खण्डदीक्षितविरचित:

॥ हवनात्मकमहारुद्रप्रयोग आरभ्यते ॥

॥ रुद्रसूक्तरुद्राध्यायस्य एकषष्ट्युत्तरादिविभागस्कन्दोक्तरुद्रयन्त्रोद्धारसहित: ॥

यह ग्रंथ श्रौत यन्त्रालय कालिकागली, काशी में मिलैगा। दाम ℓ॥

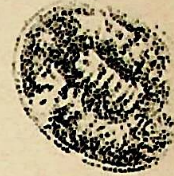
ॐ ॥ श्रीगणेशायनमः ॥ सिद्धिबुद्धिप्रदातारंविघ्नव्यूहविदारणम् ॥ महागणपतिंवन्देभक्तकल्पमहीरुहम् ॥ १ ॥ श्रीनृसिंहंरमा-

ॐ ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ नत्वा विनायकन्देवं शंकरं रेणुकान्तथा ॥ मोरेश्वराख्य
पितरं श्रौतस्मार्तविशारदम् ॥ १ ॥ याज्ञिकानां सौकर्याय सारमुद्धृत्य ग्रंथतः । रुद्रानुष्ठान
प्रयोगस्संक्षिप्तो रच्यते मया ॥ २ ॥ अथ देव याज्ञिक काशीदीक्षित रुद्रकल्पद्रुम रुद्रानुष्ठान
कौमुद्यादिग्रंथान्समालोक्य तेभ्यः सारांशमादाय माध्यन्दिन्यादि सर्ववाजसनेयीशाखानुसारेण
होमात्मकरुद्रानुष्ठानप्रयोगो रच्यते "तत्रादौरुद्रभेदाः" शृणुष्व भो महाप्राज्ञ रुद्रभेदान्वदामिते
रुद्राः पञ्चविधा प्रोक्ता देशिकैरुत्तरोत्तरम् ॥१॥ साङ्गस्त्वाद्यो रूपकाख्यः सशीर्षो रुद्र उच्यते

नाथं सच्चिदानंदविग्रहं । विधींद्रादिभिराराध्यं भक्तकामदुघंभजे ॥ २ ॥ सच्चिदानंदरूपाय शिवादेहार्धधारिणे ॥ नम

क

ॐकारवाच्याय। शिवायाभीष्टदायिने ॥ ३ ॥ याज्ञवल्क्यमुनीन्नत्वा कात्यायनमुनींस्तथा ॥ श्रीगुरून्पितरौरुद्र ग्रंथकर्तॄंस्तथा-

रु० म० रु० प० १ (१) एकादश गुणै स्तद्व द्रुद्रि संज्ञो द्वितीयकः ॥ २ ॥ एकादशभि रेताभि स्तृतीयो लघुरुद्रकः लघ्वेकादशभिः प्रोक्तो महारुद्र श्चतुर्थकः ॥ ३ ॥ पंचमः स्या न्महारुद्र रेकादशभिरन्तिमः ॥ अतिरुद्रः समाख्यातः सर्वेभ्यो ह्युत्तमोत्तम इति ॥ ४ ॥ अत्ररुद्र शब्दवाच्यो महेशः। रुद्रशब्द निरुक्ति माह 'बौधायन': । रुत् पापदुन्दुख न्द्रावयती तिरुद्रः। "अन्यत्रापि स्मृतिसंग्रहे" विना महेश्वर न्त्वेवं नान्यस्मात्तु मघौघत इति अथ रुद्र जपादौ फल माह। यः शतरुद्रिय मधीते सोऽग्निपूतो भवति। स वायु पूतो भवति। स सुरा पाना त्पूतो भवति। सुवर्णं

शिवम् १

परान् ॥ ४ ॥ श्रुतिंशातपथींवीक्ष्य। बृहत्पाराशरीं स्मृतिम् ॥ बौधायनमुनेःसूत्रं। श्रीमदुद्धवसूनुना ॥ ५ ॥ धीमताऽनंतदेवे-

(१) वेदवेदाब्धिरामाश्वरामरामादिरुद्रकैः। [illegible]

नरुद्रसूत्रं विरच्यते ॥ उपकारायसर्वेषां । परंवाजसनेयिनां ॥ ६ ॥ अथातः पञ्चांगरुद्राणांन्यासपूर्वकंजपविधिंव्याख्यास्यामी ।

स्तेया त्पूतो भवति । स गुरु तल्प गमना त्पूतो भवति सब्रह्महत्यायाः पूतो भवति । तस्मा द्विमुक्त माश्रितो भवति । यः श्रद्धया युतो नित्यं शतरुद्रिय मभ्यसेत् । अग्नि दाहा त्सुरा-पाना द्दुष्कृता चरणात्तथा । मुच्यते ब्रह्महत्याया इति कैवल्य शाखिन इति । मद्यं पीत्वा गुरु दारांश्च गत्वा स्तेयं कृत्वा ब्रह्महत्यां च कृत्वा । भस्म च्छन्नो भस्म शय्या शयानो रुद्रा-ध्यायी मुच्यते सर्वपापैः । इति ॥ १ ॥ सर्वेष्व पि हि धर्मेषु रुद्रा ध्याय जपः परः । रुद्रा-ध्यायी विमुच्येत जन्मसंसारबंधना दिति स्मृतिमहार्णवे । 'स्मृतिदर्पणे' च । रुद्रार्चनं रुद्र-जाप्यं तथा चैकादशी व्रतं । वाराणस्यां च मरणं मुक्ति रेषा चतुर्विधा । रुद्रजापी शिवः

ब्राह्मणोविधिवत्स्नातो ॥ धृतविभूतिरुद्राक्षः । सव्येपाणौकुशान्दक्षिणेपवित्रंचोपगृह्याचम्यस्वासनउदङ्मुखउपविष्टस्त्रिःप्राणा-

नायस्यचिमात्रंप्रणवमुच्चार्य्य । श्रीगुरून्गणेशंलक्ष्मीनारायणावुमामहेश्वरौप्रणम्येद्देशकालौस्मृत्वाकृतसंकल्पो ॥ लघुरुद्रादिषुमा-

साक्षा च्चतुराश्रम धर्मकः । तस्मा त्सर्वंपरित्यज्य रुद्रजापी भवे त्सदा । तथा च वायुपुराणे ।
अनपत्यत्व दोषेषु शाकिन्यादि ग्रहेषु च । सर्वज्वर विनाशाय रुद्रजाप्यो न संशयः । रोगवा
न्पापवां श्चैव रुद्रं जप्त्वा जितेन्द्रियः । रोगा त्पापा त्प्रमुक्तो सावतुलं सुख मश्नुते । रुद्र
जपा द्यारंभ काल स्तु ‘पराशरेणोक्तः’ वैशाखे श्रावणे मासी चाश्विने मार्गशीर्षके । माघ-
फाल्गुनयो र्वा पि सिते पक्षे शुभे दिने । रुद्रारंभः प्रकर्तव्यः पुत्रपौत्रादि वृद्धये इति का-
र्तिके स्वर्णलाभः स्यादि ति केचित् वर्ज्यानि तु संग्रहे । अनध्याय तिथिं रिक्तां तथा षष्ठीं
विहाय च । इतरात्र च कर्तव्यो रुद्रारंभः शुभः प्रदः । अनध्याये च संध्याया मपराह्णे कर्म

ब्धपूजाभ्युदयिकेकृत्वा विनायकशांतिंनवग्रहयज्ञमसंभवेग्रहयज्ञमेववाकृत्वा ब्रह्माणंकृत्वा कृतस्वस्तिवाचनो ॥ भूतशुद्धिंप्राणप्र-

तिष्टांमाद्यकानन्यासान्कुर्यात्सर्वमंत्रपूजाजपांगत्त्वादितितान्वि कान्नैचेतिब्रह्मवादिनोऽवैदिकत्त्वाद्वैदिकमंत्रपूजाजपांगत्वाभावात्सं-

चन। स्त्रियां रजस्वलायां च रुद्रारंभो न सिद्धिद इति। रत्नमालायां। सोम सौम्य गुरु: शुक्र वासरा: सर्वकर्मसु भवंति सिद्धिदा इति। निष्कामं तथा रुद्रानुष्ठाने तु यदैव श्रद्धोत्पद्यते तदैव रुद्रारंभ: कार्य: न श्व:श्वमुपासीत कोहि मनुष्यस्य श्व: कालसंबंधिज्जीवनं को वेद को नाम जानीयात्। आयुषो ऽस्थिरत्त्वा दिति श्रुत्यर्थ: 'परशुरामोपि' यदैव जा-यते वित्तं चित्तं श्रद्धा समन्वितं। तदैव पुण्यकालो यं यतो नित्यं हि जीवितं। अत: सर्वेषु कालेषु जपस्या रम्भणं शुभ मिति 'दीपिकायामपि'। ईश्वराराधनार्थं वा ऽथवा पापा पनुत्तये। यदि रुद्रा द्यनुष्ठानं न सुकृतौ दिचिंतये दिति। 'काम्येतु' शुभकाले

ध्योपासनाद्दावदर्शनाच्छौतठं० सर्वानुक्रमसूत्रोक्तांन्यासंक्षत्वापंचांगरूद्र न्यासान्कुर्यादनादेशेंऽगुष्ठानामिकाभ्यांपराशरस्मृतिदृष्ट्वा-

निपंचांगरुद्रन्यासध्यानार्चनानिवक्ष्यामोऽभिधास्येथरुद्राणामित्यभिधायेषेत्वादिषुमंत्रेषुखंडब्राह्मणांतेष्वितिपाराशर्यांमुसनाम्नातत्वात्खंड-

रु० म० रु० प० २ एवा रंभः। "अथ कुंड मंडपादि करण" कुंड सिध्या द्यनुसारेण। इदं च कुंडमंडपादिक-
रणं होमांग मेव। अतोना वश्यकत्व मस्य। करणे फलाधिक्यं। अकरणे न वैगुण्यं।
कुण्डाभावे स्थंडिलं वा कार्यं। नित्यं नैमितिकं होमं स्थंडिले वा समाचरेत् इतिशार-
दोक्तेः। कुण्ड मेवं विधानं स्या त्स्थण्डिलं वा समाश्रये ति प्रपचसारोक्ते श्च। यद्यपि
काम्ये कुंडं नित्यं तथापि कुंडे वा स्थंडिलेपिवे त्याचार्योक्ते र्नित्यहोमादौ कुण्ड स्थंडिलयो
र्विकल्पः। कुण्डमंडप करणपक्षे मध्यभागे कुण्ड करणे तु कुण्डादीशान्यां मण्डपमध्य एव
रुद्रवेदी कार्या। तदुक्तं। गर्तस्योत्तर पूर्वेण स्थंडिलं हस्तमात्रकं। द्विवप्रं चतुरस्रं च वित- शिवम् २

ब्राह्मणांतानामिषेत्वादिकानांमाध्यन्दिनशाखाध्येयमित्वसमधीतत्वात्तुल्यसंज्ञकत्वाच्च माध्यंदिनशाखाविषयप्रतीतेर्मनोज्योतिर

वोध्यग्निर्मूर्द्धानंमर्मर्षितऽइति कण्वशाखासमधीतपाठस्यमनोज्योतिरितिमंत्रस्यप्रतीकग्रहणाच्चतस्यसर्ववाजसनेयिशाखासाधार-

स्त्युच्छ्राय संमित मिति। गर्ता कुण्डादीशान्या मित्यर्थः। तत्र द्व्यंगुलो च्छ्रायः प्रथमो वप्रः। त्र्यंगुलोच्छ्रा यो द्वितीयः। विस्तारस्तु द्वयो रप्यङ्गुलमितः। वप्रो परि सप्तांगुलो च्चा हस्तविस्तृता च॥ शुक्लवर्णा कार्या॥ वप्राभ्यां सह द्वादशांगुलोच्चता भवति॥ तद्दक्षिणतो ग्रहवेदी कार्या॥ सा च हस्तो च्छ्रिता त्रिवप्रा "ततो" वास्तुहोममार्थं मंडपनैऋत्ये हस्तमात्रं चतु-रस्रं चतुरंगुलोच्चं स्थंडिलं विधाय तदीशानभागे हस्तमात्रां समचतुरस्रां चतुरंगुलोत्सेधां वेदीं विधाय॥ "अथवा" हस्तविस्तृता समचतुरस्रा वप्रत्रयोपेता दशांगुलोच्चा वेदिः कार्या॥ तस्याः प्रथमवप्रो द्व्यंगुलो च्छ्रायः॥ द्वितीय तृतीयौ त्र्यंगुलौ॥ त्रयोति द्व्यंगुल

1

णात्संवंयजुः शाखासमधीतात्वाजसनेयिशाखासमधीतठं॰ रुद्रंप्रशस्ततमंत्रब्रह्मवादिनोवदंत्यादित्यानीमानिशुक्लानियजुंगषीति॰ते:

कृष्णत्वेनाप्राप्तस्वाध्यानयजुषांवह्वृचादयः स्वपरंपरापरिगृहीतयजुःशाखासमधीतरुद्रजपादिकुर्युरितिब्रह्मवादिनः पारंपर्याग-

रु० विस्तारा: एवं वप्रैः सहा ष्टा दशांगुलो च्छ्रिता भवती ॥ अथवा यथोक्तं मंडपं कृत्वा
म० तन्मध्ये होमानुसारेण कुंडं स्थंडिलं वा विधाय तदीशान्यां पूर्वोक्तप्रकारेण वेदि द्वयं कृत्वा
रु० कुंड नैऋत्यां वास्तुवेदिं कुर्या दिति ॥ एवं मंडपादि विधाय पंच विध रुद्रारंभ दिनात्
प० पूर्वदिने असम्भवे तस्मिन्नेवदिने अधिकारसिद्धये यथासंववं प्रायश्चितं कृत्वा तत श्चन्द्र तारा
३ द्यनुकूले उक्तदिने रुद्रारंभं कुर्यात् ॥ "तद्यथा" ॥ कृत मांगलिक स्नानः शुक्लवासा दर्भे-
ष्वासीनो दर्भा न्धारयमाणः सपत्नीको यजमानः पूजिते ष्टदेवताः प्राङ्मुख "आचम्य त्रिः शिवम्
प्राणानायम्य" ॥ "देशकालौ संकीर्त्य" ॥ अमुकस गोत्रो मुकशर्म्मा हं मम कायिका ४

तोयेषांविदसपरिबृंहणः तच्छाखाकर्मंकुर्वीततच्छाखाध्ययनंतथेतिवसिष्टस्मृतेःस्वाध्यायोध्येतव्यइतिश्रुतेर्नास्वाध्यायोध्येतव्यइतिह्नि

श्रुतिः ॥८॥ अथश्रौतर्ठ॰सर्वानुक्रमसूत्रोक्तं न्यासंवक्ष्यामस्तस्यब्रह्मयज्ञाङ्गत्वं ब्रह्मयज्ञारंभेइतिवचनाद्रुद्रपूजाजपाद्यंगत्वमत्येकेछन्दःपुरु

द्यखिल पापक्षय पूर्वक धर्मार्थ काम मोक्षेति चतुर्विधपुरुषार्थ सिद्धि द्वारा श्रीपरमेश्वर प्रत्यर्थं अमुककामना सिद्ध्यर्थं वाएक षष्ठ्युत्तर शतधा मंत्रविभागेन अतिरुद्राख्यं वा कर्म करिष्ये "इति संकल्प" तदंगतया गणपति पूजनं स्वस्तिपुण्याहवाचन मातृकापूजां वसोर्धारा पुष्यजप नांदीश्राद्धा न्यहं करिष्ये इति "संकल्प" स्वगृह्योक्त विधिना तानि कुर्यात् ॥ तत आचार्यादीनां वरणं ॥ अत्र अमुकगोत्रो मुकशर्माहं ममुकसगोत्र ममुकप्रवरं माध्यंदिनीशाखाध्यायिन ममुकशर्म्माणं अस्मिन् कर्मणि आचार्यत्वेन त्वा महं वृणे ॥ "इति" वृणुयात् ॥ ॐ वृतोस्मि इत्युक्त्वा समाचारा व्रतेन दीक्षा मिति जपेत् ॥ ततो यजमानः

षमेनोनिर्णीतदर्ठ॰शरीरेन्यासेत्तिर्यग्विलक्षमस्तऋक्ब्रह्मत्वाग्निर्णीगोतमभरद्वाजजौश्रोत्रे विश्वामित्रजमदग्नीनासिकेवसिष्ठकश्य-

पौवागत्निगायत्रीछंदोग्निर्देवतांग्रिरसि विनासेदेघमेवोष्णिहर्ठं० सवितारंग्रीवास्वनूकेहस्पतींवृहस्पतिंबाह्वोर्बृहद्रथंतरेद्यावा

ऋ०
म०
ब्र०
प०
५

प्रार्थयेत्आचार्य स्तु यथा स्वर्गे शक्रादीतां बृहस्पतिः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेस्मि न्नाचार्यो भव सुव्रत ॥ एव मेव ब्रह्माणं वृत्वा प्रार्थयत् ॥ यथा चतुर्मुखो ब्रह्मा सर्ववेद विशारदः ॥ तथा त्वं मम यज्ञेस्मि न्ब्रह्मा भव द्विजोत्तम ॥ एव मेव सदस्यं वृत्वा प्रार्थयेत् ॥ त्वन्नो गुरुः पिता माता त्वं प्रभु स्त्वं परायणं ॥ आप द्विमोचनार्थाय सदस्योभवमेमखेति ॥ एवमुपद्रष्टारम् वृत्वाप्रार्थयेत् ॥ भगव न्सर्व कर्मज्ञ सर्वधर्म भृतांवर ॥ वितते मम यज्ञेस्मि न्नुपद्रष्टा भवद्विज ॥ ततो ष्टौ द्वारपालान् यथा संभवं होमार्थं ऋत्विजो जापकां स्च वृत्वा यथा विभवं मधुपर्केण तान र्चयेत् । अर्हंशाखया मधुपर्कः ॥ यजमान शाखीय इति जपंतः ॥

शिवम्
५

पृथिवीमधेरत्रिष्टुभमिंद्रम् श्रीख्योर्जगतोमादित्यं मेंढे ऽतिच्छंदसंप्रजापतिपायीयज्ञायज्ञियंवैश्वानरमूर्वोरनुष्टुभंविश्वान्देवानष्ठीवतीः

पंक्तिं मरुतः पादयोर्द्विपदां विष्णुं प्राणेषु विच्छंदसं वायुमूनातिरिक्तेष्वंगेषु नूनानाच्चरं छंदः आपो देवतेत्यवर्ठ० सर्वंगेषु प्रणवादिचतुर्थी

स्मार्तादौ मधुपर्कं केचि न्नेच्छन्ति॥ ततः पुनः सर्वा न्प्रार्थत्॥ अस्य यागस्य निपतृतौ भवंतो ब्यचिंन्ता मया॥ सुप्रसन्नै स्त्र कर्तव्यं कर्मेदं विधि पूर्वकं॥ ब्राह्मणाः संतु शास्तारः पापा त्पातु समाहिताः॥ देवानां चैव दातार स्त्रातारः सर्वदेहिनां॥ जप यज्ञै स्तथा होमै र्दीनै स्त्र विधिधैः शुभैः॥ देवानांच पितृणां च तृप्त्यर्थं याजकाः स्मृताः॥ येषा न्देहे स्थितावेदाः पार्थयंति जगत्रयं॥ ते मां रक्षंतु सततं जप यज्ञे व्यवस्थिताः॥ अक्रोधनाः शौचपराः सततं ब्रह्मचारिणः॥ रुद्रध्यान परा नित्यं प्रसन्नमनसः सदा॥ सात्यलीष्ट भाषणाः संतु मासनृतु परनिंदकाः॥ ममापि नियमा ह्येते भवंतु सततं द्विजाः "इति

नमोंतं योजयित्वा वेदमयः संपद्यते शापानुग्रहसमर्थो भवति ब्राह्मं तेजस्वबद्धं तेन कुतश्चिद्भयं विन्दत ऋङ्मयो यजुर्मयः साममयस्ते-

जोमयोब्रह्ममयो मृतमयः संभूयब्रह्मैवाभ्यें तितस्मादेतं नाब्रह्मचारिणे नातपस्विनेनासंवत्सरोपितायनाप्रवक्तोऽनुब्रूयादित्याह-

रु० ततो मंडप पूजा द्युपयुक्त संभारा नृसंभृत्य शुक्लां वरधरः शुक्ल माल्या नुलेपनः सप-
म० त्नीको यजमान आचार्यादि ऋत्विक् समन्वितो गंध माल्य फलादिभि रर्चित कलशहस्तो
रु० मंगल वाद्य घोषेण भद्रं कर्णेभिरिति वेदमंत्रघोषेण च मंडपं प्रदक्षिणीकृत्य पश्चिमद्वार
प० देश मागत्यतत्र चतुर्भुजां शुक्लवर्णां कूर्मपृष्ठो परिस्थितां ॥ पद्म शंख चक्र शूलधरां प्रस-
६ न्नाननां "भूमिं ध्यात्वा" ॥ उद्धृतासि वराहेण कृष्णेन शतबाहुना ॥ दंष्ट्राग्रे लीलयादे
० विविष्णुना शंकरेण च ॥ पार्वत्या चैव गायत्र्या स्कन्दे वै श्रवणेन च ॥ यमेन पूजिते शिवम्
देवि धर्मस्य विजिगीषया ॥ सौभाग्यं देहि पुत्रां स्वधनं रूपं च पूजिता ॥ गृहाणार्घ्यं ६

भगवान्कात्यायनः ॥ २ ॥ अथपंचांगरुद्रन्यासामनोजूतिरितिहृदि [illegible] नामबोधाग्निरितिशिरसिमूर्द्धा

नन्दिव ऽइति शिखायां मर्माणितऽ इति कवचं मानस्तोक ऽइत्यस्त्र मिति प्रथमो याते रुद्र शिवातनू रघोरे ति चूडाया मस्मि

मिम न्देवि सौभाग्यञ्च प्रयच्छमे। "इत्यनेन मन्त्रेण अवन्दत्वा"। स्योनापृथिवीति मन्त्रेण गन्धाद्युपचारै र्भुमिं संपूज्य। तेनैव द्वारेण सर्त्विग्यजमानो मण्डपान्त: "प्रविशेत्"। दक्षिणेन पत्नी पूर्वद्वारेणहोमद्रव्या नयनम्। पूजा सम्भाराणा मुत्तर द्वारेण। ततो यज-मानो वेदीशानभागे कुम्भस्थापयेत् "तत आचार्यो" ग्न्यायतना त्पश्चिमत उपविश्या चभ्य तिथ्यादि संकीर्त्य। अस्मि न्कर्मणि यजमानेन वृतोऽह मा चार्यं कम करिष्ये इति "सं-कल्प्य" गणेशं षोडशो पचारै: सम्पूज्य। गौरसर्षपा न्सर्वतो विकिरेत्। यदत्र संस्थित म्भूतं स्थानमाश्रित्य सर्वदा। स्थानन्त्यक्त्वा तु त त्सर्वं यत्रस्थन् तत्रगच्छतु। अपक्रामं तु भू-

न्मह त्यर्णव-ऽइति शिरस्य संख्याता सहस्राणी- ति ललाटे त्र्यंवकं यजामह ऽइति द्वौ नेत्रयो र्मानस्तोक ऽइति नाशिकाया मव-

ख

तत्यधनु रिति वक्षे नीलग्रीवा ऽइति द्वौ कण्ठे नमस्तऽआयुधाये ति प्रकोष्ठयो र्येतीर्थानीति हस्तयो र्नमोवः किरिकेभ्य इति

तानि पिशाचाः सर्वतो दिशं। सर्वेषा मविरोधेन ब्रह्म कर्म समारभेत्। "इति" मन्त्राभ्यां स्वशाखोक्त राक्षोघ्नमन्त्रै श्च। ते मन्त्राः। (१) कृणुष्वपाज इति पंच। (२) रक्षोहणं वलगहनं। (३) रक्षोहणोव:। (४)रक्षसा म्भागोसि।(५) रक्षोहा विश्वचर्षणिः "ततः पञ्चगव्य करणम्"। (६) गायत्र्या गोमूत्रम्। (७) मानस्तोकेति गोमयम्। (८)पयः पृथिव्या मिति क्षीरं। (९) दधिक्राव्णे ति दधि। (१०) तेजोसी त्याज्यं।(११) देवस्यत्वेति कुशोदकं। प्रणवेना लोडनम्।

हृदये नमो हिरण्यवाहव इति नाभा विमा रुद्रायेति गुह्ये मानोमहान्त मित्यूर्वोरेषते रुद्रभाग इति जान्वो रवरुद्र मिति

(१) १३।८। (२) ५।२३। (३) ५।२४। (४) ६।१६। (५) २६।२६। (६) ३।३५।
(७) १६।२६। (८) २८।३६। (९) ११।२१। (१०) १।२१। (११) १।२१।

जंघयो रध्यवोच दिति कवचन्नमोविल्मिन इत्युप कवचन्नमोस्तु नीलग्रोवायेति मुष्टितौ विमुक्तया मध्यमया नेत्रं प्रमुच्च धन्व-

प्रणवेन वाभिमन्त्रण । "मिति पञ्चगव्यं सम्पाद्य" । (१) आपोहिष्ठेति तृचेन (२)अद्भ्यः सम्भृत इत्युत्तर नारायणेन च मण्डपान्त र्बहिश्च प्रोच्चयेत् । ततः (३) स्योनापृथिवि (४) मही द्यौ रिति च मन्त्राभ्यां भूमिं संप्रार्थय । (५) स्वस्तिन इत्येता ऋचं त्रि र्जपेत् । देवा आयांतु यातुधाना अपयान्तु विष्णो देव यजनं रक्षस्वे ति भूमौ प्रादेशं कुर्यात् । "अथ वास्तु पूजनम्" । तिथ्यादि संकीर्त्य अमुक रुद्रकर्मणः सम्बद्ध्यर्थं वास्तुपूजनां करिष्ये । इति "संकल्प । वास्तु वेद्यां आग्नेयादि चतुः कोणेषु चतुरः शंकून् रोपयेत् । तत्र मन्त्रः । विशंतु

नस्त्व मित्यस्त्रं यऽ एतावंतस्चेति दिग्बन्ध इति द्वितीयो ब्रह्म रन्ध्र नासिका ललाटा स्य कण्ठ हृदय दक्षिण वामकर नाभि पत्सु

(१) ११ । ५० । (२) ३१ । १६ । (३) ३६ । १३ । (४) १३ । ३२ । (५). २५ । २१ ।

* दशार्णस्य वर्णा न्प्रणवादी न्नमोंता न्सानुस्वारा नुत्क्रमा न्यसे दिति हतोय स्त्रातारमिन्द्रन्लन्नोऽअग्ने तव सुगन्नु पन्थामसुं न्वंतं

भूतले नागा लोकपाला स्व सर्वशः। मण्डपे त्वावतिष्ठंतु आयु र्वल करा: सदे तिप्रति "रोपणमन्त्रार्थ्त्ति:"। ततः शंकुपार्श्वेषु रोपण क्रमेण माषभक्तवली न्दद्यात्। "तत्र मन्त्रा:। अग्निभ्यो प्यथ सर्वेभ्यो येचान्ये ता न्समाश्रिता:। तेभ्यो वलिं प्रयच्छामि पुण्यमोदन मुत्तमम् ॥ १ ॥ नैरृत्या धिपति श्चैव नैरृत्यां येच राक्षसा:। तेभ्यो वलि म्प्रयच्छामि पुण्य मोदन मुत्तमम् ॥ २ ॥ नमोस्तु वायु रक्षेभ्यो येचान्येता न्समाश्रिता:।

तत्त्वायाम्या आनोनि युञ्जि वंयर्ठ० सोम तमीशानमस्मेरुद्रा: स्योनापृथिवीति दशमन्त्रै र्द्दश दिक्षु प्राच्यादिषुसंपुटं कुर्यादिति मन्त्रै

* ॐनम: मूर्द्धि। ॐनवम: नासिकायां ॐमोनम: ललाटे। ॐभंनम: मुखमध्ये। ॐगन्नम: कण्ठे। ॐवन्नम: हृदये। ॐतेनम: दक्षिणहस्ते ॐरुनम: वामहस्तेॐदानम: नाभौ ॐयनम: पादयो:

रिन्द्रादी न्दिक्षु प्रथमे दिति तुरीय: षडंगानि त न्मुद्राभि: शैविभि न्र्यसे च्छिव संकल्पर्ठं॰ हृदय मेकैव ऋटकाखानां पुरुष-

तेभ्यो बलिं प्रयच्छामि पु॰ ॥ ३ ॥ रुद्रेभ्य श्चैव सर्पेभ्यो येचान्येता न्समाश्रिता:। बलिं तेभ्य: प्रयच्छामि गृह्णन्तु सततो त्सुका: ॥ ४ ॥ "केचन"। अग्निभ्योप्यये त्यकेनैव मन्त्रेण शंकुपार्श्वे बलि मिच्छन्ति। "ततो" वास्तु वेद्यां वस्त्रं "प्रसार्य" सुवर्ण शला-काया कुंकुमेन च वास्तुमंडलं कुर्यात्। "तत्र रेखा नामानि" ॐ लक्ष्म्यै नम: ॥ १ ॥ यशोवत्यै॰ ॥ २ ॥ कान्तायै॰ ॥ ३ ॥ सुप्रियायै॰ ॥ ४ ॥ विमलायै॰ ॥ ५ ॥ शिवायै॰ ॥ ६ ॥ सुभगायै ॥ ७ ॥ सुमत्यै॰ ॥ ८ ॥ इडायै॰ ॥ ९ ॥ एतै: प्रणवादि नमोन्त नामभि: प्रागग्रा उदक्संस्था नवरेखा: कृत्वा। पुन:। ॐ धान्यायैनम: ॥ १ ॥ प्राणायै॰ ॥ २ ॥ विशालायै॰ ॥ ३ ॥

सूक्तार्ठं॰ शिर उत्तरनारायणर्ठं॰ शिखा: प्रतिरथं कवच माशु:शिशान ऽइति द्वादशर्चं मप्रतिरथ मित्याहस्तस्माद्ब्रह्मा प्रतिरथं

जप मात्रः शिशानो वृषभो नभीम इत्यैंङ्गोभिं रूपाद्वादश भवन्तीतिश्रुते विभ्राडित्यनुवाको नेचठं० शतरुद्रिय मस्तठं०

ह० स्थिरायै० ॥ ४ ॥ भद्रायै० ॥ ५ ॥ जयायै० ॥ ६ ॥ निशायै० ॥ ७ ॥ विरजायै० ॥ ८ ॥ विभ-
म० वायै ॥ ९ ॥ प्रणवादि नमोंत नामभि रुद्रगग्रा प्राक्संस्था नवरेखाः कृत्वा मध्यम पद चतुष्टय
रु० सेकीकृत्य तत्कोण चतुष्टया द्वहिः कोणेषु रेखान्दद्यात् । तेन अर्द्धपदानि संपद्यंते । "तत्र" ब्रह्मा-
प० दीना वाहयेत् । वास्तो श्चतुरस्रं शरीरं देवा आक्रम्य स्थिताइति । अत स्तत्तद्देव पदे त त्तद्देवा
६ वा हनं । तत्र मध्य पद चतुष्टये वास्तु हृदये । ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्म न्निहाग च्छेहतिष्ठ ब्रह्मणे-
नमः ब्रह्माणं आवाहयामि "एवं सर्वत्र" । ततः पूर्वपद द्वये दक्षिणस्तने अर्यम्णेनमः ॥२॥ तद्दक्षि- शिवम्
णपदद्वये जठरदक्षिणे विवस्वतेनमः ॥३॥ पश्चिमपदद्वये जठरवामभागे "मित्रायनमः" ॥४॥ ६

रौद्राध्यायठं० शतरुद्रिय मित्याचचतेषष्टिश्च ह्वै त्रीणि च शता नेरत च्छत रुद्रिह मथ चिठं० शदथ पञ्चत्रिठंश दिति श्रुते

रिति पञ्चम एषते रुद्रभाग ऽइति मुद्रां प्रदर्शयेच्छिव पुष्टिः शिवस्ये ति वचना च्छ्रीकामः शीर्षिं तेजस्कामो नेत्रयो रत्नाद्य कामो

उत्तर पद द्वये वामस्तने "पृथ्वीधरायनमः" ॥५॥ ततः राग्नेय कोणसूत्रद्विधाकृत ब्रह्मपदोप संलग्न पदोतरार्द्धे दक्षिणहस्ते सावित्राय° ॥ ६ ॥ दक्षिणार्द्धे सवित्रे ॥७॥ "अथवा" आग्नेयपदार्द्धयो दक्षिणोत्तरयो र्दक्षिणहस्ते सावित्र सवितृभ्यां नमः ॥ ६ । ७ ॥ नैऋत्य पदार्द्धयोर्दक्षिणमेढ्रयो र्विबुधा धिप जयाभ्यां°" ॥ ८।९ ॥ वायव्य पदार्द्धयो र्वामहस्ते "राजयक्ष्म रुद्राभ्यान्नमः" ॥१०।११॥ ईशान पदार्द्धयो रुरोमुखयो रापापव त्साभ्यान्नमः ॥ १२ । १३ ॥ ईशान पद दक्षिणार्द्धे शिरसि शिखिनेनमः ॥ १ ॥ तद्दक्षिण सार्द्धपदे दक्षिणनेत्रे । "पर्जन्यायनमः" ॥ २ ॥ तद्दक्षिणपदद्वये दक्षिणश्रोत्रे "जयन्तायनमः ॥ ३ ॥ तद्दक्षिण पदद्वये दक्षिणांसे "कुलिशायुधायनमः" ॥४॥ त

मुखे रोग नाशकामो ग्रीवायाम् सर्वकामो हृदये ज्ञानी नाभौ प्रजाकामो गुह्ये पशुकामो जंघयो र्ग्रामकामो जान्वो राष्ट्रकामः

पादयो वंशीकरण कामो वाम हस्ते पापक्षया भिचार व्याध्य पगमकामो वह्निः शरीरा ल्कुर्वी र न्यासमन्त्राः प्रणवादिकाः पूजा

दक्षिणपदद्वये दक्षिणबाहौ सूर्यायनमः ॥ ५ ॥ त दृक्षिण पदद्वये दक्षिणवाहवे सत्यायन्मः ॥६॥
त दूदक्षिण साद्वं पदे दक्षिणकूर्परे "भृशायनमः" ॥ ७ ॥ तद्दक्षिणा ग्नेयपदार्द्धे दक्षिणप्रबाहौ
"आकाशाय" ॥ ८ ॥ तत्प श्चिमार्द्धे प्रवाहवे वायवे. ॥ ९ ॥ त त्पश्चिम सार्द्ध पदे दक्षिण मणिवंधे
"पूष्णे" ॥ १० ॥ त त्पश्चिम पदद्वये दक्षिणपार्श्वे "वितथाय० ॥ ११ ॥ त त्पश्चिम पदद्वये
दक्षिणपार्श्वे एव "गृहक्षताय"० ॥ १२ ॥ त त्पश्चिम पदद्वये दक्षिणोरौ "यमाय"० ॥ १३ ॥
त त्पश्चिम पदद्वये दक्षिण जानौ "गंधर्वाय"० ॥ १४ ॥ तत्पश्चिम सार्द्ध पदे दक्षिण जंघायां
"भृंगराजाय"० ॥ १५ ॥ त त्पश्चिम नैर्ऋत्य पदार्द्धे दक्षिण स्फिचि "मृगाय"० ॥१६॥

मन्त्रा स्चैव न्यस्त तनुः साक्षा द्रुद्रो भवति ॥ ३ ॥ पंचास्यठं० सौम्यठं० सर्वा भरण भूषितं मृगलांछन मूर्द्धानठं० शुद्ध स्फटिक

संनिभं फणा सहस्र विस्फूर्ज दुग्रग्रेन्द्रो पवीतिनर्ठ सप्ताचिं विज्वल ज्वल ज्जटाजूट किरीटिनर्ठ० सहस्र करविभ्राज त्खट्वांगा

त दुत्तरार्द्धे पादयोःपितृभ्यो ॥ १७॥ त दुत्तर सार्द्ध पदे वामस्फिचि "दौरिकाय"० ॥ १८ ॥ त दुत्तरपदद्वयेवाम जंघायां "सुग्रीवाय"० ॥ १९ ॥ त दुत्तर पदद्वये वामजानौ "पुष्पदन्ताय" ० ॥ २० ॥ त दुत्तर पदद्वये वामोरौ "वरुणाय"० ॥ २१ ॥ त दुत्तर पदद्वये वामपार्श्वे "असुराय"० ॥ २२ ॥ त दुत्तरसार्द्ध पदे वामपार्श्वे एव शोषाय० ॥ २३ ॥ त दुत्तर वायव्य पदार्द्धे वाम मणिबंधे "पापाय"० ॥ २४ ॥ त त्प्राक पदार्द्धे वाम प्रवाहौ "रोगाय"० ॥ २५ ॥ तत्प्राक् सार्द्धपदे वाम प्रवाहा वेव "अहये"० ॥ २६ ॥ त त्प्राक् पद द्वये वामकूर्परे । "मुख्याय"० ॥२७॥ त त्प्राक् पदद्वये वामबाहौ "भल्लाटाय" ॥ २८ ॥ त त्प्राक् पदद्वये वाम वाहवे । "सोमाय"

दि विभूषितं ब्रह्मांड खंडव त्काग्र त्कपाल वरधारिणंदेदीप्यमानचन्द्रार्क ज्वल दग्नि त्रिनेत्त्रिणं कपाल मालिन मच माला निः

शेषवारिपूर्णं कमंडलु डमरु धारिणं केयूर बद्ध नागेन्द्र मूर्द्ध मणिविराजितं मेखला किङ्किणी माला मुक्तारावविराजितं क्वण

॥ २९ ॥ तत्प्राक् पदद्वये वामांसे "सर्पाय" ॥ ३० ॥ तत्प्राक् सार्द्धपदे वामश्रोत्रे "अदि-
त्यै"० ॥ ३१ ॥ तत्प्रागर्द्धपदे वामनेत्रे "दितये" ॥ ३२ ॥ "शिख्यादि पञ्चेतु अपा द्यावाहन
मन्त्र । तद्यथा" । मध्य पदेषु ईशानपदो त्तरार्द्धे मुखे "अद्भ्योनमः" ॥ १ ॥ आग्नेय पदो-
त्तरार्द्धे दक्षिणहस्ते "सावित्र्यायनमः" ॥ २ ॥ नैर्ऋत्य पदोत्तरार्द्धे मेढ्रे "जयन्तायनमः" ॥ ३ ॥ वा-
यव्य पदोत्तरार्द्धे वामहस्ते "रुद्राय"० ॥ ४ ॥ प्राक् पदद्वये दक्षिणस्तने "अर्यम्णे" ॥ ५ ॥ आ-
ग्नेय पददक्षिणार्द्धे दक्षिणहस्ते "सवित्रे" ॥ ६ ॥ तत्पश्चिम पदद्वये वामजठर दक्षिणे "वि-
वस्वते"० ॥ ७ ॥ नैर्ऋत्य पद पूर्वार्द्धे वृषणयो "विबुधाधिपाय"० ॥ ८ ॥ तदुत्तर पदद्वये वाम-

नूपुर धारिणं व्याघ्रचर्म परिधानं व्याघ्रचर्मो त्तरीयं वरेण्य गंगाधरम् सुरार्चित मुच्चासन स्थित मुमा देहा र्द्धधारिण मस्तत पूत

ॐ० म० रु० प० ११

शिवम् ११

हृष्टांगं दिव्य भोग समाकुलन् दिग् देवता समन्वितठ॰ सुरा सुर नतं नित्यठ॰ शाश्वत मव्यक्तठ॰ सर्वव्यापिनं विश्वरूप नंदिन

जठरे "भिलाय॰ ॥ ९ ॥ वायव्य पद पश्चिमार्धे वामकुक्षौ "राजयक्ष्मणे॰ ॥ १० ॥ तत्प्राक् पदद्वये वामस्तने "पृथ्वीधराय" ॥ ११ ॥ ईशानपददक्षिणार्धे उरसि "आपवत्साय"॰ ॥ १२ ॥ मध्यपद चतुष्टये हृ न्नाभौ "ब्रह्मणे नमः" ॥ १३ ॥ "इति विशेषः"। उभयपक्षे पि पंच चत्वारिंश इदेवता आवह्य उत्तरे वास्तोष्पत इति मन्त्रेण वास्तोष्पति मावाहयेत्। "ततो मंडला द्बहि रीशान्यादि विदिक्षु"। चरक्यै॰ ॥ १ ॥ विदार्यै॰ ॥ २ ॥ पूतनायै॰ ॥ ३ ॥ पापराक्षस्यै॰ ॥ ४ ॥ "ततः। पूर्वादिदिक्षु। स्कन्दाय॰ ॥ १ ॥ अर्यम्णे॰ ॥ २ ॥ जृम्भकाय॰ ॥ ३ ॥

मित्यात्मानठ॰ रुद्र रूपं ध्यायेत् ॥ ४ ॥ अथार्चये दनुगुप्ते सुलिप्ते गोचर्म मात्रे शुचौ देशे स्थंडिले वस्त्राछन्ने ऽष्टदल मंबुज

मालिख्य तन्मध्ये दशार्ण मालिखे देत दर्चां पीठं नमः शंभवाये ति समभ्यर्च्य मानोमहांत मिति सिद्ध मन्त्रं स्मृत्वार्घं मापू-

पिलिपिच्छाय० ॥ ४ ॥ अत्र त्रिविक्रम मते लोकेशा वाहनं । (१)मनोजूति रिति प्रतिष्ठाप्य । आवाह्नित देवताः षोडशो पचारैः पदार्थानुसमयेन कांडानुसमये न वा संपूज्य मंडला दीशान्यां (२)मही द्यौ रित्यादि विधिना कलशं संस्थाप्य तत्र वरुण मावाह्य संपूज्य तीर्था न्यावाहयेत् । यथामेरु गिरेः शृंग न्देवाना मालयः सदा । तथा ब्रह्मादि देवानां मम यज्ञे स्थिरोभवे ति वरुणं प्रार्थयेत् । "इति वास्तु पूजा तत आचार्यः पूर्व निर्मिते स्थंडिले

ध्येगन्धपुष्पाभ्या मभ्यर्च्या ष्टकृत्वो ऽभिमन्त्रा स्नानठं० सम्भारां स्तेनोदकेन प्रोक्षे दर्घ पूरणादिषु संभार प्रोक्षणांतेषु नमः शम्भ-

(१)।२।१३। (२)।१३।३१।

वायै ति मन्त्रः पुष्पै रच्चतै र्वा पीठपूजां कुर्या त्पीठाध ऽश्राधार शक्ति कूर्मानन्त वराह पृथिवी विचित्र दिव्य मण्डप-

पंचभूः संस्कार पूर्वक मग्निं प्रतिष्ठाप्य ध्यात्वा वैकल्पिका वधारणं कृत्वा * न्वादध्यात् । प्रजा-
पतिं इन्द्रं अग्निं सोमं एता देवता आज्येन प्रधानं ब्रह्मादि पञ्च चत्त्वारिंश देव-
ताः प्रत्येकम् प्रतिद्रव्यं अष्टाविंशति संख्याकाभि रष्ट संख्याकाभि र्वा औदुंवर समि त्तिल
यव चर्वा ज्याहुतिभिः । (१)वास्तोष्पत इति चतसृभि र्ऋग्भिः क्रमेण प्रतिद्रव्यं अष्टो त्तर

परितः कल्प वृक्ष सुवर्ण वेदिका रत्न सिंहा० हा सना न्यु पर्युं पर्य्य भ्यर्चये द्धर्म ज्ञान वैराग्यै श्वर्याणि पादेषु तान्येवा कार

(१) वास्तोष्पतेप्रतिजानीह्यस्मान्स्वावेशोऽअनमीवोभवानः । यत्त्वे महेप्रतितन्नोजुषस्वशन्नोभवद्विपदेशञ्चतुष्पदेस्वाहा । १ । वा

* देवताभिध्यानरूपमन्वाधानंसमिद्धुतं । योमूढधीर्नकुरुतेहवनस्याल्पकम्फलम् ।

पूर्वाणि गात्रेष्वनन्त पद्मानन्द कन्द सम्विन्ना लप्रकृति मय पत्र विकार मय केसर लिपि मय कर्णिका: सिठं॰ हासनो

शत संख्याकाभि रष्टाविंशति संख्याकाभि र्वा विल्व फलाकृतिभि स्त द्विजाकृतिभि र्वा
ह० (१)वास्तोष्पते ध्रूवास्थूणा इतिमंत्रेणा ष्टोत्तर शत संख्याकाभि: पंचाकृतिभि र्वा विल्वफला-
म० कृतिभि स्तद्विज्वाकृतिभि र्वा चरक्यादि देवता श्च एकैकया जुहुयात्वा शेषेण स्विष्टकृत
क० मित्यादि॰ यच्च्ये । "केचन ब्रह्मादि देवतानां औदुंवर समि त्तिल पायसा जुहोति द्रव्य
प० १२

परि सानुस्वारा कारो कार मकारा दीन् सत्वादीन्गुणान् क्रमत: पद्म दल केसर कर्णिका स्वेव मन्यानि चिकाणि द्वादश

स्तोष्पतेप्रतरणोनएधिगयस्फानोगोभिर स्वेभिरिन्दो: अजरासस्ते सख्ये स्यामपितेवपुत्रान्प्रतितन्नोजुषस्वशन्नोभवद्विपदेशञ्चतुष्प- शिवम्
देस्वाहा । २ । वास्तोष्पतेशग्मयासठं॰ सदातेसच्चीमहिरण्वयागातुमत्या । पाहिक्षेमउतयोगेवरन्नोपूयम्पातस्वस्तिभि: सदान: १२
स्वाहा । ३ । अमीवाहावास्तोष्पतेविश्वारूपाण्याविशन् । सखासुशेवएधिन: स्वाहा । ४ ।

१ वास्तोष्पतेध्रुवा स्थूणांसत्रं सोम्यानां । द्रप्सोभेत्तापुरांशश्वतीनामिन्द्रोमुनीनांसखास्वाहा ।

षोडश दश कलात्म सहिता न्यर्क सोमा ग्नि मण्डलानि ब्रह्म विष्णु महेश्वरा नात्मन् तरात्म परमात्मनो ज्ञानात्माना ज्ञानं पद्मे

चतुष्टय मिच्छंति । ततो ब्रह्मो पवेशना द्याज्य भा गान्तं कृत्वा न्वाधान क्रमेण ब्रह्मादि देवानां नाममन्त्रै देवहोमः ओंब्रह्मणेनमः स्वाहे त्यादि । नाम मन्त्र लक्षणञ्चोक्तं गारुडे ॥ प्रणवादि नमोन् तंच चतुर्थ्यंतं च सत्तम । देवतायाः स्वकं नामनाम मंत्रः प्रकीर्तित इति होमं समाप्य स्विष्ट दादि नवाहुत्यं तं कृत्वा स्रुचि द्वादश गृहीतं चतु र्गृहीतं वाज्यं गृहीत्वा तत्र फलादि निधायाग्नौ समिध माभ्रायो पविश्य यजमाना न्वारब्धः (१)सप्तते इति मंत्रेण पूर्णाहुतिं जुहुयात् । इद मग्नय इति त्यागं विधाय संस्रवप्राशनादि प्रणीता विमोकांतं कुर्यीत् । ततो ब्रह्मादि मंडल देवताभ्यः पायसेन बलीन्द्द्यात् । पायसा न्नाभावे दुग्ध मिश्रित तंदुलै र्वा दध्यक्षतै र्वा कुश

स्वाग्रतः प्रादक्षिण्येन पद्मपत्रेषु वामा ज्येष्ठा रौद्री काली कलविकरणी बलविकरणी बलप्रमथिनी सर्वभूतदमनी । कर्णिकायां

(१) १७। ८०।

मनो न्मनी मित्येताः पीठदेवता स्व तुर्थी नमोंता ओंनमो भगवते सकल गुणात्मश क्ति युक्ताया नंताय योग पीठात्मने

ह० म० रु० प० १४

पुष्प घृता क्षतै र्वा वलिन् दद्यात् इति शिव विष्णु प्रतिष्ठा पद्धतौ । इदं च वलिदानं त त्त त्पद मध्य एव देयं नत्व न्यत्र । तदुक्तं । ईश कोणे घृतान्नं तु शिखिने वि निवेदयेत् । इति तथा होमांते भक्ष्य भोज्यै स्व वास्तु देहे वलिं हरे दिति च ईश कोण ग्रहणा द्वास्तु ग्रहणा च्च त त्त त्पद मध्य एव वलिदानं सिद्ध मिति । ततः प्राचीं वा ऐशानी मारभ्य वा (१) कृणु ष्वपाज इति (२) राक्षोघ्नै मंत्रै स्त्रिसूत्र्या मंडपं वेष्टयित्वा तै रेव मंत्रै र्दुग्धपूर्णया स्तनकुम्भ्या जलपूर्णया स्तनकुंभ्या च धारा द्वय मविछिन्नं कुर्यात । ततो वास्तु कलशो दकेन सपत्नीकं यजमान मभि- त्रिवम० १४

नम । इति पीठं पुष्पाञ्जलिना समभ्यर्च्य सत्य ज्ञाना नंता नन्द रूपं परं धामै व सकलं पीठं विचिन्त्य स्व ललाटे पुन स्ते-

(१) १३ । ९ । (२) रक्षोहणम० रक्षोहणोव: । रक्षसाभाग: । रक्षोहा० ।

जो रूपर्ठ० शिव ध्यात्वा नमः शंभवाये त्यावाह्या स्नं दत्वा इशार्घेन पाद्य मर्घन् नमः शंभवाये त्याचमनीयं याति

षिंच्य पुनर्मण्डल देवता: समभ्यर्च्यं त दुद्देशेन यथा यक्ति हिरण्यं दक्षिणां दत्वा ब्राह्मणान्भोजये दिति शारदा तिलकेतु होमोनोक्त: । पायसेन बलिं हरे दित्येवोक्तं । अग्नि न्यच्च वास्तुमण्डल देवता पूजा बलिदानं सूत्र बेष्टनं दुग्ध जलधारा पातनं चे त्येताव देवानुष्ठान मिति । यथोक्त मंडपा भावे वास्तुपूजा द्यभाव: ॥ इति वास्तु पूजनं ॥ अथ मण्डप पूजा । ऋत्वि क्समन्वित: सयजमान आचार्य: पूजो पकरणानि बलिदानार्थं बलि द्रव्यं चादाय मंडप पूज्ना मारभेत् । देश कालौ स्मृत्वा । असुक रुद्राख्ये कर्मणि मंडप पूजां करिष्ये तत्रादौ षोडश स्तंभे । एह्येहि विप्रेन्द पिता महेश हंसाधिरूढ त्रिदशैक वन्द्य ॥ श्वेतो त्पलाभास

रुद्र शिवा तनू रस्मिन्महत्यर्णवे । संख्याता सहस्राणिच्य वक्तं यजामहे इ मानस्तोके वतत्यधनु नीलग्रीवा इ नमस्त । आयु·

धाय येतीर्थानि नमोवः किरिकेभ्यो नमोहिरण्यवाहव इमारुद्राय मानोमहांतमिषतेरुद्रा ऽवरुद्रा ऽध्यवोच नमोविल्मिने

कुशांबु हस्त गृहाण पूजां भगव न्नमस्ते । हंस पृष्ठ समारूढ देवता गण पूजित ॥ ईश
कोण स्थित स्तम्भ मलं कुरु जगत्पते । आवाहया म्यहन्देवन्देवेशं च प्रजापतिं । अनेक
व्रत कर्तारं सर्वेषां च पितामहं । विश्वरूपं निराधारं निरालंवं निरामयं । आगच्छ देव
देवेश यज्ञेस्मि न्सन्निधिं कुरु । (१)ब्रह्मयज्ञानं० विरूवः । ॐ भूर्भुवः स्वः ब्रह्म न्निहागच्छे ह तिष्ठ ।
ब्रह्मणे नम इति गन्धा द्युपचारैः संपूज्य । वेदा धाराय वेदाय ज्ञानगम्याय सूरये । कर्म-
डलवच्च माल्ला स्त्रुक्स्त्रुव हस्ताय ते नमः इति नमस्कारः । कृष्णा जिनांवर धर पद्मासन

नमोस्तु नीलग्रीवाय प्रमुंच यएतावंत स्त्रीं नमो भगवते रुद्रायेति न्यासमन्त्रै र्मानस्तोके नमः शंभवायेति मन्त्रा भ्या-

(१)।१३।३।

ए सहिते ऽसौंकारै गंधोदकेन देवं सुस्नापयित्वा स्नाना चमनीय वस्त्रा चमनीय यज्ञोपवीतां चमनीय गंधपुष्प धुप दीप

चतुर्मुखः । जटाधार जगद्धातः प्रसीद कमलो द्भव । इति प्रार्थना । ॐ सावित्र्यै नमः ॐ वास्तुदेवताये नमः ॐ ब्राह्मै नमः । गंगाये० । स्तंभ माळभ्य(१) ॐ ऊर्ध्वऊषुण० मह्रे इति जपः स्तंभ शिरसि । नागमाले नमः । (२) ओं आयंगौः० प्रसंतस्वः ॥ इति शाखोद्व वंधना द्यनु-मंत्रणं । (३) ओं यतोयतः इति जपः एवं सर्वत्र स्तम्भालंभनादिं यतोयत इति जपांतं ॥ १ ॥ आग्नेय मध्य स्तम्भे । आवाहये तं गरुडो परि स्थितं रमार्द्धदेहं सुरराज वंदितं । कंसांतकं चक्र गदाब्ज हस्तं भजामि देवं वसुदेव सूनुं ॥ पद्मनाभं हृषीकेश कंस चाणूर मर्द्दन ।

नैवेद्या चमनीयानि नमः शंभवाये ति समर्प्य दक्षार्णेन नमस्कृता प्रदक्षिणा नीराजन पुष्पां जलिदानानि नमः शंभवा

(१) । ११ । ४२ । (२) । ३ । ६ । (३) । ३६ । २३ ।

येतिकुर्यात् ॥ ५ ॥ अथ पराशर वौधायनादि प्रोक्त विधिना जपेच्छिव संकल्पं पुरुषसूक्त मुत्तरनारायण मप्रतिरथं विभ्रा·

आगच्छ भगव न्विष्णो स्तंभे स्मि न्संनिधो भव (१) ओं इदंविष्णुः। ओं भू र्भुव: स्व: विष्णो
इहा गच्छे ह तिष्ठ । विष्णवे नम इति संपूज्य नमस्ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते पुरुषोत्तम। नमस्ते
सर्व लोकात्म न्विष्णवे तेनमो नमः । इति नत्वा। देव देव जगन्नाथ विष्णो यज्ञपते प्रभो।
पाहि दुःखां वुधे रक्षा झक्ता नुग्रहकारक इति प्रार्थयेत् ओं लक्ष्म्यै नमः ओं आदित्य नंदायै
नमः। ओं वैष्णव्यै नमः। स्तंभा लंभनादि पूर्ववत् ॥ नैर्ऋत्य मध्य स्तंभे ॥ एह्येहि गौरीश
पिनाक पाणे शशांक मौले वृषभाधि रूढ। देवाधि देवेश महेश नित्यं गृहाण पूजां भगवन्न- शिवम्

डिति पंचांग मन्त्रान् जपित्वा षडङ्गमन्त्रानित्थ्येके तिसृणां महाव्याहृतीना ॐ रुद्रस्य चादाविति चत्वारों तेचैव मितराष्टी

(१) ५।१५।

प्रणवा अष्टप्रणवयुक्तांठं॰ रुद्रठं॰ सकृज्जपे द्रौद्राध्यायठं॰ रुद्रमितगाचच तेनीलसूक्तठं॰ शांताध्यायं त्रैषमाद्योरुद्रः पूर्वव

मस्ते । गंगाधर महादेव पार्वती प्राणवल्लभ । आगच्छ भगवन्नीश स्तम्भे स्मिन्सन्निधो भव । (१)
ओं नमः शंभवाय च॰ भू र्भुवः स्वः शंकर इहा गच्छेह तिष्ठे ति । शंकराय नमः इति पूजयेत् ।
वृषा रूढाय देवाय पार्वती पतयेनमः । वरदाया ह्वं कामाय नम श्चंद्राद्धं मौलिने इति नत्वा
पञ्च वक्त्र वृषा रूढ़ त्रिलोचन सदाशिव । चन्द्र मौले महादेव मम स्वस्ति करो भव इति प्रार्थ-
येत् । ओं गौर्यै नमः । ओं माहेश्वर्यै नमः । ओंशोभायै नमः । स्तं भा लंभनानि ।
वायव्य मध्य स्तम्भे । एह्येहि वृत्रघ्न गजाधिरूढ सहस्र नेत्र त्रिदशैक राज । शचीपते

त्यचांगमन्त्रा नूजपित्वा वृप्रणवयुक्तठं॰ रुद्रमेकादशक्रत्वीं ऽतरठं॰ सपंचांगमन्त्रं वाजपेन्नोलसूक्तठं॰ शान्त्यध्यायं चैष

(१) १६।४०।

द्वितीयः षडंगानिजप्त्वापूर्वंव द्रुद्रमेकादशकृत्वो नीलसूक्तं च सकृद्दयठं॰ सोमेतामृष्टचं नीलसूक्त मित्यचक्षते समर्चं का-

इ० शक्र सुरेश नित्यं गृहाण पूजां भगव न्नमस्ते शचीपते महावाहो सर्वाभरण भूषित आगच्छ
म० भगव न्निन्द्र स्तंभे स्मिन्सन्निधोभव। (१) ओं त्रातारमिन्द्र॰ ओं भूर्भुवः स्वः इन्द्रे हा गच्छे ह
रु० तिष्ठ। इन्द्राय नमः इति सं पूजयेत्। पुरन्दर नमस्तेस्तु वज्रहस्त नमस्तु ते। शचीपते
प० नम स्तुभ्यं नमस्ते मेघ वाहन। इति नत्वा। देवराज गजारूढ पुरंदर शतक्रतो॥ वज्र-
१० हस्त महावाहो वाञ्छितार्थं प्रदोभव॥ इति प्रार्थयेत्॥ इन्द्राण्यै॰। ओंआनदाये॰ ओं शिवन्
त्रिभूत्यै॰॥ स्तंभालंभनादि॥ ४॥ ततो वायव्य ईशान कोणा दारभ्य द्वादश स्तंभानर्च्चयेत्। १०

ख्वानाष्ठ् शान्त्यध्यायं चैवं वा द्वितीयः पंचांगानिजपित्वा पूर्वंव द्रुद्रमेकादशकृत्वो जपे दन्तरां वाजस्यम ऽइत्यऽष्टानु-

(१) २०।५०।

वाकाना मेकादशधा ह्यताना मेक मेकं जपे दाद्यं पठिते रुद्रे वाजश्रम ऽइति चतस्रो द्वितीये सत्यश्चे ति चत-

तद्यथा। आवाहये त्वं द्विभुजं दिनेशं सप्ता श्ववाहं द्युमणिं ग्रहेशं॥ सिन्दूर वर्णं प्र-
तिभाव भासं अन्नामि सूर्य्यं कुल वृद्धिहेतोः॥ पद्महस्त मश्वावाहो सप्त श्वेता श्ववाहन।
आगच्छ भगव न्भानो स्तंभे स्मि न्सं निधो भव (१) ओं आकृष्णे न॥ ओं भू र्भुवः स्वः सूर्यं
इहागच्छे ह तिष्ठ। सूर्यायनमः॥ इति संपूज्य। नमः सवित्रे जगदेक चक्षुषे जगत्प्रसूति
स्थिति नाश हेतवे॥ त्रयी मयाय त्रिगुणा त्मधारिणे विरंचि नारायण शंकरात्मने इति
नत्वा॥ पद्महस्त रथारूढ पद्मासन सुमङ्गल॥ क्षमां कुरु दयालो त्वं ग्रहराज नमो
स्तु ते इति प्रार्थयेत् ओं सौर्य्यै नमः ओं सावित्र्यै नमः ओं मंगलायै नमः स्तंभा लंभनादि॥ १॥

स्तृतीय ऊर्ध्वेति चतस्र स्तुरीये ऽग्नाव्रेति तिस्रः पंचमे ऽग्निश्वेतरश्चैर्न्द्रसंज्ञा ऽइति पञ्चानुवाका अर्ठ० शुश्वेति ग्रहसंज्ञाः

(१) २४। ४२।

षष्टे सप्तमे त्रिनवमेधर्मश्चम इति यज्ञक्रतुसंज्ञे एकाचे तत्रयुक् स्तोमसंज्ञा मष्टमे चतस्रश्चमइति युग्मस्तोम संज्ञा नव-

तत ईशान पूर्वयो रंतराल स्तंभे ॥ आवाहये त्तं गण राज देवं रक्तो त्पलाभास मशेष

ग० बन्द्यम् ॥ विघ्नांतकं विघ्नहरं गणेशं भजामि रौद्रं सहितं च सिद्धा ॥ लंबोदर महाकाय

स० गजवक्त्र चतुर्भुज ॥ आगच्छ गणनाथ त्वं स्तम् भे स्मि न्सन्निधो भव । (१) ओं गणानान्त्वा ।

ह० ओं भू र्भुवः स्वः गणपते इहा गच्छे ह तिष्ठ गणपतये नमः इति पूजयेत् ॥ नमस्ते ब्रह्मरू-

प० पाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ नमस्ते रुद्र रूपाय करिरूपाय ते नमः इति नत्वा ॥ लंबोदर

१८ महाकाय स ततम् मोदक प्रिय ॥ गौरीसुत गणेशस्त्व विघ्नराज प्रसीदमे ॥ इति प्रार्थयेत् ॥

ओं सरस्वत्यै० ॥ विघ्नहारिण्यै० ॥ ओं जयायै० ॥ स्तम्भा लंभनादि ॥ २ ॥ पूर्वा ग्नेयां तराल- शिवम् १८

मे त्रयविंशम इति वयः संज्ञे दशमे वाजायस्वा हेति नामग्राहकल्प संज्ञे एकादशे इति त्रयो विभक्ताः शान्त्यध्यायं चैवंवा द्वितीयः

पंचाङ्गमन्त्रान् जपित्वा रौद्राध्याय मेकादश कृत्वः शांत्यध्यायंचैवं वा द्वितीयो ऽस्य रुद्र इत्याद्दे नर्ठं० सकृदावर्त्य ब्रह्महत्या-

स्तम्भे । एह्येहि दण्डायुध धर्मराज कालाञ्जना भास विशालनेत्र । विशाल वक्षस्थल रौद्र रूप गृहाण पूजाम् भगव न्नमस्ते । चित्र गुप्तादि संयुक्त दण्ड मुद्गर धारक । आगच्छ भगव न्धर्म स्तम्भे- स्मि न्सन्निधो भव । (१) ओं यमायत्वा० ॐ भू र्भुवः स्वः यम इहा गच्छे ह तिष्ठ । यमाय नमः इति सम्पूज्य । इष त्वोन नमस्ते स्तु दण्ड हस्त नमोस्तु ते । महिसस्थ नमस्ते स्तु धर्मराज नमोस्तु ते इति नत्वा । धर्मराज महाकाय दक्षिणाशापते यम । रक्ष त्वम् महाबाहो मम पीड़ां निवारय । इति प्रार्थयेत् । ॐ पूर्वसन्ध्यायै नमः । ॐ अञ्जनायै नमः । ओं क्रूरायै० ओं नियन्त्र्यै० स्तम्भा लम्भनादि ॥ ३ ॥ आग्नेय कोणस्तम्भे । एह्येहि नागेन्द्र धरामरेश सर्वामरै

दिभिः सर्वैं महापापै र्मुक्तोभवती त्याह्व रत्रि पराशर शातातपा रुद्र मावर्त्य रुद्र तां याती ति भगव न्पराशरो याव

(१)।३८।६।

घ

ज्जीवं प्रतग्रहर्ठ० रुद्रं जपे त्सर्वेषु गृहदोषेषु दुःस्वप्नेष्ठु तदर्शने शाकिन्यादि गृहदोषे ज्वरादि सर्वरोग शांतिकामः सर्वपाप

वंन्दित पादपद्म। नाना फणा मराडल राज्न मान गृहाण पूजां भगव न्नमस्ते। आशी विशसमो-
पेत नागकन्या विराज्नित। आगच्छ नागराजे न्द्र स्तम्भे स्मि न्सन्निधो भव। (१) ओं आयङ्गौः
पुन्नि० ओं भू र्भुवः स्वः नागराज इहा गच्छे हतिष्ठ नागराज्नायनम इति पूजयेत्। नमः
खेटक हस्तेभ्य स्त्रिभोगिभ्यो नमोनमः। नमो भीषणदेहेभ्यःखड्गभृद्भ्योनमोनमः इति नत्वा।
खड्गखेट धराः सर्वे फणा मराडल मण्डिताः। एकभोगाः साक्षमूत्रा वरदाः सन्तु मे सदा इति
प्रार्थयेत्। ओं मध्यसन्ध्यायै०। धरायै०। ओं पद्मायै०। ओं महापद्मायै०। स्तम्भालम्भ-

क्षय कामः श्रीकामः पुष्टिकामः पुत्रकामः पशुकामः शिवत्व प्राप्तिकामो मोक्षकामः सर्वंकामो रुद्र एकादश गुणश्चेद्रुद्र

(१)।३।६।

ताभिं रेकादशभि र्महारुद्र एते रेकादशभि रतिरुद्रः स्या ज्जपांत इमा रुद्राये तिजपन् निवेद्य द्वाप इतत्रष्टांगं प्रणम्य वि-

नादि ॥ ४ ॥ आग्नेय दक्षिणयो रन्तराल स्तम्भे ॥ आवाहयामि देवेशं षण्मुखं कृत्तिकासुतं रुद्रतेजः समुत्पन्नं देवसेना समन्वितं । मयूर वाहनं शक्तिपाणिं वै ब्रह्मचारिणं । आगच्छ भगव न्स्कन्द स्तम्भे स्मि न्सन्निधो भव । (१) यदक्रान्दः । भू र्भुवः स्वः स्कन्दे हागच्छे ह तिष्ठ । स्कन्दायनमः इति सम्पूज्य । नमः स्कंदाय शैवाय घंटा कुक्कुट धारिणे ॥ पताका शक्ति हस्ताय षण्मुखाय च ते नमः । "इति नत्वा" । मयूर वाहन स्कंद गौरी सुत षडानन ॥ कार्तिकेय महाबाहो दयांकुरु दयानिधे "इति प्रार्थयेत्" पश्चिम संध्यायै नमः । "स्तंभा लम्भनादि" ॥ ५ ॥ "ततो दक्षिण नैर्ऋत्यां तराल स्तंभे ॥ आवाहयामि देवेशं भूतानान्

क्षिरिद्धि ति विसृज्य शिवरूपी विहरे च्छिवरूपो विहरेत् ॥ ६ ॥ इति रुद्र सूक्तं प्रथमो ध्यायः ॥ अथ पराशर बौधाय-

(१) । २६ । १२ ।

नादि प्रोक्तर्ठं० रुद्रहोम विधिं व्याख्यास्यामोविर्ठं० शति हस्त मष्टा दश हस्तर्ठं० षोडश हस्तं चतुर्दश हस्तं द्वादश

ह० देह धारिणं ॥ सर्वाधारं महावेगं मृगवाहन मीश्वरं ॥ खङ्गहस्तं महावेगं त्रैलोक्यां तर
म० चारिणं । आगच्छ भगवन्वायो स्तंभे स्मिन्सं निधो भव ॥ (१) "ओं तव वाय वृत्तस्पते" । ओं
ह० भूर्भुवः स्वः वायो इहा गच्छे ह तिष्ठ ॥ "वायवे नमः इति" संपूज्य ॥ नमो धरणि
प० पृष्ठस्थ ध्वज हस्त समीरण । दण्ड हस्त मृगारूढ वरं देहि वरप्रद ॥ "इति प्रार्थ-
२० येत् । ओं वायव्यै० गायत्र्यै० मध्यमसंध्यायै नमः । "स्तंभा लम्भनादि,, ॥ ६ ॥ "अथ नै-
र्ऋत्य स्तंभे" आवाहयामि देवेशं शशांकं रजनी पतिं ॥ क्षिरो दधि समुद्भूतं हर मौलि शिवम् २६

हस्तं दशहस्तं वा मंडपं कृत्वा तस्य मध्य प्रदेशे कंठ मेखला योनि नाल नाभि युक्त माहुति संख्या मानोक्त मानं

(१) । २० । ३४ ।

चतुरस्त्रं कुंडं कुर्यात्तयो रसंभवे तत्प्रमाणं चतुरंगुलोच्चम् स्थंडिलं कुर्यात्तस्मादीशान्या सरत्नि प्रमाणां चतुरस्त्रां

विभूषण ॥ सुधाकरं द्विजाधीशं त्रैलोक्य प्रीति कारकं ॥ औषध्या प्ययानकरं सोमं कन्दर्प वर्द्धनं ॥ आगच्छ भगवन्सोम स्तंभे स्मिन्संनिधिंभव । (१) "ओं आप्यायस्व" । ओं भूर्भुवः स्वः सोम इहा गच्छेह तिष्ठ ॥ "सोमाय नमः इति संपूज्य" ॥ अत्रि पुत्र निशानाथ द्विजराज सुधाकर । सोम त्वं सौम्य भावेन ग्रहपीडां निराकुरु ॥ "इति प्रार्थयेत्" । ओं सावित्र्यै० ओं अमृतकलायै० ओं विजयायै० ओं पश्चिमसन्ध्यायै० । "स्तंभ लक्षणादि" ॥ ७ ॥ "नैऋत्य पश्चिमयो र्मध्यस्तंभे" ॥ आवाहयामि देवेशं सलिलस्याधिपं

द्वादशां गुलोच्चां वस्त्रा च्छन्नाः रुद्रार्चा वेदिं कुर्यात्मनुष्यनरेन्द्र पालयेोषिद्ग्राम नगर देशा जाविका श्वकुंजरे षूप द्रु-

(१) । १२ । ११ १ ।

तेषु मारी रोग रिपु भयेषु सर्वकामः पायसेना ज्येनवा जुहुया यन्नाङ्ग होमे च रुव्रीहि तिल यव समिधा मन्यतमे ना-

ह० म० रु० प० २१ प्रभुं ॥ शंख पाशधरं सौम्यं वरुणं यादसांपतिं। कुम्भीरथ समारुढं मणिरत्न समन्वितं। आगच्छ देव वरुण स्तंभे स्मि न्सन्निभो भव। (१) "इमम्मेवरु ओं भू र्भुवः स्व वरुण इहा गच्छे हतिष्ठ वरुणाय नमः इति संपूज्य। वरुणाय नम स्ते स्तु नमः स्फटिकदीप्तये॥ नम- स्ते श्वेतहाराय जलेशाय नमोनमः॥ "इति नत्वा शङ्ख" स्फटिक वर्णाभ श्वेतहारां वरा- म्बरं। पाशहस्त महावाहो दयांकुरु दयानिधे "इति प्रार्थना॥ ओं वारुण्यै०। ओं पाश- धारिण्यै०। ओं छहस्तंत्र०। "स्तंभा लक्ष्मनादि" ॥ ८ ॥ "पश्चिम वायव्यां तराल स्तंभे"। आ- ग्निवम २१

सनो पवेश नाद्या स्वस्तिवाचना त्पुण्याहे कृत्वा शुक्लां स्वरधरः शुक्ल मा ल्यानु लेपनो गन्धमाल्य फलादिभिर र्चित वारि

पूर्ण कलश हस्तो मंगल वाद्य वेद मन्त्र घोषाभ्यां ब्रह्मणा सहितः सपत्नीको यजमानो मंडप स्ये त्तं प्रदक्षिणीकृत्य

वाहयामि देवेशा न्वसू नष्टौ महाबलान्‌ सौम्य मूर्ति धरा न्देवा न्दिव्यायुध करान्वितान्‌। शुद्ध स्फटिक संकाशा न्नाना वस्तु विराजितान्‌। अथवा रूढा न्दिव्यवस्त्रा न्सर्वा लंकार भूषितान्‌ आवाहयामि स्तंभे स्मि न्वसूनष्टौ सुखावहान्‌। (१) "ओं वसवस्त्वारुद्रण"। ओं भू र्भुवः स्वः वसव इहा गच्छ ह तिष्ठ। "वसुभ्यो नमः" इति पूजयेत्‌। नमस्करोमि देवेशा न्नानावस्त्र विराजितान्‌। शुद्ध स्फटिक संकाशान्‌ दिव्या युधकरा न्वसून्‌। "इति नत्वा। दिव्यवस्त्रा दिव्य-देहाः पुष्पमाला विराजिताः। वसवोष्टौ महाभागा वरदाः सन्तु मे सदा इति प्रार्थयेत्‌। ओं

पश्चिम द्वारेण मंडपांतः प्रविश्या न्यायतना त्पश्चिमत उपविश्य व्रत जप रुद्रांग होम संकल्पो भूमि मवागा न्माता

(१) ११। ५८।

मातर मध्यगात् ॥ भूयाम पुत्रैः पशुभि र्योनो द्वेष्टि सभिद्यता ॥मिति भूमिठं० सं स्पृश्यराक्षोघ्न मन्त्रै र्गौरसर्षपा न्वं-

ह० म० र० प० २२ विनतायै० । ओं भूत्यै० । ओं गरिमायै० । "स्तंभा लम्भनादि" ॥ ९ ॥ "वायव्य स्तंभे । आवाहयामि देवेशं धनदं यक्ष पूजितं । महाबलं दिव्यदेहं नरयानगतं विभुं । दिव्यमालयां वरधरं गदाहस्तं महाभुजं । आगच्छ यक्षराज त्वं स्तंभे स्मिन्संनिधो भव। (१) ओं सोमोधेनु० । भूर्भुव स्स्वः धनद इहा गच्छेह तिष्ठ । "धनदाय नमः" इति संपूज्य । यक्ष राज नमस्ते स्तु नमस्ते नरयानग ॥ पीतांवर नमस्तेस्तु गदापाणे नमोस्तु ते ॥ इति न त्वा दिव्य देह धनाध्यक्ष पीतांवर गदाधर ॥ उत्तरेश महावाहो वांछितार्थ फलप्रद ॥ इति

डपांतः पर्वतो ऽस्वकोर्या पोहि ष्ठेति च्युचेन कुशैः पंचगव्येन मंडपांतः सर्वतः प्रोक्ष्य स्योनापृथिवीति महोद्यौ रिति

(१) ३४।२१।

शिवम् २२

मन्त्राभ्यां भूमिठं० संप्रार्थ्य स्वस्तिन इन्द्र इति विर्जपेत् ॥ १ ॥ वास्तु मंडप देवता स्व विधि व दर्चयेन् प्रचालित पाणि

प्रार्थयेत्। ओं आदित्यायै०। ओं सविमायै०। ओं सिनीशाल्यै०। "सतंभा स्तंभा" नादि ॥१०॥ "उत्तर वायव्ययो रत्तपाल सतंभे। आवा हयामि देवेशं गुरुन् [illegible] दश पूजितं। हेम गोरोचना वर्णां पीनस्कन्ध सुवच्चशं। शंखं च कलशं चैव पाणिभ्या मिह बिभ्रतं। बृहस्पते समागच्छ स्तंभे स्मि न्सन्निधो भव। (१) "ओं बृहस्पते अति०। ओं भू र्भुवः स्वः बृहस्पते हा गच्छे ह तिष्ठ। बृहस्पतये नमः इति सम्पूज्य। बृहस्पते नमस्ते स्तु पीत ध्वज नमो स्तु ते। त्रिदशार्चित देवेश सिन्धूद्भव नमो स्तुते। इति नत्वा पूजितोसि यथा शक्त्या दण्ड हस्त बृहस्पते। क्रूर-

गादः स्वचांतः सपत्नीको ब्रह्मणा सहितः प्रा ग्द्वारेण मंडपांतः प्रविश्य दग्नि स्थाना त्पश्चा दुपविश्य कुंडंचेत्त त्संमृज्य

(१) २६। ३।

कुशोदकेन प्रोच्य श्वेत वर्णा लंकृताया सुपरितन मेखलाया मिदं विष्णु रिति विष्णुं रक्तवर्णा लंकृतायां मध्ये मेख-

छ० ग्रहा भिभूतस्य शान्तिन् देवगुरो: कुरु। इति प्रार्थयेत् ओं पौर्णमास्यै० ओं सावित्र्यै०। स्तंभा
म० लग्नादि ॥ ११ ॥ उत्तरे शान्यो रन्तराल स्तंभे। आवाहयामि देवेशं विश्वकर्माण मीश्वरं।
रु० मूर्ता मूर्त करन्देवं सर्व कर्त्तार मीश्वरं। त्रैलोक्य सूत्रकर्त्तारं द्विभूजं सर्वदर्शितं। आगच्छ
प० विश्व कर्मंस्त्वं स्तंभेस्मि न्सन्निधो भव। (१) ओं विश्वकर्मन्हविषा। ओं भू र्भुवः स्वः विश्वकर्मन्नि-
२३ हागच्छे ह तिष्ठ। विश्वकर्मणे नमः इति संपूज्य निमामि विश्वकर्माणन् द्विभूजं विश्वदर्शितं। शिवम्
त्रैलोक्य सूत्रकर्तारं महाबल पराक्रमं इति नत्वा। प्रसीद विश्व कर्म स्त्वं शिल्पशास्त्र विशा- २३

लयां ब्रह्मजज्ञान मिति ब्रह्माणं कृष्ण वर्णा लंकृताया मध्ये मेखलाया मिमारुद्रायै ति रुद्रं० रक्तवर्णा लंकृतायां

(१) ८। ४७।

योनावंव्वे अंविके इति गौरि मावाह्या चंये त्कुंडे स्थंडिले वा गृह्योक्तेन विधिना उप समाधाय छन्द: पुरुष न्यास

रद । सुदण्ड पाणे द्विभूज तेजो मूर्तिधरप्रभो । इति प्रार्थयेत् । ओं सिनीवाल्यै० । ओं वास्तुदेवतायै० । ओं सावित्र्यै । स्तंभा लम्भनादि ॥ १२ ॥ इति षोडश स्तम्भपूजा । तत: स्तंभशिरस्सु (१) नमोस्तु सर्पेभ्य इति मन्त्रेण सर्पान्संपूज्य । ओं भूमि भूमि मवागान् माता मातरमभ्यगात् । भूयाम पूर्वै: पशुभि र्योनो द्वेष्ठि सभिद्यता मिति मन्त्रेण भूमिं स्पृष्ठा पुष्पाञ्जलिं गृह्णीत्वा । जितन्ते पुण्डरीकाक्ष नमस्ते विश्वभावन । नमस्तेस्तु हृषीकेश महापुरुष पूर्वज । ओं नृसिंह उग्ररूप ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल स्वाहा । ओं नम: शिवाये तिमन्त्रेण

पंचांग रुद्रा न्यास रुद्र ध्यानिनो पूर्वव दुद्र वेद्यां रुद्रमभ्यर्च्य पायसादिना चेत्त क्रपयित्वा ज्याभागा विष्ट्वा ग्ना

(१) १३।५।

वग्निठं० सनः पिति त्यभ्यर्च्य पंचांग मन्त्रैः पंचभिः पंचाहुती हुत्वा नमस्त इति रुद्राध्याये नैकां त्रेधा विभक्तेन

रु० च पुष्पाञ्जलिम् मण्डप भूमौ विकिरेत्। अथ तोरण पूजा। पूजा सम्भारा न्संगृह्य प्राङ्मुख

म० उपविश्य चस्य देशकालौ सङ्कीर्त्य अस्मिन्कर्मणि पूर्वादि तोरणपूजां करिष्ये इति सङ्कल्प्य।

रु० तत्र पूर्वस्यांदिशि मण्डप द्वाराद्बहि र्हस्तमात्रे वटतोरण मश्वत्थ तोरणं वा सुदृढ़ तोरणं सुशो-

प० भन नामकं वा त्रिशूल चिह्नितं निदध्यात् तत्रमन्त्रः सुदृढ तोरणम् पूर्वेन्यग्रोधकाञ्चन प्रभम्

२४ रक्षार्थम् चैव बध्नामि कर्मण्य स्मि न्सु शोभितं। (१) ओं अग्निमीळेपु इति मन्त्रेण निधाय सुदृढ

तोरणाय नम इति गन्धादिभिः संपूज्य वस्त्र पुष्प मालाभि रलङ्कृत्य राङ्कहस्ती तत्रा वाह्य शिवम्

तिस्रोवा हुतो जुंहो त्याद्या नुवाके राद्या द्वाभ्यां द्वितोया चतुर्भि स्तृतीया षट्वाद्वे तूर्त अवतानां ते द्वतोया प्रतग्वरोहे २४

(१) ऋक्शाखीयोमन्त्रः।

स्तिस्रः षोडश वा पूर्वोदिते इ सहस्राणि सहस्रश इत्यंगते तृतीया वतानै इंश प्रत्यवरोहै स्तिस्र स्वतु स्वत्वारिं०श द्वा

पूजयेत् तत स्थो रणा स्तम्भयो मंग्येमह्योद्यौ रित्यादि ना कलशं संस्थाप्य वाससा वेष्ट्य तत्र ध्रुव इहागच्छेह तिष्ठेति ध्रुव मावाह्य पूजयेत् ॥ १ ॥ ततो दक्षिणे। साक्षमौ दुवरं वासुभद्र-नामकं विकट नामकं वा त्रिशूलचिन्हितं। औदुवरञ्च विकटं याम्ये तोरण मुत्तमम्। रक्षार्थञ्चैव बध्नामि कर्मण्यस्मि न्सुखायन:। (१) इषेत्वोर्जेत्वे ति मन्त्रेण निधाय विकट तोरणाय नमः इति सम्पूज्य वस्त्रादिभि रलङ्कृत्य तत्र सूर्याङ्गारकौ आवाह्य पूजयेत् तन्मूले पूर्व वत्क लशं संस्थाप्य तत्र धरा मावाह्य पूजयेत् ॥ २ ॥ ततः पश्चिमे। पैप्पल्यं प्लाक्षं सुमौक्षकं

षोडशभिः प्रथमाभिः षोडश समानुवाकै नमोव इत्यतः प्राक्सप्त नमोवः किरकेभ्य इत्येका द्राप इति वि०ठं० शत्या वि०ठं०

(१) १। १।

शति रष्टा च त्वारिंशं॰ शद्वा नमोवः किरकेभ्य इति पञ्च व्याहृत्तिभिः पञ्चे त्यष्टाचत्वारिंशं॰ शत् २ एक षष्ट्याधिकशं॰ शतं

ग्र० वा त्रिशूल चिन्हितं कृत्वा। पैप्पलं पश्चिमे भौमं तोरणं रत्न संनिभं। रक्षार्थं चैव बध्ना
न० मि कर्मण्यस्मि न्सुशोभितं। (१) अग्नया होति मन्त्रेण नियाय सुभौमतोरणाय नमः इति
र० सम्पूज्य वस्त्रादिभिः सुशोभितं कृत्वा तत्र शुक्र बुधौ आवाह्य पूजयेत्॥ ३॥ तत उत्तरे।
प० ९५ प्लाक्षं वटं वा सुहोत्रं सुप्रभवं वात्रिशूल चिह्नितं कृत्वा। सुहोत्रं तोरणं प्लाक्ष सुतरे च
शशि प्रभम्। रक्षार्थं चैव बध्नामि कर्मण्यस्मिन्सु शोभितं। (१) शन्नोदेवी रिति मंत्रेण निधाय शिवम्
सुहोत्र तोरणाय नम इति संपूज्य पुष्पादिभि रलंकृत्य तत्र सोम केतु शनैश्चरा नावाह्य पूजयेत् २५

वा द्याभिः षोडशर्ग्भिः षोडशो भयतो नमस्काराः षट् चत्वारिंशं॰ शदन्यतरतो नमस्कारा नव सप्तभि द्वीप इति विंशं॰

(१) सामवेदीयोमन्त्रः। (२) अथर्ववेदीयो मन्त्रः।

शतरा विंठ॰ शतिः पंचविंठ॰श त्यूत्तरं चतुः शतं वाद्यायां गायत्र्यां त्रयः पादास्त ऽएव त्रीणि यजूंऽ‌ष्यनुष्टु प्सु चत्वार

तन्मूले पूर्ववत् कलशं संस्थाप्य तत्र विघ्नेश मावाह्य पूजयेत् इति तोरण पूजा। अथ मंडपस्य पूर्वादि द्वार पूजा। तत्र पूर्वद्वारे द्वारशाखयोः पूर्वोक्त विधिना मन्त्रावृत्त्या उदक्संस्थं कलश द्वयं संस्थाप्य दध्यक्षत विभूषितं कृत्वा कलशद्वये ऐरावत मावाह्य पुजयेत्। कलशोपरि दीप स्थापन मित्याचारः। ओं द्वारश्रियै नमः इति द्वारा दूर्ध्वं देहल्यै नमः इत्यधः। द्वार वाम दक्षिण स्तम्भयोः॥ ओं गणेशाय नमः। ओं स्कन्दाय नमः। कलश द्वये। गङ्गायै॰ यमुनायै॰ ऋग्वेदः पद्मपत्राक्षो गायत्रः सोमदैवतः। अत्रि गोत्र स्तु विप्रेन्द्र ऋत्विग्त्वस्मिमखे भवेति ऋग्वेदिनौ द्वा वेकं वा दृष्ट्वा अग्निमीळ इति गन्धा द्युपचारैः संपूज्य। प्रार्थयेत्।

स्त्वार इत्ये कैकस्यां चत्वारि चत्वारि पंक्तिषु पंचपादा इतरे कैकस्यां पंच पंच सप्त स्त्वनुष्टुप्सु चत्वार स्त्वार

इतरे कै कस्याश्चत्वारि चत्वारि जगतगेः षड तः प्रतीग्रकं षट् नमोहिरण्येति तिस्त्रो ग्रोतयो नमोवः किरकेभ्य इति चत्त्वा

इ० कर्म निष्ठौ तपो युक्तौ ब्राह्मणौ वेदपारगौ। जपार्थञ्चै सूक्तानां यज्ञे भवत ऋत्विजौ। ततः

म० सहस्राक्ष मैरावत स्थितं पीत किरीठ कुण्डल धरं दक्षिण वाम करस्थ वज्रो त्पल मिन्द्रं

क० ध्यात्वा। एह्येहि सर्वामर सिद्ध साध्यै रभिष्टुतो वज्रधरा मरेश। संवीज्य मानोप्सरसां

प० गणेन रक्षाध्वरं नो भगव न्नमस्ते। (१) ओं त्रातारमिन्द्र० ओं भूर्भुवः इन्द्रे हागच्छे ह

२६ तिष्ठेति कलशयो रिन्द्र मावाह्य पूजयेत्। पीतां पताकां ध्वजं चोच्छ्रयेत्। पीताम्पताकां

पीतञ्च ध्वजं हाटक सन्निभं। स्थापयामि सुरेशाय शचीयुक्ताय वज्रिणे। (१) आशुः शिशान घिवस् २६

प्यंतरा नुवाके षोडश्य चतुष्पदा इतरे कैकस्यां चत्त्वारि चत्त्वारि मोठ्ष्टमे तिपंच पादा इति पंच प्रतग्रवरोहे ष्वेकैक स्मिं

(१) २०।५०। (१) १२।३३।

श्चतु र्दश चतु र्दश षष्टि श्च हवै त्रीणि च शतान्ये तच्छत रुद्रिय मथ त्रिंश दथ पंच त्रिंश दिति श्रुते रेव मन्त्र-

इति मन्त्रेण पीतां पताकां ध्वजञ्चारोपयेत् । पताकास्त्रिकोणाः ध्वजाश्चतुष्कोणा इति संप्रदायः ।
इन्द्रः सुरपतिः श्रेष्ठो वज्रहस्तो महाबलः । शतं यज्ञाधिपो देव स्तस्मैनित्यं नमोनमः ।
इति नत्वा । इमं माष बलिन्देव गृहाणेन्द्र शचीपते ॥ यज्ञ संरक्षणार्थाय प्रसन्नो वरदो
भव । इन्द्राय साङ्गाये त्यादि माष भक्तबलिं समर्पयामी ति साक्षत जलं भूमौ प्रक्षिपेत् ।
तत आचम्य । आग्नेयीं गत्वा । तत्र पूर्ववत् कलशं संस्थाप्य तस्मिन् कलशे पुंडरीक
मग्नं चा वाह्य पूजयेत् ॥ तत शङ्खागस्थं रक्तं दक्षिण वाम कर द्वय धृत शक्तिकमंडलुं-
यज्ञोपवीतिनमग्निं ध्यात्वा । एह्येहि सर्वामरहव्य वाहमुनिप्रवर्यैरभितोभिजुष्ट ॥ तेजोवता

तमेन विधिना विभक्तो न रुद्रेण दशकृत्वो हुत्वा पूर्ववत्सपंचाङ्ग मन्त्रेण वै कादशेनजुहुया द्रुद्र समाप्तौ समाप्ता वेकै

वेन चमक विभागे न जुहुया न वा वयठं०सोमे ति शिरसैका मंते शांतध्याये न प्रति मन्त्र मेवठं० रुद्री महारुद्रा

ह० लोक गणेनसार्द्धं ममाद्वरं पाहिकवे नमस्ते ॥ (१) ओं त्वन्नो ऽअग्नेतव । ओं भूर्भुवः स्वः
म० अग्ने इहागच्छेह तिष्ठेति कलशे । अग्नि मावाह्य संपूज्य । पताका मग्नये रक्तां
रु० ध्वजं चैवाग्नि सन्निभं । स्वाहायुक्ताय देवाय स्थापयामिहवि र्भुजे । अग्निं दूतमिति
प० मन्त्रेण रक्तां पताकां ध्वजञ्चो छ्रयेत् । आग्नेयः पुरुषो रक्तः सर्व देवमयो व्ययः ॥ धूम
२७ केतु रजोध्यक्ष स्तस्मै नित्यं नमोनमः ॥ इति प्रणम्य ॥ इमं मापवल्लिन् देव गृहाणाग्ने शिवम्
हुताशन । यज्ञ संरक्षणार्थाय प्रसन्नो वरदो भवेति । अग्नये सांगायसपरिवा० तत आ- २७

तिरुद्राणा मन्यतमेन यथाकामं त्तु हुयात् ।२ होमांते ग्ना वग्निं पूर्वंव दभ्यर्च्यं स्विष्टकृतं महाव्याहृतीः सर्वप्रायश्चित्तं प्रा-

(१) २४ । १३ ।

जापतार्ठं॰ हुत्वा दिपालेभ्य स्तत्त त्लिंगै मंत्रै र्वलीन् हरती चतुर्ग्रहीतेन द्वादश ग्रहीतेन वाज्येना छिन्न धारया

चस्य॰ दक्षिणे गत्वा तत्र प्रतिद्वार शाखं पूर्वोक्त विधिना कलश द्वयं संस्थाप्य। कलशयो। र्वाम-नदिग्गज मावाह्य पूजयेत्। दीप स्थापनञ्च। ॐ द्वारश्रियै नमः इत्यूर्द्ध्वं। ॐ देहल्यै नमः इत्यधः। द्वार वाम दक्षिण स्तम्भयोः। ॐ पुष्पदन्ताय॰। ओं कपर्दिने नमः। कलश द्वये ओं गोदायै नमः। कृष्णायै नमः। कातराच्छो यजुर्वेद स्त्रैष्टुभो ब्रह्मदैवतः। काश्यपेय स्तु विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भवेति प्रत्येकं यजुर्वेदिनौ द्वावेकं वा वृत्वां इषेत्वेति सम्पूज्य प्रार्थ-येत् कर्मनिष्ठौ तपोयुक्तौ ब्राह्मणौ वेदपारगौ। जपार्थं चैव सूक्तानां यज्ञे भवत ऋत्विजौ। ततो महिषा रूढं दक्षिणा वामकर धृत दंड पाशं कृष्णां ञ्जनचयो पम मग्निसम लोचनं यमं

सप्तते अग्ने समिध इति पूर्णाहुतिं जुहोति मूर्द्धानं इति वा पुनस्त्वेति वा पूर्णा दर्वी तिवे मठं॰स्तन मितग्नुवाकेन वी

दुम्बुर्या स्रुचा पंच गृहीती ज्येन संतत धारया घृते ग्नौ प्राप्ते वाजश्रम इतराष्टानुनाके वंसोर्द्वारां जुहोति जपांगे होमे

ध्यात्वा । एह्येहि वैवस्वत धर्मराज सर्वामरै रर्चित धर्ममूर्ते । शुभा शुभानन्द शुचा
मधीश शिवाय नः पाहि मखं नमस्ते । (१) ओं यमाय त्वा० ओं भूर्भुवः स्वः यम इहा गच्छेह
तिष्ठ । कलश इये यम मावाह्य संपूज्य । कृष्णावर्णाम् पताकां च ध्वजम् तद्वर्ण मेवच ।
यमाय स्थापया मीश नियन्त्रे कर्मसाक्षिणे । आयङ्गौ रिति मन्त्रेण कृष्णां पताकां ध्वजं
चोछ्रयेत् महा महिष मारूढो दण्डहस्तों महावलः । धर्मसाक्षी विशुद्धात्मा तस्मै नित्यं नमो
नमः इति प्रणम्य । इमं माष वलिं देव गृहा णान्तक वै यम । यज्ञसंरक्षणार्थाय प्रसन्नो

प्रति रूपं तिस्र स्तिस्रः पंच पंच षट् षड ष्टा वष्टौ दश दशै कादशै कादश वाहुती र्नमः शंभवाये ति जुहोति नांग

(१)।१८।६।

मन्त्रै र्न शिरसा न चमका नुवा के र्न शांति मन्त्रै र्न मात्र पूजा दोति स्वस्तिवाचनं तानो ति विशेषो ऽन्य त्समान

वरदो भवेति । यामाय साङ्गाय० आचम्य । नैर्ऋत्यां गत्वा । पूर्ववत् कलशं संस्थाप्य तत्र कुमुदं दुर्जयं वा वाह्य संपूज्य । दीपं वा स्थापयेत् । ततो नरा रूढं महाकायं खड्गहस्तं महावलं । नीलं वज्रराचस वेष्टितं सर्वाभरण भूषितं । निर्ऋतिं ध्यात्वा । एह्येहि रक्षो गणनायक त्वं विशाल वेताल पिशाचसंघैः । ममा ध्वरं पाहि पिशाच नाथलो केश्वर त्वं भगवन् नमस्ते । (१) ओं असुन्वन्त । ओं भू र्भुवः स्वः निर्ऋते हागच्छ हतिष्ठ । कलशे निर्ऋति मावाह्य पूजयेत् । पताकां निर्ऋतीशाय नीलां नीलध्वजन् तथा । पिशाच

माचार्याय ब्राह्मणे च दक्षिणां दद्या दृत्विज स्तेतेभ्य स्व रुद्र मपूर्व दभ्यर्च यथा शक्ति ब्राह्मणा न्भोजयेत् ४ अथातो मन्त्र

(१) । १२ । ६२ ।

सिद्धि विधिं वक्ष्यामो गोष्टारण्य सिद्धि चेत्र शिवालया न्यगार नदी समुद्र तीर पर्वताना मन्यतमे ऽन्यत्र वा शुद्ध देशे

गणनाथाय स्थापयामि निशाचर । (१) मोषूण इति मन्त्रेण नील वर्णां पताकां ध्वजं चोक्षये ।
सर्वप्रेताधि पो देवो निऋती नीलविग्रहः । खड्गहस्तः नराकूढ स्तस्मै नित्यं नमो नमः
इति नत्वा इमम्माष वलिं रक्षो गणेश त्वं गृहाण भो । यज्ञ संरक्षणार्थाय प्रसन्नो वरदो
भवेति । निऋतये साङ्गाय तत आचम्य ॥ ततः प्रतीच्यां पूर्वव द्वारशाखयोः कलशौ निधाय
तयो रजनाख्यं दिग्गज मावाह्य पूजयेत् । दीपौ वा स्थापयेत् । ओं द्वारश्रियै० इत्यूर्द्ध
देहल्यै नम इत्यधः । द्वार वाम दक्षिण स्तंभयोः नन्दिन्यै० ओं० चण्डायै० कलश द्वये । ओं

मनोर मेकंद मूल फल गोमूत्र यावक चीर दधि शाका न्यःहविष्य मुन्य न्नाना मन्यतम भोजन स्वरु भिक्षा शिवा धीरो

(१) ३।४५।

दृढ व्रतोमौनीति जित क्रोधो जितेन्द्रियो धौत वासा स्त्वधः शायी शिरसा सह रुद्र सहस्रं जपे त्सर्वे मन्त्राः सिद्धा

रेवाय० ओं ताण्ड्येन० सामवेद स्तु पिङ्गाचो जाग्रतः शक्रदैवतः । भरद्वाज स्तु विप्रेन्द्र ऋत्विग्त्वं मे मखे भवेति । प्रत्येकं सामवेदिनौ द्वा वेकं वा वृत्वा । अग्न आयाही ति मंत्रेण संपूज्य प्रार्थयेत् । कर्म निष्ठौ तपो युक्तौ ब्राह्मणौ वेद पारगौ । जपार्थं चैव सूक्तानां यागे भवत ऋत्विजौ । ततो मकर स्थं पाश हस्तं किरीटिनंशुक्लवर्णं वरुणं ध्यात्वा । एह्ये हि यादो गण वारि धीनां गणे न पर्जन्य सहा प्सरोभिः । विद्या धरेन्द्रा मर गीयमान पाहि त्व मस्मा न्भगव न्नम स्ते । इमंमे वरुण । ओं भू र्भुवः स्वः वरुणे हा गच्छे हतिष्ठे ति कलशयो र्वरुण मावाह्य संपूज्य ॥ श्वेत वर्णां पताकां च ध्वजं तद्वर्ण मेव च । वरुणाय जजे-

स्विंति तार्थं फल प्रदा रुद्रस्ये व ब्राह्मणें द्रस्यस्यु, रितयाह भगन्पराशरः ५ अथ पराशरा नुक्त मविरोधिनं बौधायनोक्तं०

रुद्राभिषेक विधिं व्याख्यास्याम स्तोर्थे विधिव स्नातः शुचिं प्रयतो ब्रह्मचारी शुक्लवासा स्तस्य दक्षिणा प्रतत्र ग्देशे त

रु० म० रु० ५० २०

शाय स्थापयामि शुभायनः । इमंमे वरुणेति श्वेतां पताकां ध्वजं चो छ्रयेत् । मकरस्थ
नमस्ते स्तु जलेशाय नमोस्तु ते । शमन्नयाशु विघ्नानि पाश हस्तायतते नमः । इति
नत्वा । इमं माष बलिं देव वरुण त्वं गृहाण भो । यज्ञ संरक्षणार्थाय प्रसन्नो वरदो भव ।
वरुणाय साङ्गाय० ततः आचम्य । वायव्यां पूर्ववत् कलशं संस्थाप्य तत्र पुष्पदंतं सिद्धार्थं चा-
वाहय संपूज्य दीपं वास्थापयेत् । ततो मृगाधिरूढं धूम्रवर्णं चित्रांबर धरं युवानं वरध्वज दक्षि- शिवम्
ण वाम करं वायुं ध्यात्वा । एह्येहि यज्ञे मम रक्षणाय मृगाधिरूढः सह सिद्ध संघैः । प्राणा- २०
धिपः कालकवेः सहाय गृहाण पूजां भगवन् नमस्ते । ओं भूर्भुवः स्वः वायो इहागच्छ इह

न्सुखोपविष्ट आचमन प्राणायामादीनि स्वस्तिवाचनां तानि छन्दः पुरुषन्यास पंचाङ्ग न्यासान् कृत्वा तनि देवताः

स्थापये ध्वजनने ब्रह्मा पादयो र्विष्णु र्हस्तयोर्हरो बाह्वो रिन्द्रो जठरे ग्नि र्हृदये शिवः कण्ठे वसवोवक्त्रे सरस्वती नासि-

तिष्ठेति कलशे वायु मावाह्यसम्पूज्य । पताकां वायवे धूम्रां धूम्रवर्णां ध्वजन् तथा । स्थापया म्यनु रूपाय प्राणदाय हिताय च (१) वायोयेत इति धूम्रां पताकां ध्वजं चोछ्रयेत् । अनाकारो महोजा स्व पस्मा दृष्टिगते देवि । तस्मै पूजयाय जगतो वायवे प्राणमा म्यहम् । इति नत्वा इमम् माष वलिं वायो मयादत्तं गृहाण भो । यक्षसं रक्षमे नित्यं प्रसन्नो वरदोभव वायवे सांगाय तत आचम्योत्तर द्वारे शाखामूलयोः पूर्ववत् कलशद्वयं संस्थापयित्वा कलशद्वये सार्वभौम दि-ग्गज मावाह्य संपूज्यो भयत्र दीपौ स्थापये द्वा श्रों द्वारश्रियै नमः इत्यूर्ध्वं । देहल्यै० इत्यधः

कयो र्वायु र्नयनयो स्सूर्य्या चन्द्रमसौ कर्णयो रश्विनौ ललाटे रुद्राः मूर्द्ध्न्यादित्याः शिरसि महा पुरुषः शिखायां चामु-

(१) २७।३१।

च

उ० द्वार वाम दक्षिण स्तम्भयो: ॥ महाकालाय० ओं भृंगिणे० कलश द्वये। ओं नर्मदायै० ओं चन्द्र-
म० भागायै । इहन् नेऽग्रोऽथर्वं वेदो त्रुष्टुभो रुद्रदैवत: वैशम्पायन विप्रेन्द्र ऋत्विक् त्वं मे मखे भवेति
व० प्रत्येक मथर्व वेदिनौ द्वा वेकं वा वृत्वा (१) शन्नो देवौ रिति मन्त्रेण संपूज्य प्रार्थयेत् कर्म निष्ठौ
प० तपो युक्तौ ब्राह्मणौ वेद पारगौ। जपार्थं चैव सूक्तानां यज्ञे भवत ऋत्विजौ। ततो नर युत वि-
२१ मानस्थं कुण्डल हार केयूर रुचिराम्बर गदान्वित दक्षिण वामकर मुकुटिनं महोदरं महाकायं शिवम्
हरित वर्णं कुवेरंध्यात्वा। ऐह्येहि यक्षेश्वर यज्ञ रक्षां विधत्स्व नक्षत्र गणेन सार्द्धं। २१

(१) अथर्ववेदीयोमन्त्र:।

ब्रूया दग्नि र्मेवा धिश्रितः वा गिति वाचं सृश्रि द्वायुर्मे प्राणे श्रितः प्राणा इति हृदयठं सूर्यो मे चक्षुषि

सर्वौषधीभिः पितृभिः सहैव गृहाण पूजाम्भगवन् नमस्ते (१) ओं सोमोधेनु० ओं भूर्भुवः स्वः सोमे हा गच्छे ह तिष्ठे ति कलशद्वये सोम मावाह्य संपूजय ॥ हरितां वै पताकां च ध्वजं च हरितं तथा। सोमाय स्थापया म्यत्र धनदा यार्थ सिद्धये। (१) आप्यायस्वे ति मन्त्रेण हरितां पताकां ध्वजं चोच्छ्रयेत्। सर्व नक्षत्र मध्ये तु सोमो राजा व्यवस्थितः। तस्मै सोमाय देवाय नक्षत्र पतये नमः। इति नत्वा। इमं माष बलिन्देव गृहाण त्वन्धनप्रद। यज्ञं संरक्ष मे सोम सन्तुष्टो वरदो भव। सोमाय सांगाय तत आचम्य। ऐशान्यां पूर्ववत्कलशं संस्थाप्य।

श्रितश्चक्षु रिति चक्षुषी त्वंद्रमा मे मन सिश्रितः मन इति वचो दिशो मे श्रोत्रं श्रिताः। श्रोत्र मिति श्रोत्र

(१) ३४।२२। (२) १२।१३।

माषोमे रेतसि श्रिताः रेत इति लिङ्गम् पृथिवी मे शरीरे श्रिता शरीर मिति शरोर मोषधि वनस्पतयो मेंलोमसु

सुप्रतीकम् मङ्गलं चात्राहृत्य दीपं वा स्थापयेत्। ततो वृषारूढ़ वर त्रिशूल धृत दक्षिण वाम-
हस्तन् त्रिनेत्रं शुक्लवर्णं मीशानं ध्यात्वा। एह्येहि विश्वेश्वरन स्त्रिशूल कपाल खट्वाङ्ग धरेण
साङ्ग्म्। लोकेन यज्ञेश्वर यज्ञ सिध्यै गृहाण पूजां भगव न्नम स्ते (१) ओं तमीशानं० ओं भू
र्भुवः स्वः ईशाने हा गच्छे ह तिष्ठे ति कलशे ईशान मावाह्य संपूज्य ईशानाथ ध्वजं श्वेतं
पतावां चापि वै तथा। स्थापयामि महेशाय वृषारूढ़ाय शूलिने। तमीशान मिति मन्त्रेण
श्वेतं चित्र वर्णाम् वा पताकां ध्वजं चोच्छ्रयेत्। सर्वाधिपो महादेव ईशानः शुक्ल ईश्वरः। शूल- शिवम् ३२

श्रिताः लोमानी ति रोम कूपा निन्द्रो मे बले श्रितः। बल मिति सर्वाङ्गानि पर्ज्जन्यो मे मूर्द्ध्नि श्रितः मूर्द्धे

(१) २५।१७।

ति मूर्द्धान मीशानो मेमन्यौ श्रितः। मन्यु रिति हृदय मात्मा मे आत्मनि श्रितः आत्मे ति वचो हृदये हृदयम्

पाणि विंरूपाच्च स्तस्मै नित्य न्नमो नमः इति नत्वा। इम माष वलिन्दे व गृहाणे शान शङ्कर। सन्तुष्टो वरदो भूत्वा यज्ञं संरक्षमे नघ। ईशानाय साङ्गाय०। तत आचम्य। ईशान पूर्वयो र्मध्ये। अथ उद्दिश्य कलशं संस्थाप्य। तत्र अनन्त शयना सीनं फणा सप्तक मण्डितं। पद्म शङ्ख धरो धर्ग्रीधो दक्षिण करद्वयं चक्र गदा धरो धर्ग्रीधो वामें करद्वयं नीलवर्ण मनन्तं ध्यात्वा। एह्येहि पाताल धरा मरेन्द्र नागाङ्गना किन्नर गीयमान। रक्षो रगेन्द्रा मर लोकसङ्घै रनन्त रक्षाध्वर मस्मदीयं। (१) ॐ आयङ्गौः। ॐ भू र्भुवः स्वः अनन्ते हा गच्छेह

मयि॥ अह मस्मृते अमृत ब्रह्मणो ति सर्वत्र पुनर्मं आत्मा पुनरायु रागात् पुनः प्राणः पुनरा कूत मागात् वैश्वा-

(१) ३।६।

नरो रश्मिभि र्वा द्दधानः अंत स्विष्ठत्व ह्तस्य गोपा इति सर्व शरीर मात्मानठं० रुद्र रूपं ध्याये यथोक्तं पुरस्तात्

इ० तिष्ठेति कलशेऽनन्त मावाह्य संपूज्य । मेघवर्णाम्पताकाञ्च ध्वजन्त इर्ण मेव च । स्थापयामि

म० ह्यनंताय लोकानां च हिताय वै । आयङ्गौ रिति मंत्रेण मेघवर्णां पताकां श्वेतवर्णां वा

क० ध्वजञ्चा क्रयेत् । योसा वनन्तरूपेणब्रम्हाण्डं सचराचरं । पुष्पवद्धारयेन्मूर्द्धिं तस्मै नित्यं

प० नमोनमः । इति नत्वा इमं माष वलिन् देव गृहाण नन्त पन्नग । यज्ञ संरक्षणं कृत्वा

२२ सन्तुष्टो वरदो भव । अनन्ताय साङ्गाय० तत आचम्य । नैऋत्य पश्चिमो मध्ये । ऊर्ध्व

मुद्दिश्य पूर्ववत् कलशं संस्थाप्य तत्र चतसूत्रकुश मुष्टि धरो धर्मोधो दक्षिण कर द्वयं स्रुव कम शिवम्

ण्डलु धरो ध्वींधो वामकर द्वयं चतुर्मुखैः श्मश्रुलं जटिलं लंबोदरं रक्तवर्णं ब्रह्माणं ध्यात्वा । २२

॥ ६ ॥ अथा त्मान मारा धये दाराधितो मनुष्यै स्त्वं सिद्धै र्देवा सुरादिभिः आराधया मि भक्त्या त्वां मां गृहाण

महेश्वरे ति स्थाल्य निरुद्र मावाह्य त्र्यंबकं यजामहे इति गन्धादिभि रभ्यर्चयेद् दर्वं पूरणा चनादिभि र्मन्त्रेण संभारा न्म

एह्येहि सर्वाधिपते सुरेन्द्र लोकेन सार्द्धम् पितृ देवताभिः। सर्वस्य धातास्य मित प्रभावो विशा ध्वर न्नः सततं शिवाय। (१) ओं ब्रह्मयज्ञानम्। भूर्भुवः स्वः ब्रम्ह न्निहागच्छेह तिष्ठे ति कलशे ब्रम्हाण मावाह्य सम्पूज्य। पद्म वर्णां पताकां च ध्वजन् त द्धर्ण मेव च। स्थापयामि सुरेशाय ब्रम्हणे नन्त शक्तये। ब्रम्हयज्ञान मिति मन्त्रेण रक्तवर्णां पताकां ध्वजं चो च्छ्र्येत्। पद्मयोनि श्चतु र्मूर्ति र्वेद वासाः पितामहाः। यज्ञा ध्वज श्चतुर्वक्त्र स्तस्मै नित्यं नमो नम इति नत्वा। इमं माषबलिं ब्रह्मन् गृहाण कमलासन। प्रसन्नो वरदो भूत्वा यजं मे रक्ष सुव्रत।

प्रोक्षणानि कृत्वा पूर्वव त्पीठ मभ्यर्च्य शिव लिङ्गादा वाराधये दत्वा वहं तु हरयः सचेतसः श्वेते रश्वैः सहकेतुमद्भिः

(१) १३।३।

वाता जरे र्वलवह्नि र्मनोजवै रायाहि शीघ्रं मम हव्याय शर्वो मिति स्व हृदय कुहरा त्सूर्य मण्डला द्वा रेव मावाह्य

ब्रम्हणे साङ्गाय। आचम्य। रूपनारायण मते तु ईशान पूर्वयो र्मध्येब्रह्म पूजनं निर्ऋति वरुणयो र्मध्ये नन्त पूजन मिति। ततो मण्डप मध्ये अत्युच्च दण्डं दश हस्त दीर्घं न्त्रिहस्त विस्तृतं पञ्चहस्त दीर्घं मेक हस्त विस्तृतं वा चित्र वर्णं क्षुद्र घण्टिका युतं महाध्वजमिन्द्रस्य-दृष्ट्योद्दृत्यु च्छ्रित्यतस्मि न्ब्रम्हाणं पूजयेत् ततो मण्डप षोड़श स्तम्भेषु। ओं सर्वेभ्यो देवेभ्यो०। वंशेषु। ओं किन्नरेभ्यो० पृष्ठे। ओं पन्नगेभ्यो नम इति च सम्पूज्य। ततो मण्डपा द्बहिः पूर्वस्यान् दिशि गोमयेन किञ्चि द्भूमि मुपलिप्य तत्राक्षत पुञ्जेषु भूतादि न्यात्राहयेत्। ओं स्थावरेभ्य श्चरेभ्य श्च भूतेभ्यो० १। ओं ब्रम्हणे० ओं विष्णवे० ३। ओं शिवाय० ४।

संस्था पिति सद्योजातम् प्रपद्यामी त्यावाहनं दद्या त्सद्योजातायवै नमो नम इत्या सनं भवे भवे नाति भवे भवः स्वमा

मिति पाद्यं भवोद्भवाय नमः वाम देवा यनम इत्या पोह्स्टेति इभि स्वस्ना नमष्ट कृत्वी ज्निस्तर्पं येज्ञवठं० सर्वं मीशानं

ओं देवेभ्यो० ओं दानवेभ्यो० ओं गन्धर्वेभ्यो० ७। ओं यक्षेभ्यो० ८। राक्षसे भ्यो० ९। पन्नगेभ्यो १०। ओं ऋषिभ्यो० ११। ओं मनुष्येभ्यो० १२। गोभ्यो० १३। ओं देवमातृभ्यो० १४। इति प्रतेयकं नाम मन्त्रेणा वाह्य गन्धादिभ्यः सम्पूज्य तेभ्यो माष-बलिं दत्वा प्रार्थयेत्। त्रैलोक्ये यानि भूतानि स्थावराणि चराणि च। ब्रम्ह विष्णु शिवैः सार्द्धं रक्षां कुर्वंतु तानिमे। देव दानव गन्धर्वा यक्ष राक्षस पन्नगाः। ऋषयो मनवो गावो देवमातर एवच। सर्वें ममाध्वरे रक्षां प्रकुर्वंतु मुदा न्विताः। ब्रह्मा विष्णु श्च रुद्र श्च क्षेत्र पाल गणैः सह। रक्षन्तु मंडपं सर्वें घ्नन्तु रक्षांसि सर्वत इति। मंडपा

पद्युतिठं० रुद्र सुर्यभी मम्म हान्त मिति देवं तर्पया मीति सर्वत्र ज्येष्ठाय नम इत्याचमनोयं श्रेष्ठाय नमो रुद्राय

उ० इहि रेव पूर्वादिदि ग्विदिक्षु इन्द्रादि लोकपालेभ्यो नाममन्त्रै र्घृतोदन वलिं दद्यात्। अत्रा
म० वसरे सार्वभौतिक वलिदान मपि केचि दिच्छंति। तद्यथा। मंडपा द्वहि रैशान्यां वंश
रु० पात्रादौ विपुलं माष भक्त वलिं निधाय। कुंकुमा दिना विचित्रं कृत्वा गन्धादिना भ्य-
प० र्च्य। प्रार्थयेत। अथ स्वैत्रतु ये लोका असुराश्चैव पन्नगाः। सपत्नी परिवारा श्च प्रति-
२५ गृह्णं त्विमं वलिम् ईशानोत्तरयो र्मध्ये क्षेत्रपालो महावलाः। भीम नामा महादंष्ट्रः
सचगृह्णा त्विमं वलिम्। ये केचि दिह यक्षेषु न्नागता कलिकांक्षिणः। ते गृह्णं तु ग्रिवल
मया दत्तं वलिं वै सार्वभौतिक मिति साक्षतं जलं भूमौ प्रक्षिपेत्। ततो हस्तौ पादौ २५

मन्त्रै रष्टौ पुष्पाणि भवाय शर्वाये शानाय पशुपतये रुद्रायोग्राय भीमाय महत इति देवाय नम इति सर्व

च प्रक्षाल्य। चम्य यजमान ऋत्विक् सहित आचार्यः प्राग्द्वारे मंडपं प्रविशेत्। इति मंडपपूजनम्।
तत आचार्यो न्यायंतना तस्मिन्नतः प्राङ्मुख उपविश्य दक्षिणतो ब्रह्म यजमाना वुदङ्मुखौ
च। आचार्यः देशकालौ संकीर्त्य अमुक रुद्र कर्मणि पंचभूः संस्कारा न्कृत्वा लौकिकाग्निं
कांस्यादि पात्रेण नीय आग्नेय कोण मार्गेण कुण्डमध्ये नीत्वा अग्निर्मुद्धे ति मन्त्रेण
शत मङ्गल नामान मग्नि मुपसमाधाय इत्यात्माभि मुख मग्नि मुप समाधाय चत्वारि-
श्टंगे त्यावाह्य मनोजूति रिति प्रतिष्ठाप्य ध्यायेत् तद्यथा। रुद्रतेज स्समुद्भूतं द्विमूर्द्धानं
द्विनासिकं। षण्णेत्रं च चतुः श्रोत्रं त्रिपादं सप्तहस्तकं। याम्यभागे चतुर्हस्तं सव्यभागे त्रि-

ता प्यास्या घोरतनू घोरेभ्यस्त त्पुरुषा येशानः सर्व विद्यानामित्युपतिष्ठते ७ अथैतस्य शिवस्य मूर्द्धनि हिर

एणेन कलशेन सन्तत धारां निषिञ्चेन्मधुना सर्पिषाप्रय सावेक्षुर सेनना लिकेर रसेनाम्ररसे वैषाम भावे गन्धोदकेन

हस्तकं । स्रुवं स्रुचिं च शक्तिं अक्ष मालां च दक्षिणे । तोमरं व्यजनं चैव घृतपात्रं तु वामके । बिभृतं सप्तभि र्हस्तै र्द्विमुखं सप्त जिह्वकं । दक्षिणं च चतु र्जिह्वं न्त्रिजिह्वं चोतरं मुखं । द्वादशः कोठि मुर्त्याख्यं द्वि पञ्चाश त्कलायुतम् । स्वाहा स्वधा वषट्कारै रंकितं मेषवाहनं । रक्त माल्यां वरधरं रक्त पद्मासन स्थितं । रौद्रं च शिव नामानमग्नि मावाहया म्यहम् । त्वं मुखं सर्वं देवानां सप्तार्चि रमित द्युते । आगच्छ भगवन् देव यज्ञे स्मि न्सन्निधौ भवे ति । तत इदंविष्णु रिति मन्त्रेणो परि मेखलायां श्वेतवर्णा लङ्कृतायाम् विष्णु मावाह्य सम्पूज्य, मध्यम मेखलायां रक्त वर्णा लङ्कृतायाम् ब्रह्मजज्ञान मिति मंत्रेण

केवलो दकेन वाद्येन द्वितोयेन वा रुद्रेण सर्वेषा मन्त्रे पूर्ववदभ्यर्चयेदेवठं० रुद्रो महारुद्रातिरुद्राणामन्य तमेन:

यथा काम ममिषिं चेदभिषिक निवेदनादि विसर्जनांतं पूर्वव दक्षोभ्यान्तै नासिकाभ्यां कर्णाभ्यां चुबुका दधियत्रं

ब्रम्हाण मावाह्य सम्पूज्य। अधो मेखलायां कृष्ण वर्णालङ्कृताया मिमा रुद्रायेति रुद्र मावाह्य सम्पूज्य। योन्यां अम्बेऽ अम्बिक इति गौरि मावाह्य सम्पूजयेत्। ततः पूर्वं निर्मित ग्रह-वेद्यां श्वेतवस्त्रं प्रसार्य तत्र त त्त त्प्रमाणानि नव मण्डलानि कृत्वा तेषु आदित्यादि देवता स्थापयेत्। अथवा वेद्यां सर्वतो भद्रं विरच्य तत्र ब्रम्हादि देवताः स्थापयित्वा सम्पूज्य तेभ्यः पायस बलिं दत्वा तस्या मेव वेद्यां सूर्यादीना मावाहयेत् तत्रायं प्रयोगः प्रणवस्य ब्रम्हा ऋषिः परमात्मा देवता गायत्रीच्छन्दः व्याहृतीनां क्रमेण जमदग्नि भरद्वाज भृगव ऋषयः अग्नि वायुः सूर्यदेवताः देवीगायत्री उष्णिक् देवी बृहती छन्दांसि सूर्याद्यावाहने विनि॰ अप-

शीर्षण्य मास्तिष्का ज्जिह्वायावि वृहा मिते ग्रीवा भ्यस्त उष्णि हाभ्यः कीक साभ्यो अनुक्यात् यत्मं दोष एणमं साभ्यां

छ

वाहुभ्यां विहृहा मिति आंत्रेभ्यस्ते गुदाभ्योवनिष्ठो हृदया दधि यद्म मतस्राभ्यां यक्ना: प्लाशिभ्यो विहृहा मिति ओं

ह० रेतु त त्त न्मन्त्रा नष्यावाहने आज्ञः। ततो ग्रह पीठ मध्ये वर्तुले द्वादशाङ्गुले प्राङ्मुखं सूर्यं
म० रक्तपुष्पाक्षतैः। आकृष्णेने ति हिरण्यस्तुप् त्रिष्टुप् सविता (१) ओं आकृष्णे न। ओं भू र्भुव: स्व:
रु० कलिङ्ग देशोद्भवकाश्यप गोत्र सूर्यें हा गच्छे ह तिष्ठे ति ॥ १ ॥ तत आग्नेये चतुरस्त्रे अर्द्ध चन्द्रा-
प० कारे वा चतुर्विंशत्यङ्गुले मराडले प्रत्यङ्मुखं सोमं श्वेत पुष्पाक्षतैः इमन्देवा इति वरुणो यजु:
२७ सोम:। (२) इमन्देवा० ओं भू र्भुव: स्व: यमुना तीरोद्भव आत्रेयस गोत्र सोमें हा ग० ॥२॥ ततो शिवम
दक्षिणे त्रिकोणे त्र्यङ्गुले चतुरङ्गुले वा मराडले दक्षिण मुखं भौमं रक्त पुष्पाक्षतैः। अग्नि २०

ऊरुभ्यां अष्ठीवद्भ्यां पार्ष्णिभ्यां प्रपदाभ्यां यद्म श्रोणिभ्यां भासदाङ्ग ससौ विहृहा मिति मेहनाद्वल करणा ल्लोमभ्यस्ते

(१) २४।११। (२) ९।४०।

नखेभ्यः यक्ष्मं सर्वस्मा दात्मनस्त मिदं विवृहा मिते अंगा दंगा ल्लोम्नोलोम्नो जातं पर्वणि पर्वणि यक्ष्मं सर्वस्मा

मूर्द्धे ति विरूपाक्षो गायत्री भौमः। (१) ओं अग्नि मूर्द्धा। ओं भूर्भुवः स्वः अवन्ति देशोद्भव भारद्वाजस गोत्र भौमे हाग० ॥ ३ ॥ तत ऐशान्यें वाणाकारे धनुषाकारे वा चतुरङ्गुले मण्डले उदङ्मुखं वुधं पीत पुष्पाक्षतैः। उद्बुध्यस्वे ति परमेष्ठी त्रिष्टुप् वुधः। (२) ओं उद्बुध्य-स्वाग्ने०। ओं भूर्भुवः स्वः मगध देशोद्भव आत्रेयस वुधे हा ग० ॥ ४ ॥ तत उत्तरे दीर्घं चतुरस्रे पट्टि शाकारे पद्माकारे वा षड़ङ्गुले मण्डले उदङ्मुखं बृहस्पतिं पीत पुष्पा क्षतैः। बृहस्पते अति गृत्समद स्त्रिष्टुप् बृहस्पतिः। (३)ओं बृहस्पते अति० ओं भूर्भुवः स्वः सिन्धु देशो-

दात्मन स्त दिदं विवृहामित द्रुत्या पोहिष्टेति तिस्रभि स्त्रा भिषिक्तो दकेन व्याधिनो मूर्द्धा द्यापादा त्सर्वांगानि संमृज्या

(१) ३।१२ (२) १५।५४ (३) २६।३।

त्पाप चपार्थी व्याधिविमोचनार्थी जीवनार्थी स्त्रीकाम: शांतिकाम: पुष्टिकाम स्तुष्टिमामी मोचकाम: कुर्या देवं कुर्वन्

द्भव आङ्गिरस गोत्र वृहस्पते इहा० ॥ ५ ॥ तत: पूर्वे पञ्च कोणे चतु: कोणे वा नवाङ्गुले
मण्डले प्राङ्मुखं शुक्रं श्वेतपुष्पाचतै: । अन्ना त्परिस्रुते ति प्रजापत्य शिव सरस्वतीन्द्रा अति
जगती शुती शुक्र: । (१) ओं अन्नात्परिस्रुत:० ओं भूर्भुव: स्व: भाजकट देशोद्भव भार्गवस गोत्र
शुक्रे हा० ॥ ६ ॥ तत: पश्चिमे धनुषाकारे दण्डाकारे वा द्व्यङ्गुले षडङ्गुले वा मण्डले
प्रत्यङ्मुखं शनिं कृष्णपुष्पाचतै: । शन्नोदेवीरितिदध्यंगाथर्वणोगायत्रीशनि: । (२) ओं शन्नोदेवी । श्रवम
ओं भूर्भुव: स्व: सौराष्ट्र देशोद्भव काश्यप गोत्र शनैश्चरे हा० ॥७॥ ततो नैर्ऋत्ये शूर्पाकारे मक- ३८

सिद्धि मवाप्नो त्याचार्याय दक्षिणान्दद्या द्दशगा: सवत्सा: सुवर्ण भूषिता वृषभै कादशा स्तदभावे एकांगां दद्यादित्याह

(१) १८।७५ (२) ३६।१२।

भगवान् वोधायनो ब्रह्मणे हिरण्यं यथाशक्ति ब्राह्मणान् भोजयेत् नमोभगवते वाजसनेयाय याज्ञवल्क्याय नमो भग-

राकारे वा द्वादशाङ्गुले चतुर्विंशाङ्गुले वा षडङ्गुले वा मण्डले दक्षिणा मुखं राहुं कृष्ण पुष्पा क्षतैः। कयान इति वाम देवो गायत्री राहुः। (१) ओं कयानश्चित्र। ओं भूर्भुवः स्वः राठिना पुरोद्भव पैठिनस गोत्र राहो इहा० ॥ ८ ॥ ततो वायव्ये ध्वजाकारे खड्गाकारे वा षड़ंगुले अष्टांगुले वा मण्डले दक्षिणा मुखं। केतुन्धूम्र पुष्पाक्षतैः। केतुं कृण्वन्निति मधु च्छन्दोगायत्री केतुः (२) ओं केतुं कृण्वन्न ओं भूर्भुवः स्वः अन्तर्वेदि समुद्भव जैमिन स गोत्र केतो इहा गच्छेह तिष्ठेति ॥ ९ ॥ यथोक्त कुसुम तण्डुला भावे यथा लाभो पपन्नैः कुसुम

वते कात्यायनाय नमोभगवते कात्यायनाय ॥ ८ ॥ इति रुद्र सूत्रे द्वितीयो ध्यायः ॥ २ ॥ अथातो भस्म त्रिपुण्ड्र धारण

(१) ३८।३ (२) २९।३७।

विधिं व्याख्यास्यामः सद्योजातम् प्रपद्यामि सद्योत्तताय वै नमो नमः भवे भवेनाति भवे भव स्वमाम्भवो ङ्गवाय नमः

ऋ० तण्डुलैः स्थापयेत्। अथाधि देवता:। श्वेत पुष्पाचतैः स्थापयेत्। त्र्यंवक मिति वसिष्ठो
म० नुष्टुप् रुद्रः। (१) त्र्यम्बक० ओं भू० ईश्वरे हा गच्छे ह तिष्ठे ति सूर्यं दक्षिण पार्श्वे ईश्वरं।
ब० श्रोस्वते ति नारायण स्त्रिष्टुप् उमा० (२) ओं श्रोस्वते० ओं भू० उमे इहाग० सोम दक्षिण पार्श्वे
प० उमा० यदक्रन्द इति भार्गवो जमदग्नि दीर्घतमा त्रिष्टुप् स्कन्दः (३)यद क्रन्दः० ओंभू० स्कन्द इहा०
३८ भौम दक्षिण पार्श्वे स्कंदं० विष्णो रराट मिति प्रजापति र्यजु विष्णु:। (४) ओं विष्णोरराट०
ओं भू० विष्णो इहा० बुध दक्षिण पार्श्वे विष्णुं। आब्रम्ह न्निति प्रजापति र्यजु र्ब्रम्हा। त्रिवम्
३८

वामदेवाय नमो ज्येष्ठायनमः श्रेष्ठायनमो रुद्रायनमः कालायनमः कलविकरणाय नमो वलविकरणाय नमो वलाय

(१) ३।६०। (२) ३१।२२। (३) २६।१२। (४) ५।२०।

नमो वलप्रमथायनमः सर्वभूत दमनाय नमोमनो न्मनाय नमः अघोरेभ्यो थ घोरेभ्यो घोर घोरतरेभ्यः

(१)ओं आब्रम्हन्० ओं भू० ब्रम्ह न्निहा० बृहस्पति दक्षिणपार्श्वे ब्रम्हाणम्. सजोषाऽ इन्द्रेति विश्वा-मित्र स्त्रिष्टुप्। (२) ओं सजोषा ओं भू० इन्द्र इहा० शुक्र दक्षिणपार्श्वे इन्द्र। यमायत्वे ति दध्यंगाथर्वणो यजु र्यमः। ओं यमायत्त्वांगि० ओं भू० यम इहा० शनै श्चर दक्षिण पार्श्वे यम० कार्षिरसीति रनुष्टुप् कालः (३) ओं कार्षिरसि० ओं कालइहा० राहोर्दक्षिणपार्श्वे काल। इहा गच्छेह तिष्ठ चित्रावसो रिति ऋषयो यजुर्जगती चित्र गुप्तः (४) ओं चित्रावसो० ओं भू चित्रगुप्त इहा केतु० दक्षिण पार्श्वे चित्रगुप्तं अथ प्रत्यधि देवताः। शुक्ला क्षत पुष्पे रेव। अग्निन् दूत

सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते अस्तु रुद्ररूपेभ्यः तत्पुरुषाय विद्महे महादेवाय धीमहि तन्नोरुद्रः प्रचोदयात्॥ ईशानः

(१) २२।२१ (२) ७।३० (३) ६।२६ (४) ३।१८।

सर्व विद्याना मीश्वरः सर्व भूतानां ब्रह्माधिपति र्ब्रह्मणो धिपति र्ब्रह्माशिवो मे अस्तु सदा शिवो मिति पंचभि मुंनिभि

छ० मिति विरूपाच्चो गायत्री (१)अग्नि र्मूर्द्धतम् । ओं भूः । अग्ने इहा० सूर्य वाम पार्श्वे अग्निः॥१॥
म० आपोहिष्ठेति सिन्धुद्वीपो गायत्र्यापः । (२) ओं आपोहिष्ठा० ओं भूः अप इहा० सोम वाम
रु० पार्श्वे अपः ॥२॥ स्योना पृथिवीति मेधातिथि गीयत्री पृथिवी । (३) ओं स्योनापृथि० ओं भूः पृथिवि
प० इहा० भौमवाम पार्श्वे पृथिवी ॥३॥इदंविष्णु रिति मेधातिथि गीयत्री विष्णुः । (४ ओं इदं
४० विष्णु ओं भूः विष्णो इहा०बुध वामपार्श्वे विष्णुम्॥४॥ त्रातारमि तिगर्ग स्त्रिष्टु विन्द्र । ओं(५)
त्रातारमि० ओं भूः इन्द्रइ० गुरु वाम पार्श्वे इन्द्र० ॥ ५ ॥ अदित्यै० ओं भूः इन्द्राणी० इहाग०

शिवम्

४०

र्न रावसथ्यान्यत रसंभवं भस्म परिगृह्य सर्व्य कृत्वा दक्षिणेन पिधाया ग्नि रिति भस्म जल मिति भस्म स्थल मिति

(१) २२।१७। (२) ३६।१४। (३) ।३६।१३। (४) ५।१५। (५) २०।५०।

भस्म व्योमेति भस्म सर्वं ठं॰ ह्वा इदं भस्म मन इत्येतानि चक्षूंषि भस्मनोति त्रि रभिमन्त्र्या पो ज्योति रसोऽमृतं ब्रह्म

शुक्र वाम पार्श्वे इन्द्राणी ॥ ६ ॥ प्रजापते इति हिरण्य गर्भ स्त्रिष्टुप् प्रजापतिः । ओं प्रजापते प्रजापते इहा॰ शनि बामपार्श्वे प्रजापतिं ॥ ७ ॥ नमोस्तु सर्पेभ्य इति प्रजापति रनुष्टुप् सर्पाः । (१) ओं नमोस्तु सर्पेभ्यो॰ ओं भूः॰ सर्पाः इहा गच्छत॰ राहु वाम पार्श्वे सर्पान् ॥ ८ ॥ ब्रम्ह जज्ञान मिति प्रजापति स्त्रिष्टुप् ब्रम्हा । (२) ओं ब्रम्हजज्ञान॰ ओं भूः॰ ब्रम्हन्निहा॰ केतु वाम पार्श्वे ब्रम्हाणं ॥ ९ ॥ अथ पञ्च लोकपालाः । गणानान्त्वेति प्रजापति र्यजु र्गणपति । ओं गणानान्त्व । ओं भूः । गणपते इहा॰ राहोरुत्तरतो गणपतिम् । अम्बे

भू र्भुवः स्वरो मिति तस्मि न्नप आसिच्य मानस्तोक इति संक्षुभ्य शनैः सर्वद्याना मिति शिर उद्धूल्य तत्पुरुषाये ति

[१] । १३ । ५ । [२] । १३ । ३ ।

मुख मघोरेभ्य इति हृदयं वामदेवायेति गुह्यठं० सद्योजात मिति पादौ प्रणवेन सर्वाङ्गाति यास्य प्रथमारेखा सागार्ह-

ऋ० अग्निङ्क इति रनुष्टुप् दुर्गा०। (१) अम्बेऽअम्बिङ्क० ओं भू दुर्गे इहा० शने रुतरतो दुर्गाम्० अनो
म० नियुद्भि रिति वसिष्ठ स्त्रिष्टुप् वायुः। (२)ओं आनोनियु० ओं वायो इहा० केतो रुतरतो वायुं०
ऋ० घृतंघृतपावान इति प्रजापतिः पंक्ति राकाशः॥ (३) ओं घृतंघृत० ओंभू० आकाश इहा० राहो
प० दक्षिणत आकाशं। यावां कशेति मेधातिथि र्गायत्र्य श्विनौ (४) ओं यावां कशा० ओं भू
४१ अश्विनौ० इहा गच्छत मिहति० केतो दक्षिणतो शिवनौ० यद्वा विनायकादीपं चोत्त-
रत एवस्थापयेत्। तत उत्तरे च्चेत्राधिपतिं चावाहये दित्येके। नहिस्पश मिति विश्वा- शिवम्
४१

पतर स्वा कारो रजो भू र्लोक स्वात्म क्रिया शक्ति र्ऋग्वेदः प्रातः सवनं महादेवो देवता यास्य द्वितीया रेखा सा च दक्षि-

(१) २३।१८। (२) २७।३२। (३) ६।१६। (४) ७।११।

याग्नि रुकारः सत्व मन्तरिच्च मन्तराले छा शक्तिर्यजु र्वेदो माध्यंदिनठं॰ सवनं महेश्वरो देवता यास्य तृतीया रेखा

मित्र स्त्रिष्टुप् च्चेत्राधिपतिः। (१) ओं नहिस्पशम्॰ ओंभूः च्चेत्राधि पते इहा॰ वास्तोष्पत इति वसिष्ट स्त्रिष्टुप्॰ वास्तोष्पते॰ ओंभूः वास्तोष्पतेइहा॰ ततः पूर्वादि क्रमेण इन्द्रादिलोकपाला न्सूर्यामिमुखा नावाहयेत्। त्रातारमिन्द्र मिति गर्ग स्त्रिष्टुप् इन्द्रः (२) ओं त्रातारमिन्द्रः ओंभूः इन्द्रइहा॰ त्वन्नो अग्न इति हिरण्यस्तुप् त्रिष्टुवग्निः। त्वन्नो अग्ने ओंभूः अग्नेइहा॰ सुगन्तुपंथा मिति प्रजापत्ति स्त्रिष्टुप् यमः। ओंसुगन्नुपं॰ ओंभू यमइहा॰ असुन्वत मिति विवस्वान् त्रिष्टुप् निर्ऋतिः। असुन्वन्तओंभूः निर्ऋतेइहा॰ तत्वायामीति शुनः शेप स्त्रि-

स आहवनीयो मकार स्तमा द्यौः परमात्मा ज्ञान शक्तिः सामवेद स्तृतीयठं॰ सवनठं॰ शिवो देवते ति ध्यायन् त्र्यंबक

(१) ३३। ६०। (२) २०। ५।

यजामहे इति त्र्यायुष मिति द्वाभ्या मङ्गुष्ठाभ्यां मध्यमां गुलीभि रनुलोमतः० शिरो ललाट वक्षस्कंधेषु तिर्यक्तिस्रो रेखाः

ष्टुप् वरुणः (१) ओंतत्त्वायामि० ओंभूर्भुं० वरुण इह्वा०आनो नियुद्भि रिति वसिष्ठ स्त्रिष्टुप्
वायुः। आनोनियुद्भिः० ओंभूः वायोइह्वा० वषट्० सोमेति बन्धु स्त्रिष्टुप् सोमः ओंवष-
ट्०सोम। ओंभू० सोमइह्वा० तमीशान मिति गौतमो जगती शानः ओंतमीशान० ओं
भू० ईशान इह्वा० तत ईशानेन्द्रयो र्मध्ये ब्रह्माणं। निर्ऋति वरुणयो र्मध्येऽनंत मिति
केचित्। ब्रह्म जज्ञान मिति प्रजापति स्त्रिष्टुब्ब्रम्हा। ओं ब्रम्हजज्ञा० ओंभू० ब्रम्ह।
न्निह्वा० इदंविष्णु रिति मेधातिथि र्गायत्र्य नंतः। ओंइदंविष्णु० ओंभू० अनन्त इह्वा०

प्रकुर्वीत मध्ये रेखां विलोमा मंगुष्टे न कृत्वा ऽनुलोम मनामिका तर्ज्जनीभ्यां रेखा द्वयं वा तिस्रो रेखा एववा कुर्वीत

(१)।२१।२।

नोद्धूलनं नेत्र युग्म प्रमाणास्ता रुद्र जप होमार्चने ष्वन्यत्रापि चैत न्निलयठ॰ शांभवं व्रत मेत सर्वेषु वेदेषु वेद

अथ विशेषः । ततो रवेः पूर्वे शेषम् । सोमस्या ग्ने वासुकिम् । बुधोत्तरे कर्कोटकम् । बृह-
स्पत्य ग्रे पद्मं । शुक्रोतरे महापद्मं । शनि पश्चिमे शंखपालं । राहु पुरतः कालम् ।
केतु पुरतः कुलीशम् । ततो बृहद्गृहा वह्निः । पूर्वे अश्विन्यादि सप्त नक्षत्राणि । विष्कुम्भादि
सप्तयोगाः वव बालव करणे । सप्तद्वीपाः । ऋग्वेद श्च । ततो दक्षिणे पुष्यादि सप्त
नक्षत्राणि । धृत्यादि सप्तयोगाः कौलव तैतिलकरणे । सप्त सागराः । यजुर्वेदश्च । तत
पश्चिमे । स्वात्यादि सप्त नक्षत्राणि । वज्रादि सप्तयोगाः गर वणिज करणे । सप्त
पातालानि । सामवेद श्च । तत उत्तरे ऽभिजिद्वादि सप्त नक्षत्राणि साध्यादि षड्योगाः ।

वादिभि रुक्तं त समाचरे न्मुमुक्षु रपुन र्भवाय ॥ १ ॥ अथातो रुद्राक्ष धारण विधं व्याख्यास्यामो महाव्रतठ॰ सर्व-
न

पाप घ्नमिद मिति ब्रह्मवादिनो वदन्ति रुद्रजप हो मार्चने ऽप्यन्यत्रापि चैतन्नित्य मानर्थक्य स्मरणादि वित्त देशे सुखा

रु० विष्टि करणं । भूराद्याः सप्तलोकाः । अथर्व वेदश्च । ततो वायव्यां । भुवं । सप्त ऋषीं
म० श्च । ततो यथावकाशं । गङ्गादि नद्यः । सप्त कुला चलाः । अष्टौवसवः । एकादशरुद्राः
रु० द्वादशादित्यः । एकोन पञ्चाश न्मरुतः । षोडश मातरः । षड् ऋतवः । द्वादश मासाः ।
प० ४३ द्वे अयने । पञ्चदश तिथयः । षष्ठि सम्वत्सराः । सुपर्णाः नागाः । सर्पाः । यक्षाः ।
गन्धर्वाः । विद्याधराः । अप्सरसः । रक्षांसि । मनुष्या श्च दूत्येता देवता नाम मन्त्रै संस्थाप्य
मनोजूति रिति प्रतिष्ठाप्य । आदित्यादि देवताः पदार्थानु समयेन काण्डानुसमयेन वा सम्पूज्य शिवम्
प्रार्थयेत् । यत्कृतं पूजनं देव भक्ति श्रद्धा विवर्जितं । परि गृह्णन्तु त त्सर्वं सूर्याद्या ग्रह ४३

सनस्थः शुचिः समग्र रोरग्नो वशिरः सर्वे न्द्रियाणि निरुध्य भक्त्यास्व गुरुं प्रणम्य हृत्पुण्डरीकं विरजं वि शुद्धं

मध्ये विशदं विशोकं वि चिन्त्य तस्मिन्वादि मध्यां त विहीन मेकंविभुं चिदानन्द रुपम द्भुतं परमेश्वरं प्रभुं त्रिलो-

नायकाः। आदित्यादि ग्रहा स्सर्वे नाना वर्णा पृथग्विधाः। सुप्रसन्नाः प्रयच्छन्तु सौभाग्यं मम सर्वदा। ततो ग्रह वेदीशान भागे पूर्ववत्कलशं संस्थाप्य। तत्र वरुण मावाह्य संपूज्य तीर्थी न्यावाहयेच्च। ततो रुद्र जपार्थ मेकं ब्राम्हणं तत्र संस्थाप्य मण्डलो परि पञ्च वर्णं। वितानं वध्वा इदं पुष्प मालाशोभितं वितानं इहग्राति देवताकं आदित्यादि ग्रहेभ्यो नमस्मे त्युत्सृजेत् इति ग्रहपूजनं ततः पूर्वं निर्म्मित रुद्र वेद्यां श्वेत वस्त्रं प्रसार्य। तत्रा ष्ट लिङ्गं वा लिङ्गतो भद्रं विरच्य। तत्र ब्रम्हादिदेवताः स्थापयेत् मध्ये (१) ब्रम्हजज्ञान मिति ब्रम्हाणं।

चनं नीलकंठं प्रशान्त मुमा सहायं चिन्तयन् त्र्यंवकं यजामह इतरों नमः शिवा येति वा प्रतिष्ठित रुद्राचाया

(१) १३।३।

ए सहस्रं प्रतिष्ठा मन्त्र योरन्य तरेण धारये देवं योधारये त्सर्वं रुद्र वज्ञवे दभावे सहस्र स्यैकठं॰ शिखायाठं॰

य० उत्तरे (१) वयठं॰सोमे ति सोमं । ऐशान्यां (२) तमीशान मिती शानं । (३) प्राच्यां त्रातारमिन्द्र
अ० मितीन्द्रं । आग्नेय्यां (४) त्वन्नो अग्ने इत्यग्निं । दक्षिणस्यां (५) यमायत्वेति यमं । नैर्ऋत्या
ह० (६) मसुन्वन्त मिति निर्ऋतिं । (७) प्रतीच्यां तत्वायामी ति वरुणं । वायव्यां (८) आनो-
य० नियुद्भि रिति वायुः । वायुसोमयो (९) र्मध्ये वसोः पवित्र मित्यष्टवसून् । सोमेशानयो
४४ र्मध्ये (१०) नमस्ते रुद्रेत्येकादशरुद्रान् । ईशानेन्द्रयो र्मध्ये (११) यज्ञोदेवाना मिति द्वादशा

शिवस्

सिरसि चत्वारिठं॰ प्रत्येक नयन [योर्मध्ये कर्णयोः षट्षट. कण्ठे द्वात्रिंठं॰ भुजाद्वोः षोडश षोडश करयोर्वा दशदश ४४

(१) ३।५६। (२) ३५।१८। (३) २०।५०। (४) ३४।१३। (५) ३७।११। (६)१२।६०।
(७) २१।२। (८) २७।२७। (९) १।३। (१०) १६।१। (११) ८।४।

वच्यस्वष्टोत्तरटं॰ शतं योधारयेधारयेत्स रुद्र वत्पूज्योभवे न्मत्ता प्रवालस्फटिकरी ष्यवै डूर्यकांचनैः समेतान्यो धारये त्सम्रिवो

दित्यान् इन्द्राग्नयो र्मध्ये (१) यावाङ्कसे त्यश्विनौ। अग्नि यमयो र्मध्ये (२) श्रोमासस्चर्ष- णीति सपेटकान् विश्वान्देवान् यम निर्ऋति मध्ये (३) अभित्यं देव मिति सप्त यज्ञान् निर्ऋति वरुणयो र्मध्ये (४) नमोस्तुसर्पेभ्य इति नागान् वरुणवायो (५) र्मध्ये ऋताषाड़िति गन्धर्वाप्सरसः। ब्रम्हसोमयो र्मध्ये (६) यदक्रन्देति स्कन्दं। तत्रैव नाम मन्त्रेण नन्दिनं। ईश्वरम्। शूलं महाकालञ्च। ब्रम्हेशानयो र्मध्ये प्रजापतेने तिदृचादि सप्तप्रजापतीन्।

भवेत् ॥ २॥ अथातो रुद्र विनि युक्तानां मन्त्रा णामृषिदै वतछन्दांस्य नुक्रमिष्या मोम नोजूति बृहस्पतिराङ्गिरसो

(१) ७।१२। (२) ७।३३। (३) ४।२५।
(४) १३।५। (५) १८।३८। (६) २९।१२।

यजुर्विश्वे देवा अबोध्यग्नि बुधगविष्ठिरौ त्रिष्टुवग्नि मूर्द्धानं भरद्वाज त्रिष्टुवग्नि वैश्वानरो मर्मा र्षिवि श्वां

ब्रम्हेन्द्रयो र्मध्ये (१) अम्बेऽअम्बिके इति दुर्गां । (२) तत्रैव इदंविष्णु रिति विष्णुम् ।
ब्रम्हाग्निमध्ये (३) पितृभ्यः स्वधा० पितॄन् । ब्रम्ह यम मध्ये (४) गणानान्त्वेति गणपतिं ।
ब्रम्हवरुणमध्ये (५) शन्नोदेवी रित्यपः ब्रम्हवायु मध्ये (६) मरुतोयस्येति मरुतः । ततो
ब्रह्मणः पादमूले (७) स्योनापृथिवीति पृथिवीम् । (८) पञ्चनद्य इति गंगादिनदीः ।
(९) इमम्मे वरुणेति सप्तसागरान् । ततो नाम्ना मेरुम् । वाह्ये उत्तरक्रमेण

त्रिष्टुप् लिङ्गोक्ता याते रुद्रे त्यादीनाᳫ रुद्रा ध्यायादिनो परिष्टा द्व्यामोद शार्णस प्रजापति विंराट् रुद्र स्तातार-

(१) २३।१८। (२) ५।१५। (३) १९।३६। (४) २३।१९। (५) ३६।१२।
(६) ८।३१। (७) ३६।११। (८) ३४।११। (९) २१।१।

ङ्गं स्त्रिष्टु विन्द्र स्त्वनो अगनआङ्गि रसी हिरण्यस्तूप आग्नेयी जगत्ती सुगन्नुपंथां प्रजापति स्त्रिष्टु व्वैवस्व-

आयुधानि । गदां त्रिशूलं शक्तिं वज्रं दण्डम् खड्गम् पाशम् अंकुशं । तद्वाह्ये तेनैव क्रमेण गौतमं । भरद्वाजं विश्वामित्त्रं कश्यपं । जमदग्निं । वसिष्ठम् । अत्रिं । अरुन्धती ञ्च । तद्वाह्ये पूर्व्वादिक्रमेण । ऐन्द्रीम् कौमारीम् ब्राह्मीम् वाराहीम् चामुंडां वैष्णवीं माहेश्वरीम वैनायकीं चे त्यष्टो शक्तीः । तन्दते ष्टौ भैरवान् । असिताङ्गम् रुरुम् चण्डम् क्रोधम् उन्मत्तं कामं संहारम् भीषणम् सर्वत्र भैरव शब्द प्रयोगः इति मण्डल पूजा । तत स्त न्मध्ये महान्तं ताम्रमयं कलशं महीधौ रित्यादि विधिना संस्थाप्य । पूर्ण पात्र स्थाने विशालं ताम्रपात्रं निधाय तत्र कौशेयं कार्पासं वा यंत्र लेखनयोग्यं वस्त्रं

तोऽ सुन्वंतं प्रजापति स्त्रिष्टुप् निऋति स्त्वायामि शुनः शेप स्त्रिष्टु व्वरुण आनोनियुद्धि वंसिष्ट स्त्रिष्टु व्वायु स्तमी

शानं गोतमो जगतो मीशानो स्मे रुद्राः प्रगाथ स्त्रिष्टु ब्रह्मा स्योना मेधातिथि र्गायत्र्य नेतो यज्ञाग्रतः षण्णाष्ट शिव

प्रसार्थ तस्मि न्पीठ पूजार्थं यंत्र मालिखेत्। तद्यथा। मध्ये वृत्तं साऽष्ट दलं। तद्बहिः षोडशपत्रात्मकं वृत्तं। त द्बहि श्चतुर्विंशति पत्रात्मकं। तद्बहि र्द्वात्रिंश त्पत्रकं। त द्बहि श्चत्वारिंश त्पत्रकं वृत्तं। त द्बहिश्च तुरस्रं चतुर्द्वारं सत्त्वादिगुणै र्युतं नागसमावृतं भूगृहं एवं स्कंद पुराणोक्तं पंच पद्मात्मकं यन्त्रं सम्पाद्य त त्कर्णिकायां। नमो भगवते रुद्रायेति दशाक्षरम् मन्त्रं लिखेत् तत आचम्य प्राणाना॰ देश कालौ स्मृत्वा। अमुक द्राख्ये कर्मणि रुद्रपीठ देवता स्थापन महं करिष्ये। अत्रा वसरे आदौभूत शुध्यादि विधाय पञ्चाङ्गन्यासां श्च कुर्यादिति कश्चित्। नेत्यपरे। (१) नमः स्तुत्याये ति

सङ्कल्प स्त्रिष्टुप् मनः सहस्रशीर्षा षोडशर्चां नारायणः पंचदश्या नुष्टुभः षोडशो पुरुषो जगद्बीजं पुरुषोऽङ्गाः षण्णां पूर्वा-

(१) ।१६।४५।

नुवाक स्यार्ष माया खि म खिष्टुभो हे अनुष्टुभा वं त्याचिष्टुवा दित्य आग्नः शिशाना मप्रतिरथ खिष्टु विंद्री

मन्त्रेण रत्न खचित सुवर्ण मय पीठ कल्पनम्। अथाच्चतैः पुष्पै र्वा पीठ पूजा ओं मूल प्रकृत्यै० ओंआधारशक्तये० ओंकूर्माय० अनन्ताय० ओंवराहाय० ओंपृथिव्यै० विचित्र दिव्य रत्न मण्डपाय नमः। मण्डपस्य परितः। ओंकल्पवृक्षेभ्यो० ओंसुवर्ण वेदिकायै० रत्न-सिंहासनाय० अथ सिंहासन पादेषु। ओंधर्माय ० इत्याग्नेय्याम्। ओंज्ञानाय० इतिनैर्ऋत्याम् ओंवैराग्याय० इतिवायव्यां ओंऐश्वर्य्याय इतिऐशान्यां। गात्रेषु। ओंअधर्माय० इति प्राच्यां। ओंअज्ञानाय० इतिदक्षिण्यां ओंअवैराग्याय० इतिप्रतीच्यां। ओंअनैश्वर्याय इत्यु दीच्यां सिंहासनोपरि। तत्वाकाराया नन्ताय० ओंपद्माय० ओंआनन्दमय कन्दाय० ओं

विभ्राड् वृह विभ्राट सौर्य उदुत्यं तिस्रः प्रस्कण्वः प्रतोक चौदिनां ब्रह्म स्वयम्बा नो गव्योः यदद्य श्रुत काच

सुतंक च्यौ तरषिः प्रस्कण्व स्तत्ससूर्यसा द्ध्योः कुम्भी वत्समहान् द्यौ जमदग्निः आयन्त इव नृमेधो द्यादेवाः कुश आक्ष-

सं विन्नात्ताय॰ ओं प्रकृतिमयपत्रेभ्यो॰ ओं विकारमयकेसरेभ्यो॰ ओं पञ्चाश द्वर्णाढ्य कर्णि-
कायै॰ अथ पद्म दल केसर कर्णिकासु ओं सं सत्वाय॰। इति दलेषु॰ रं रजसेनमः
इति केसरेषु। ओं तन्तमसे॰ इति कर्णिकासु एवं सर्वत्र। ओं अं द्वादशकला त्म-
ने॰ कमण्डलेषु॰ ओं इं षोडशकलात्मने सोम मण्डलाय॰ ओं मन्दशकलात्मने ग्नि मंड-
लाय॰ ओं अं ब्रम्हणे नमः। उं विष्णवे॰ ओं मं महेश्वराय॰ ओं आत्माने॰ ओं रं अनतरात्मने
ओं मं परमात्मने॰ ओं ज्ञानात्मने॰ इति सर्वपद्मार्चनं। अथपद्मपूर्वादिपत्रेषु ओं कामायै॰
ओं ज्येष्ठायै॰ ओं रोद्र्यै॰ ओं काल्यै॰ ओं कलविकरण्यै॰ ओं वलविकरण्यै नमः ओं

ण्वेन हिरण्यस्तूप अङ्गिरसो विभ्राड् जगती सुदता विन्नो मायत्रा स्तं प्रनथा जगती मयंवेन स्तिस्र स्त्रिष्टुभो पदद्य

रु॰ म॰ रु॰ प॰ ४७

त्रिवक्र ४७

गायत्त्रो तत्स्वयं त्रिष्टुभो वयमहान् दृ बृहती सतो बृहतो आयंत इव बृहतो मध्यादेवा वै त्रिष्टुभो सर्वा सौर्यः ॥ ३

वलप्रमथिन्यै० ओं सर्वभूतदमन्यै० अष्टौशक्तीः मनोन्मन्यै० इतिकर्णिकायां ओंनमो भगवते रुद्राय सकल गुणात्म शक्ति युक्ताया नंताय योगपीठा नंद रूपं परं धामैव सकलं पीठमिति चिन्तयेतिपीठपूजा अथमहारुद्रप्रतिमा मानं पञ्चास्या प्रतिमां रौद्रीं निष्क मात्र सुवर्णतः । तदर्धा र्धेन बाकुर्या द्वित्तशाठ्य त्रिवर्जितः । महारुद्रस्य मानार्द्धं राजतं कारये द्वृषम् द्वि गुणं राजत-तंत्रष भिति वा रुद्रस्याद्र्धेन दुर्गाञ्चे त्युक्तं । तत उक्त प्रमाणां स्व शक्त्या वा सौवर्णी महा-

प्रणवस्य ब्रह्मा देवो गायत्री परमात्माग्नि र्महाव्याहृतीनां प्रजापति र्देवा वाऽग्नि र्वा गन्धर्वा वा त्रीणि यजूंषि०

ऋग् नि वायु सूर्य देवता नि यत रुद्रियं परमेष्ठिन आर्षं देवानां वा प्रजापते र्वा प्रथमं गायत्री तिस्रो नुष्टुभ स्तिस्रः

रुद्रस्य प्रतिमां कृत्वा तस्याग्न्युत्तारणं कुर्यात् तत्र मन्त्राः (१) समुद्रस्त्वा० हिमस्य त्वा० ओं उग्रमन्नु० अपामिदं० प्राणदा० इति पंचभि र्मंत्रै र्दक्षिण हस्त गृहीतेन कलशेन संततां धारां कृत्वा पंचामृत मंत्रैः पञ्चामृतेन संस्नाप्य वयर्ठ० सोमे त्यष्टभि र्मंत्रैः शुद्धोदकेन स्नापयित्वाप्राण प्रतिष्ठांकुर्यात् ओंअस्य श्री प्राणप्रतिष्ठा मन्त्रस्य ब्रम्ह विष्णु महेश्वरा ऋषयः ऋग्यजुः सामानिच्छंदांसि चैतन्य रूपा परा प्राण शक्तिर्देवता। ओं वीजं ह्रीं शक्तिः क्रों कीलकं देवस्यप्राण प्रतिष्ठायां विनि॰ ओंआंह्रीं क्रौंयंरंलंवंशंषहंक्षं आंदेवस्यइहप्राणाः

पंक्तयः सप्त नुष्टुभो। द्वे जगत्यौ मानो द्वे कुत्सस्यै क रुद्रः स वांसा एहिरण्यवाहव इत्यादीनि

(१) १७।३।

यजूंषि प्रागंत्या नुवाका इद्रु रुद्र देवत्यानि तेषा मुभयतो नमस्कारा अन्ये ऽ न्यतरतो नमस्कारा अपरे हिरण्यवाहव इत्यादयो

इहप्राणा:। ओं आं क्रों क्रौंअं यं० आं देवस्य जीव इह स्थित: ओं आं क्रों क्रौं यंरंलं० अ
देवस्य सर्वेन्द्रियाणि वाङ्मन स्त्वक् चक्षु: श्रोत्र जिह्वा घ्राण प्राण पाणि पाद पायू पस्था इहैवा
गत्य सुखं चिरन्तिष्ठन्तु स्वाहा० ततो गर्भाधानादि पञ्च दश संस्कार सिद्ध्यर्थं पञ्च दश
प्रणवा हुत्तिं कृत्वा तत: पीठे शैवी प्रतिमां निधाया वाहनं। स्व ललाटे ज्योति रूपं शिवं
ध्यात्वा नम: शम्भवाये ति मन्त्रेण शिवं सपरिवारं आवाहयामी त्युच्चार्य श्वेतपर्वत मस्तका
त्सूर्यमण्डलात् हृ त्कमलाद्वा दीपान्तर मिवनिर्गतं दक्षिणनासा पुटे नाञ्जलिस्थ पुष्पे स्वागतं
देवं विभाव्यशिव सपरिवार इहागच्छेह तिष्ठे त्यावाहयेत् ततोदेव मूर्द्ध्नि दशाक्षर न्यास:

दन्ति निरुद्रा: सभाम्य इत्यादयो जाताख्या अंत्यानुवाकस्य प्रथमो परिष्टा बृहती द्वितीया जगती कुत्सस्य तृतीया नुष्टुप्

द्वे त्रिष्टुभौ द्वे अनुष्टुभा वेकरुद्रः समाना मसंख्याता दशानुष्टुभां प्रत्यवरोह यजुषां च बहवो रुद्रा श्च मका

ओं नमः। ओं नंनमः। ओं मोंनमः। ओं भंनमः। ओं गंनमः। ओं वंनमः। ओं तेंनमः। ओं रुंनमः। ओं द्रांनमः। ओं यंनमः। ततः सद्योजात मित्यादि पञ्चमन्त्रै र्दैवस्य पञ्चवक्त्रेषु न्यासः। सद्योजातमिति पश्चिमवक्त्रे वामदेवाये त्युत्तरवक्त्रे अघोरेभ्य इति दक्षिणवक्त्रे। तत्पुरुषायेति पूर्ववक्त्रे। ईशान इति ऊर्ध्व वक्त्रे। ततो रुद्र पीठ दक्षिणतः पश्चिमतो वा कुशा स्तरणम्। तदुपरि श्वेत कम्बला स्तरणम् ऊर्ध्व केशीति मन्त्रेणशिखा ग्रन्थि करणम्। सहस्राणि सहस्रश इति भूमिं प्रार्थ्य। पृथ्वीति मन्त्रेणासने उपविश्य भस्म त्रिपुण्ड्र रुद्राक्ष मालां च धृत्वा स्व वामभागे शुद्धोदक कलशं संस्थाप्य दक्षिण भागे

पूर्वस्या वसिष्ठ स्त्रायुष नारोयणी वयर्ठं० सोम गायत्रीं सोम राषते हे यजुषो रौद्रे अवरुद्र पंक्ति भेषज ककुप्

घण्टादि पूजोपकरणानि स्वपुरतो गन्धादि पात्राणि घृत चौरं दक्षिणे वामे तैल दीपं च स्थापयेत्। आचम्य। प्राणानायाम्य। देशकालौ संकीर्त्य अमुक रुद्र कर्मणि महारुद्र पूजां करिष्ये। इति संकल्प्य। आदौ शरीरशुद्ध्यर्थं मूल मन्त्रेण षडङ्गन्यासा न्छन्दः पुरुष न्यासांश्च कृत्वा पूजा मारभेत्। पुष्पाञ्जलिङ्गृहीत्वा। शुद्ध स्फटिक सङ्काश मित्या-दिना साङ्गं देवं ध्यायेत्। नमः शम्भवाये त्यस्य परमेष्ठी ऋषिः सप्ताक्षराणां यजु रुष्णिक् छन्दः षडक्षराणां यजु र्गायत्रीछन्दः नमः शम्भवाद्यो मन्त्रवर्णाग्रवगता अन्यतरतो नमस्कारा बहवो रुद्रादेवता पूजने विनियोगः। ओ नमः शम्भवाये त्यनेन आवाहन मासनञ्च। ओं नमो

तंत्रवकं द्वे अनुष्टुभा वेतत्त आस्तारपंक्तिः पञ्च रौद्रा स्त्रायुष मुष्णिहं यजमानाशिषर्ट० त्रिविनाम यजुः चुरं निव-

द्वेत्रिष्टुभौ द्वे अनुष्टुभा वेकरुद्रः सप्तानां मसंख्याता द्यानुष्टुभां प्रतत्रवरोह यजुषां च बहवो रुद्रा ऋ मका

ॐ नमः। ॐ नंनमः। ॐ मोंनमः। ॐ भंनमः। ॐ गंनमः। ॐ वंनमः। ॐ तेंनमः। ॐ रुंनमः। ॐ द्रांनमः। ॐ यंनमः। ततः सद्योजात मित्यादि पञ्चमन्त्रै दैवस्य पञ्चवक्त्रेषु न्यासः। सद्योजातमिति पश्चिमवक्त्रे वामदेवाये त्युत्तरवक्त्रे अघोरेभ्य इति दक्षिणवक्त्रे। तत्पुरुषायेति पूर्ववक्त्रे। ईशान इति ऊर्ध्व वक्त्रे। ततो रुद्र पीठ दक्षिणतः पश्चिमतो वा कुशा स्तरणम्। तदुपरि श्वेत कम्बला स्तरणम् ऊर्ध्व केशीति मन्त्रेणशिखा ग्रन्थि करणम्। सहस्राणि सहस्रश इति भूमिं प्रार्थ्य। पृथ्वीति मन्त्रेणासने उपविश्य भस्म त्रिपुण्ड्र रुद्राक्ष मालां च धृत्वा स्व वामभागे शुद्धोदक कलशं संस्थाप्य दक्षिण भागे

घण्टादि पूजोपकरणानि स्वपुरतो गन्धादि पात्राणि घृत चौरं दक्षिणे वामे तैल दीपं च स्थापयेत्। आचम्य। प्राणानायाम्य। देशकालौ संकीर्त्यं अमुक रुद्र कर्मणि महारुद्र पूजां करिष्ये। इति संकल्प्य। आदौ शरीरशुद्ध्यर्थं मूल मन्त्रेण षडङ्गन्यासा न्छन्दः पुरुष न्यासांश्च कृत्वा पूजा मारभेत्। पुष्पाञ्जलिङ्गृहीत्वा। शुद्ध स्फटिक सङ्काश मित्या-दिना साङ्गं देवं ध्यायेत्। नमः शम्भवाये त्यस्य परमेष्ठी ऋषिः सप्ताक्षराणां यजु रुष्णिक् छन्दः षडक्षराणां यजु र्गायत्रीछन्दः नमः शम्भवाद्यो मन्त्रवर्णाग्रवगता अन्यतरतो नमस्कारा बहवो रुद्रादेवता पूजने विनियोगः। ओ नमः शम्भवाये त्यनेन आवाहन मासनञ्च। ओं नमो

र्त्त्यामि यजु लिंङ्गोक्त देवतम् ॥ ४ ॥ ऋचं वाच मध्यायो वैश्वदेवो दध्यङ्ङाथर्वण दृष्टं ऋचं वाचं पंचयजूठं० षिलिङ्गोक्त

इ० भगवते रुद्रायेति दशाक्षरेण पाद्य मर्घञ्च । नमः शम्भवायेति आचमनीयम् । ततः स्नान
म० पीठे देव सुपवेश्य पञ्चामृतमन्त्रैः पृथक् पृथक् स्नापयेत् । पयः पृथिव्या मिति पयसा ।
रु० दधिक्राव्णे ति दध्ना । घृतं मिमिक्षेति घृतेन । मधुव्वाता इति मधुना । अपाᳬरस मिति
प० शर्करया । देवस्यत्वेति० आपोहिष्ठेति त्रिभि स्च वारिणा । ततो गन्धोदकेन प्रणवा न्वितै
पू० न्यास मन्त्रै मानस्तोक इत्यनेन नमः शम्भवाये त्यनेनैव देवस्य स्नपनम् । न्यास मन्त्रास्तु
याते रुद्र शिवातनू रघोरा० १ । अस्मि न्महत्यर्णवे० २ । असङ्ख्याता सहस्राणि० ३ । शिवम्
त्र्यम्बकं यजामहे० ४ । त्र्यम्बकंय० ५ । मानस्तोके० ६ । अवतत्यधनु० ७ । नीलग्रीवाः पू०

देवतानि यज्ञो पंक्ति बृहस्पति महाव्याहृतीनां

सविता दैवत मुक्तठं० सावित्रा गायत्री कयान

स्तिस्रो दध्यङ्ङाथर्वण दृष्टागायत्र्य ऐन्द्रः कयात्व मैंद्रा निरुक्ता गायत्रीं द्रो विश्वस्य द्विपदा विराडिं द्रः ग्रन्थो

शितिकण्ठादिं ८। नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वाः ९। नमस्त आयुधाया० १०। ये-तीर्थानि० ११। नमोवः किरिकेभ्यः १२। नमो हिरण्यबाहवे० १३। इमारुद्राय० १४। मानोमहान्त० १५। एषतेरुद्रभागः १६। अवरुद्रमदी० १७। अध्यवोचत् १८। नमो बिल्मिने० १९। नमोस्तु नीलग्रीवाय० २०। प्रमुञ्चधन्व० २१। यएतावन्त० २२। ओं नमो भगवते रुद्राय २३। मानस्तोके २४। नमः शम्भवाय २५। इति स्नपन मन्त्राः ततो नमः सम्भवायेति आचमन कौपीन दान सिंहासनोपवेशनानि। अङ्ग प्रोञ्छनार्थं वासः कौपीनं। स्नानपीठात्पूर्वं पूजित पीठे देवस्य स्थापनम्। ततः आवाहनादि मुद्राप्रदर्शनम्।

द्वे अनुष्टुभौ लिङ्गोक्ता मित्रादयो ऽहानि ग्रं द्विपदा गायत्री लिङ्गोक्ता अहानि रात्रयः ग्रन्थइन्द्राग्नी त्रिष्टु विन्द्रा-

न्यादयो लिङ्गोक्ताः प्रनोदेवा गायत्र्यापः स्योना दध्यङ्ङाथर्वण च्छन्द उक्तं पृथिव्या पोहिष्ठा तिस्रो दध्यङ्ङाथ। वर्ण

ह० आवाहनम्। स्थापनं सन्निधानम्। ओं हृदयाय नमः। ओं नं शिरसे स्वाहा। ओं
म० मों शिखायैवषट्। ओं रं कवचायहुं। ओं द्रां नेत्रत्रयाय वौषट्। ओं यं अस्त्रायफट्।
क० इति पुष्पेन दर्भाङ्कुरेण वा स्पृशन् देव षडङ्ग न्यासा न्कृत्वा। ततः सकली करणम्। अव-
प० गुण्ठनम्। अमृती करणम् परमी करणम् नमः शम्भवायेति वस्त्रोपवस्त्रं यज्ञोपवीत भूषणानि।
५१ तेनैव कनिष्ठकया गन्धाद्यक्षत पुष्प धूप दीप नैवेद्यानि च। नमः शम्भवायेति फल ताम्बूल
दक्षिणा नीराञ्जन पुष्पाञ्जलि दानानि। दशाक्षरेण नमस्कारः। शुक्ल तण्डुलैः पञ्च शिवम्
५१

दृष्टा गायत्र्या अ व्द वतरा द्यौः शांति र्दध्य यजूंषि लिङ्गोक्ता देवतानि इतस्ठि० ह तनादीनां यजुषां लिङ्गोक्ता

अन्तरिक्षादयो नमस्ते हरसे दध्यङ्ङाथर्वणो वृत्रतो मयि नमस्ते अस्तु दृं अनुष्टभौ विद्युदा दयः सुमित्रिया दध्यङ्ङा-

वक्त्र पूजनम् । (१) सद्यो जातो व्यमिमीत मित्यस्य जमदग्नि ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः सद्यो जातो देवता पश्चिम वक्त्र पूजने वि० सद्योजाताय पश्चिम वक्त्राय नमः गन्धादिभिः । पूजयेत् (२) वाममद्यो त्यस्य भरद्वाज ऋषिः त्रिष्टुप् छन्दः वामदेवो देवता उत्तर वक्त्र पू०ग: । वाम देवायो त्तर वक्त्राय नमः ॥ २ ॥ याते रुद्र शिवा इत्यस्य परमेष्ठी ऋषिः अनुष्टुप्छन्दः अघोरो देवता दक्षिणवक्त्र पूजने विनियोगः । अघोराय दक्षिण वक्त्राय नमः ॥३॥ यत्पुरुष मित्यस्य नारा-यण ऋषिः अनुष्टुप् छन्दः तत्पुरुषो देवता पूर्वं वक्त्र पूजने वि० गः । तत्पुरुषाय पूर्ववक्त्राय

थर्वणो यजुषो आप स्तच्चक्षुः पुर उष्णिक् सौरो सद्योजात मितरादीनां पञ्चानाठं० सद्योजात वामदेवा घोर तत्पु-

(१) २६ । (२) ८।६ ।

रु० नमः ॥ ४ ॥ तमीशान मित्यस्य गौतम ऋषिः जगती छन्दः ईशानो देवता ऊर्ध्व वक्त्र पूजने
म० विनियोगः। ईशानायोर्ध्व वक्त्राय नमः ॥ ५ ॥ इति पञ्च वक्त्र पूजा। ततो देव वामभागे
रु० पार्वती पूजनम् ओं भगवत्यै उमादेव्यै नमः। ओं शङ्करप्रियायै०। ओं पार्वत्यै०। ओं
प० कालिन्द्यै० कोटर्य्यै० ओं विश्वधारिण्यै०। ओं गङ्गादेव्यै० ओं ह्रां नमः। ओं ह्रीं
५२ नमः। इति संपूज्य। अथैकादश रुद्र पूजनम्। ओं अघोराय०। ओं पशुपतये०।
ओं शर्वाय०। ओं विरूपाक्षाय०। ओं विश्वरूपिणे०। ओं त्र्यम्बकाय नमः। ओं शिवम्
कपर्दिने०। ओं भैरवाय०। ओं शूलपाणये०। ओं ईशानाय०। ओं महेशाय०। इत्ये ५२

कादश रुद्रार्चनम्। ततः स्कान्दोक्तावरण देवता अपि पूज्याः। ता यथा। ओं नमो भगवते रुद्रायेति दशाक्षर मन्त्रेण कर्णिकायां गन्धादिभि र्मंहा रुद्र पूजनम्। तत स्तद्वहि र्वृत्त मध्य एव। ओं सद्योजाताय नमः इति प्राच्यां। ओं वामदेवाय नमः। इति दक्षिणस्यां। ओं अघोराय नम इति प्रतीच्यां। ओं तत्पुरुषाय नम इति उदीच्यां। ओं ईशानाय नम इति मध्ये। तद्वहि रष्टदलेषु प्रागादि क्रमेण। ओं नन्दिने नमः। ओं महाकालाय नमः। ओं गणेशाय नमः ओं वृषभाय०। ओं भृङ्गिरिटये। ओं स्कन्दाय०। ओं उमायै०। ओं चण्डेश्वराय०। पञ्चोपचारैः संपूज्य। प्रार्थयेत्। दयाब्धे त्राहि संसारात्सर्पा न्मांश रणागतम्।

कल्पितत्व मङ्गाच नकार्यो विवुधै रतः ॥ २ ॥ परीप क्षतये कृत्वा रुद्रसूत्रं समर्पितम् मदीय नाथयो विष्णु वन्ध्ययोः शिवपा-

भस्म्यासमर्पये तुभ्यं प्रथमा वरणा चंन मिति। एवं सर्वा वरणेषु। इति प्रथमा वरणम्।
तद्वहिः षोडश दले प्रागादि क्रमेण ओं अनन्ताय० ओं सूक्ष्माय०। ओं एकपदे०
ओं एकरुद्राय०। ओं त्रिमूर्त्तये० ओं श्रीकण्टाय०। ओं वामदेवाय०। ओं
ज्येष्ठाय० ओंश्रेष्ठाय०। ओं रुद्राय० ओं कालाय०। ओं कलवि करणाय०
ओं वलाय। ओं वलविकरणाय। वलप्रमथनाय० इति द्वितीया वरणम्। तद्वहि स्तु विंशति
दले प्रागादि क्रमेण। ओंअणिमायै०। ओंमहिमायै०। ओंलघिमायै० ओंगरिमायै०।
ओंप्राप्त्यै०। ओंप्राकाम्यै०। ओंइशित्वाय०। ओंवशित्वाय०। ओंब्राह्मै०। ओंमा-

दयो ॥ ३ ॥ नमदीया कृति यस्मात्कृति रेषा शिवस्य च यथा प्रतिवाम् रुद्र स्तथा लिखित वानहम् ॥ ४ ॥ अधीतव्य मिदं

स्तव विप्रै र्वाजसनेयिभिः रुद्रस्य त्रिविधस्या शु तत्व ज्ञाना भिलाषिभिः मुहु र्मुहुः प्रार्थये हं सज्जनान् शुद्धमानसान्

हेश्वर्यै० । ओं कौमार्यै० । ओं वैष्णव्यै० । ओं वाराह्यै० ओं माहेन्द्र्यै० । ओं चामुण्डायै० । ओं चण्डिकायै० ओं असितांगभैरवाय० । ओं रुरुभैरवाय० । ओं चंडभैरवाय० । ओं क्रोध-भैरवाय० । ओं उन्मत्तभैरवाय० । ओं कालभैरवाय० । ओं भीषणभैरवाय० । ओं संहार-भैरवाय० । इति तृतीया वरणम् । तद्बहि र्द्वात्रिंश द्दले प्रागादि क्रमेण । ओं भवाय० । ओं शर्वाय० । ओं ईशानाय० । ओं पशुपतये० । ओं रुद्राय० । ओं उग्राय० । ओं भीमाय० । ओं महते० । ओं अनन्ताय० । ओं वासुकये० । ओं तक्षकाय० । ओं कुलीरकाय० । ओं क-र्कोटकाय० । ओं शंखपालाय० । ओं कंबलाय० । ओं अश्वतराय० । ओं वैन्याय० । ओं पृथवे० ।

मयोक्त मिह संशोधं विचार्य्य सदसच्च यत् ॥ ६ ॥ ज्ञात्वा नुच्छिष्ट मर्थं यः करोति ग्रंथ गोपनम् तस्या श्रेयो र्थिन स्त न

रु० ओं हैहयाय० । ओं अर्जुनाय० । ओं शाकुंतलेयाय० । ओंभरताय० । ओंनलाय० । ओंरा-
म० मायः० । ओंहिमवते० । ओं निषधाय० ओं विन्ध्याय० ओं माल्यवते० । ओं पारियात्राय० ।
रु० ओं मलयाय० । ओंहेमकूटाय० । ओंगन्धमादनाय० । इति चतुर्थी वरणम् । तद्बहि
प० श्चत्वारिंश द्दले प्रागादि क्रमेणै वम् । ओंइन्द्राय० । ओंअग्नये० । ओंयमाय० । ओंनि-
५४ र्ऋतये० । ओंवरुणाय० । ओंवायवे० । ओंकुबेराय० । ओंईशानाय० । ओंशच्यै० ।
ॐस्वाहायै० ॐवाराह्यै० । ॐखड्गिन्यै० । ॐवारुण्यै० । ॐवायव्यै० । ओंकौबेर्य्यै० । ॐऐशान्यै० । शिवम्
ॐवज्राय० । ओं शक्तये० । ओंदण्डाय० । ओंखड्गाय० । ओंपाशाय० । ओंअङ्कुशाय ओंगदायै० । ५४

ओं त्रिशूलाय० । ओं ऐरावताय० । ओं मेषाय० । ओं महिषाय० । ओं प्रेताय० । ओं मकराय० । ओं मृगाय० । ओं नराय० । ओं वृषभाय० । ओं ऐरावताय० । ओं पुण्डरीकाय० । ओं वामनाय० । ओं कुमुदाय० । ओं अञ्जनाय० । ओं पुष्पदन्ताय० । ओं सार्वभौमाय० । ओं सुप्रतीकाय० । इति पञ्चमा वरणम् । ततः पञ्च पञ्चाद्वहि भूँ गृहान्तः । ओं इन्द्राय० । इति प्राच्यां । ओं अग्नये० इति आग्नेयां । ओं यमाय० । इति दक्षिणस्यां । ओं निर्ऋतये० । इति नैर्ऋत्यां । ओं वरुणाय० । इति प्रतीच्यां । ओं वायवे० । इति वायव्यां ओं कुवेराय० । इति उदीच्यां । ओं ईशानाय० । इति ऐशान्यां । ओं विरूपाक्षाय० इत्याग्नेयां । ओं विश्वरूपाय० । इति नैर्ऋत्यां । ओं पशुपतये० । इतिवायव्यां । ओं ऊर्ध्वलिङ्गाय० । इत्यैशान्यां । अथ भू गृहा वहिः ओं विप्रवर्णाय श्वेतरूपाय सहस्र फणा मण्डल

संयुताय शेषाय नमः इति पूर्वस्यां। ओं वैश्य वर्णाय नीलरूपाय पञ्च शत फणामण्डल भूषि
इ० तायो त्तुङ्गकायाय तक्षकाय नम इत्याग्नेयां। ओंविप्र वर्णाय कुंकुमा भाषाय सहस्रफणा मं-
म० डल संयुक्तायां नंताय नम इति दक्षिणस्यां। ओंक्षत्रिय वर्णाय पीतरूपाय सप्त शतफ-
रु० णा मंडल संयुक्तायो त्तुंगकायाय वासुकये नम इति नैर्ऋत्याम्। ओं क्षत्रिय वर्णाय पीत
प० रूपाय सप्त शत फणा मंडल संयुक्ताय शंख पालाय नमइति प्रतीच्यां। ओं वैश्यव-
५५ र्णाय नीलरूपाय पञ्च शत फणा मंडल युक्तायो त्तुङ्गकायाय महापद्माय नम इति वाय-
व्यां। ओं शूद्र वर्णाय कृष्णरूपाय त्रिंश त्फणामण्डलयुक्ताय कंबलायनम इति उदीच्यां। शिवम्
ओं शूद्रवर्णाय श्वेतरूपाय त्रिंशत् फणामण्डलयुक्ताय कर्कोटकाय नम इत्यैशान्यां। इति ५५
स्कांदा नुसारेण रुद्र पीठ देवताः। सर्वा देवताः संपूज्य। ओंनमो भगवते रुद्राये ति

मन्त्रेण देव मूर्द्धनि पुष्पांजलिं दत्वा। ओंनमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः। यजाम देवा न्यदिश क्नवाम माज्यायसः शंसमा वृक्षिदेवाः। (१) त्र्यम्बकं यजामहे ओंनमस्ते अस्तु भगव न्विश्वेश्वराय महादेवा यत्र्यंवकाय त्रिपुरांतकाय त्रिकाग्निकालाय कालाग्नि रुद्राय नील कंठाय सर्वेश्वराय श्रीमहादेवाय नम इति नत्वा। एषते रुद्रभाग इति मन्त्रेण वाण मुद्रा लिङ्ग मद्रा त्रिशूल मुद्रा पद्ममुद्रा काल कर्णी मुद्रा योनि मुद्रा धेनु मुद्रा इत्येताः सप्त मुद्राः प्रदर्श्य प्रदक्षिणा त्रयं दत्वा। नमः सर्वहितार्थाय जगदा धार हेतवे। साष्टाङ्गोयं प्रणामस्ते प्रयत्नेन मयाकृत इति साष्टाङ्गम् प्रणम्य विविधैः स्तोत्रैः स्तुत्वा पूजां निवेदयेत्। इमारुद्राये त्यस्य कुत्स ऋषिः जगती छन्दः एको रुद्रो देवता

(१) ३।६०।

पूजा निवेदने विनियोगः। (१) ओं इमारुद्राय० तुरम्। अनया पूजया भगवान्महारुद्रः प्रिय-
ताम् द्रापेऽअन्धसस्पते इत्यस्य परमेष्ठी ऋषिः। उपरिष्टाद्बृहती छन्दः एकोरुद्रो देवता अष्टाङ्ग
प्रणामे विनियोगः। (१) ओं द्रापे अन्ध० मम दिति पुनः साष्टांगम् प्रणमेत्। इत्थं शिपूवजां
विधाय रुद्र पीठा दीशान्यां वर्हि दध्य चत विभूषितं अव्रणं कलशं पूर्वोक्त विधिना संस्थाप्य
तत्र इमारुद्राये ति रुद्र मावाह्य संपूज्य तत्रै कं रुद्र जपार्थं ब्राम्हण मुपवेश्य ब्राह्मणाः सांगं
रुद्रञ्जपेत्। अत्र ईशान्यां कलश स्थापनं नेच्छंत्यन्ये। यदि मध्ये कलश स्थापनं विनैव
कर्णिकायां देवता स्थापन पश्चे ईशान्यां कलश स्थापन मावश्यक मिति तेषा माशय इति

(१) १६।४८। (२) १६।४७।

तत आचार्य्यो ग्नि समिप मागत्या ग्नेः पश्चा दुपविश्य पूर्वेण ब्रह्मणो गमन मित्यादि वैकल्पिका वधारणं कृत्वा देवता (१) भिधानं कुर्यात्। तद्यथा। समिद्दयं गृहीत्वा। प्रजापति मिन्द्रं अग्निं सोमं एता देवता आज्येन आदित्यं सोमं भौमं बुधं बृहस्पतिं शुक्रं शनैश्चरं राहुं केतुं एता देवता असुक संख्याकाभिः अर्कादि समि त्तिल चर्वा ज्याहुतिभि रीश्वरं उमां स्कन्दं विष्णुं ब्रम्हाणं इन्द्रं यमं कालं चित्रगुप्तं अग्निं अपः धरां विष्णुं इन्द्रं इन्द्राणीं सर्पान् ब्रम्हाणं एता अधि देवता प्रत्यधि देवताश्च अमुक संख्याकाभिः समि त्तिल चर्वा ज्याहुतिभिः विनायकं दुर्गां वायुं आकाशं अश्विनौ क्षेत्रपालं वास्तोष्पतिं इन्द्रं अग्निं यमं निर्ऋतिं वरुणं वायुं

---

(१) एतदकरणे प्रत्यवायः श्रूयते परिजाते बृहमनूक्तेः देवता भिध्यान रूपमन्वाधानं समिद्धुतम् योमूढधीर्नकुर्वतिहवनस्याऽ-
ल्यकम्फलम्।

कुवेरं ईशानं ब्रह्माणं अनंतं शेषादिमनुष्यांता देवताश्च एकैका कृत्वा तै रेव द्रव्यैः प्रधान देवता न्वाधाने तु एकधा त्रेधा षोढा षोढशधा चतुश्चत्वारिंशधा ऽष्टाचत्वारिंशधा एक षष्टुत्तरशतधा पञ्चविंशत्युत्तरचतुः शतधाचे ति । अष्ट विगानां अन्यतमं पक्ष मंगी कृत्वा न्वाधानम् । अत्र एक षष्टुत्तर शतधा मन्त्र विभागपक्षेणा न्वाधान मुच्यते । तत्र रुद्रे प्रधान महारुद्रं शिरोमन्त्राहुति पक्षे एक नवत्याधिक शत संख्याकाभिः १९१ घृताक्त तिलाहुतिभिः । चकम पक्षे एकाधिक शतद्वय २०१ संख्याकाभिः घृताक्त तिलाहुतिभिः । अथ रुद्रांशिरोमन्त्राहुतिपक्षे षडुत्तरशताष्टोपेतसहस्र १८०६ संख्याकाभिः घृताक्ततिलाहुतिभिः । चमकाहुतिपक्षे षोडशाधिकशताष्टोपेतसहस्र १८१६ संख्याकाभिः घृताक्ततिलाहुतिभिः । अथलघुरुद्रे प्रधानंमहारुद्रं शिरोमन्त्राहुतिपक्षे षट्षष्ट्याधिकशताष्टोपेते

कोनविंशतिसहस्र १९८९९ संख्याकाभिः घृताक्ततिलाहुतिभिः। चमकाहुतिपक्षे षट् सप्त-
त्यधिकशत नवकोपेतैकोनविंशति सहस्र १९९७९ संख्याकाभि घृंताक्ततिलाहुतिभिः अथ
महारुद्रे प्रधानं महारुद्रे शिरोमन्त्राहुतिपक्षे षड्विंशत्यधिकशत पञ्चकोपेताष्टादशसहस्राधि-
कलक्षद्वय २१८५२६ संख्याकाभिः घृताक्त तिलाहुतिभिः। चमकाहुतिपक्षे षट्त्रिंश
दधिकशत सप्तकोपेतैकोनविंशति सहस्राधिकलक्षद्वय २१९७२६ संख्याकाभिः घृताक्त
तिलाहुतिभिः। अथातिरुद्रे प्रधानं महारुद्रं शिरोमन्त्राहुतिपक्षे द्विचत्वारिंश दधिक-
शताष्टोपेत त्रिसहस्राधिक चतुर्विंशतिलक्ष २४३८४२ संख्याकाभि घृंताक्त तिलाहुतिभिः।
चमकाहुतिभि पक्षे त्र्यशीत्यधिक शतचतुष्टयोपेत चतुः सहस्राधिक चतुर्विंशतिलक्ष २४४४८३

संख्याकाभि र्घृताक्तातिलाइतिभिः। तथा रुद्र पीठस्थ पंचावरणदेवताः मूलप्रकृत्यादि पीठ-
द० देवता ब्रह्मादिखिङ्गतो भद्रदेवता श्च एकैका जपाङ्गत्वाशेषेण स्विष्टकृतमितादि अस्मिन्
म० कर्म्मण्यहं यक्ष्ये। इति। समित्द्वयं अग्नावादध्यात्। तोरण मण्डपदेवताभ्यो घ्येकैका-
इ० जपाङ्गतिं दद्यात् इति केचित्। ताभ्यो बलिदान मेवेत्यपरे। एव मन्वाधानं विधाय
प० दक्षिणतोब्रह्मासनमास्तीर्य तत्रब्रह्मोपवेशनम्। उत्तरतः प्रणिताप्रणयनं अग्नेः परिस्तरणं
५८ पात्रासादनं पवित्रच्छेदनार्थं त्रयोदर्भा इत्यादि चवथं तडुलाः पूर्णपात्रं चेत्यन्ते उपकल्पनी- त्रिवम
यानि। अर्कादिसमिधः तिलादि द्रव्याणि पवित्रकरणादि अग्नेः पर्युक्षणांते पवित्रयोः ५८
प्रणीतासुनिधानं। ततो ब्रह्मणान्वारब्धः समिद्धतमेग्नौ प्रजापतिं मनसाध्यायन् स्रुवेण
तूष्णीं प्रांचं आघारयति अत्र नस्वाहाकारः। इदं प्रजापतये० प्रोक्षणीपात्रे संस्रवप्रक्षेपः

ओं इन्द्रायस्वाहा ओं इदमिन्द्राय । ओं अग्नयेस्वाहा इदमग्नये । ओं सोमायस्वाहा इदं सोमाय । ततोयजमानो द्रव्यत्यागं कुर्यात् । सच यज्ञकर्तृके होमेयथाकालं प्रत्याहुति त्यागस्य कर्त्तुमशक्यत्वात् सर्वं होमद्रव्यं देवतास्सु मनसा ध्यात्वा त्यजेत् । तत एवं । इदमुपकल्पितं समित्तिलादि द्रव्यंयायायक्ष्यमाणदेवता स्ताभ्यो मयापरित्यक्तं नममेति साक्षतजलं भूमौक्षिपेत् । ततोरुद्रादौतु रुद्रोनामेति वचनात् । अग्नेनयेति मन्त्रेण रुद्रनामान मग्निं पञ्चोपचारैः संपूज्य प्रार्थयेत् । अग्नेत्वमैश्वरंतेजः पावनंपरमंहितत् । तस्मात्त्वदीयहृत्पद्मे औरुद्रं तर्पयाम्यहम् । इतितत आचार्यादयः सावधानतया यजमानाभीष्ट सिद्धिंप्रार्थयतो होमंकुर्युः तत्रच सर्वहोमस्य ग्रहहोमपूर्वकत्वा दादौस्थापनोक्त मन्त्रैरन्वाधानं क्रमेणसूर्यादीनां शेषादिमनुष्यान्तानांच नाममन्त्रैः होमः कार्यः । ततोरुद्र हो-

ह० मर्त्विजः प्राङ्मुखा उदङ्मुखाश्च मन्त्रार्थ मनुस्मरंतो रुद्रं ध्यायंतश्च अष्टविध मंत्रवि-
म० भागान्यतम मंत्रविभागेन होमंकुर्युः। तत्रादौ भूतशुद्ध्यादि मातृकान्यासांतं कृत्वा
रु० पञ्चाङ्गन्यासा न्कुर्यात् भूतशुद्ध्याद्यकरणे न वैगुण्यं करणेफलभूयस्त्व मित्याहुः।
प० अथन्यासाः। ते चानादेशे सर्वेप्यंगुष्टानामिकाभ्यांकार्याः। तत्र ताव त्प्रथमञ्छन्दः पुरु-
५८ षन्यासः। ओं तिर्यङ्बिलाय चमसायोर्ध्वबुध्नाय छन्दः पुरुषाय नमः। इति
शिरसि। ओं गौत्तम भरद्वाजाभ्यां नम इति नेत्रयोः। ओं विश्वामित्र जमदग्निभ्यां नम
इति मन्त्राष्टत्या श्रोत्रयोः। ओं वसिष्ट कश्यपाभ्यां नम इति नासापुटयोः। ओं अत्रये नम शिवम्
इति वाचि। ओं गायत्र्यै छन्दसेनमः। ओं अग्नये नम इति शिरसि। ओं उष्णिहेछन्दसे ५८
नमः। ओं सवित्रे नम इति ग्रीवायां। ओं ककुभेछन्दसे नमः। ओं बृहस्पतये नम

इत्यनूके। अनूकः। पृष्ठवंशः। ओं बृहद्रथन्तराभ्यां नमः। ओं द्यावापृथिवीभ्यां नमः। इति दक्षिणबाहौ। एवमेव पुनर्वामबाहौ। त्रिष्टुभे छन्दसे नमः। ओं इन्द्रायनम इतिमध्ये मध्यमुदरं। ओं जगत्ये छन्दसेनमः ओं आदित्याय नमः इति मन्त्रावृत्त्याश्रोण्योः। अतिछन्दसेनमः। ओं प्रजापतये नम इति लिङ्गे। ओं यज्ञाय यज्ञियाय छन्दसे नमः। ओं वैश्वानराय नम इति गुदे। ओं अनुष्टुभे छन्दसे नमः ओं विश्वेभ्यो देवेभ्यो नम इति मन्त्रावृत्त्या ऊर्वोः। ओं पङ्क्त्यै छन्दसे नमः। ओं मरुद्भ्योनम इत्यष्ठीवतोः मन्त्रावृत्त्या अष्ठीवतो जान्वोः। ओं द्विपदायै छन्दसे नमः ओ विष्णवे नम इति मन्त्रावृत्त्या पादयोः। ओं विछन्दसेनमः ओं अङ्गरोनम इति हस्तद्वयविपर्यासेन मस्तकादिपादान्तं सर्वाङ्गेषु। इति सर्वानुक्रम सूत्रविहितश्छन्दः पुरुषन्यासः। अथ पञ्चाङ्गरुद्राणांन्यासः। मनोजूतिरित्यस्याङ्गिरस

बृहस्पतिर्ऋषिः यजुः विश्वेदेवादेवता हृदयन्यासे वि०। (१) ओं मनोजूति० हृदयाय नमः। अबो-
ध्यग्नि रित्यस्य बुधगविष्ठिरा ऋषी त्रिष्टुप् छन्दः अग्निर्देवता शिरोन्यासे वि०। (२) ओं अबोध्यग्निः
स० शिरसे स्वाहा। मूर्द्धानमित्यस्य भरद्वाजऋषिः त्रिष्टुप् छन्दः वैश्वानरोग्नि र्देवताशिखान्यासे
वि०। (३) मूर्द्धानन्दिवो०। शिखायैवषट्। मर्माणित इत्यस्य विवस्वान् ऋषिः त्रिष्टुप् छन्दः
लिङ्गोक्तादेवता कवचन्यासेवि०। ओं मर्माणिते० कवचायहुं। विश्वतश्चक्षु रित्यस्य विश्वकर्मा-
भौवन ऋषिः त्रिष्टुप्छन्दः विश्वकर्मादेवता नेत्रन्यासे विनियोगः। (४) ओं विश्वतश्चक्षुरुत०।
नेत्रत्रयायवौषट्। मानस्तोक इत्यस्य कुत्सऋषिः जगतीछंदः एकोरुद्रो देवता अस्त्रन्यासेवि०।
(५) ओं मानस्तोके० अस्त्राय फट्। इतिषडङ्गन्यासः प्रथमः। योते रुद्र इति परमेष्ठी अनुष्टुप्

(१) २।१३। (२) १५।२४। (३) ७।२४। (४) १७।१९। (५) १६।१६।

च्छन्दः एकोरुद्रोदेवताशिखान्यासेवि नियोगः। (१)ओंयातेरुद्र शिवातनूरघोरा० शिखायां१ असिन्म-
हती त्वस्यपरमेष्ठो अनुष्टुप् वज्ररुद्रोदेवता शिरोन्यासे० । (२) असिमन्महत्त्यर्णवे० शिरसि २ । असं-
ख्यातेति परमेष्ठो अनुष्टुप्छन्दः वहवोरु० ललाटन्यासे० (३) ओंअसंख्याता० ३ ॥ त्र्यम्बकमित्य-
नयोः क्रमेणवसिष्ठ प्रजापती अनुष्टुप् त्र्यम्बकोंनेत्रन्यासे० (४) ओंत्र्यम्बकंय० २ ॥ नेत्रयो० ४ ॥
मानस्तोकइतिकुत्स० जगती०एकोरुद्रो०नासिकान्यासे० (५) मानस्तोके०नासिकायां ५ ॥ अवतत्त्ये-
त्यस्य परमेष्ठो अनुष्टुप् एकोरुद्रो० मुखन्यासे० (६) ओंअवतत्य० मुखे ६ ॥ नीलग्रीवाइतिद्वयोः पर-
मेष्टी अनुष्टुप्त्रहवोरु० कंठन्यासे० (७) ओंनीलग्रीवाः शि २॥ कण्ठे ७ ॥ नमस्त आयुधायेतत्रस्यपरमे

(१) १६।२। (२) १६।५५। (३) १६।५४। (४) ३।६०। (५) १६।१६।
(६) १६।१६। (७) १६।५३।

ष्टीअनुष्टप्एकोरु० प्रकोष्ठन्यासे० (१) ओंनमस्तआयु० प्रकोष्टयोः ८ ॥ मणिवन्धा दूर्ध्वं कूर्परादधो-
ह० भागः प्रकोष्ठः। येतीर्थानीति परमेष्टी अनुष्टुप् वह्वोरुद्रा० हस्तन्यासे. (२) ओं येतीर्थानि.
म० हस्तयोः ९ ॥ नमोवः किरिकेभ्य इति परमेष्टी० साम्नोष्णिक् यजुरुष्णिगतिछन्दांसि वह्वोरुद्रा०
रु० हृदयन्यासे० (३ ओंनमोवः कि० हृदये १० ॥ नमोहिरण्यबाहव इतिपरमेष्ठी. अत्रैकादशाक्ष-
प० राणां यजुस्त्रिष्टुप् अष्टाक्षराणां यजुरनुष्टुप् दशाक्षरस्य यजुः पंक्तिः हिरण्यवाह्वादयोमन्त्रवर्णा-
६१ वगता उभयतोनमस्कारा वह्वोरु०नाभिन्यासे० (४) ओंनमोहिरण्यवाहवे० पुष्टानांपतयेनमः नाभौ
११ ॥ इमारुद्रायेति कुत्स० जगती० एकोरुद्रोदेवता० गुह्यन्यासे० (५) ओंइमारुद्राय० गुह्ये १२ ॥ शिवम्
मानोमहान्त मितिकुत्स० जगती० एकोरु० ऊरुन्यासे०। (६) ओंमानोमहान्त० ऊर्वोः १३ ॥ ६१

---

(१) १६ । १४ । (२) १६ । ६१ । [illegible] ५, १६ । ४८ । ६, १६ । १५ ।

एषतइत्यस्यप्रजापति सामपंक्ति यंजुर्जगतीछंदः रुद्रो० ऊरुन्यासे० (१) ओंएषतेरुद्रभागः० जान्वोः १४ ॥ अवरुद्रमित्यस्यप्रजापति० पंक्ति० रुद्रो० जंघान्यासे० ओंअवरुद्रम० जंघयोः १५ ॥ जानुगुल्फयोरन्तरालंजंघा। अध्यवोच दित्यस्यपरमेष्ठी० पंक्तिश्छन्दः० एकोरुद्रो० कवचन्यासे० (२)ओंअध्यवोचद० कवचमुद्रयाकवचं १६ ॥ नमोविल्मिन इत्यस्यपरमेष्ठी० षडक्षराणां यजुर्गायत्री पञ्चाक्षरयो दैवीपंक्तिः सप्ताक्षरस्य यजुरुष्णिाक् विल्मिनादयो मन्त्रवर्णावगता अन्यतरतोन-मस्कारावह्वोरुद्रा देवता उपकवचन्यासे० (३) ओंनमोविल्मिने० हनन्यायच। कवचाद्धिपरी-तमुपकवचं। कवचोपरितथैवेत्युपकचमित्यन्ये १७॥ नमोस्तुनीलग्रीवायेत्यस्यपरमेष्ठीअनुष्टुप्० एकोरुद्रो० तृतीयनेत्रन्यासे० (४) ओंनमोस्तुनीलग्री० मुष्टितोविमुक्तयामध्यमया तृतीयनेत्रे १८ ॥

१, ३।५७। २, १६।५। ३, १६।३५। ४, १६।८।

प्रमुञ्चे त्यसप्रपरमेष्टी॰ अनुष्टुप्॰ एकोरुद्रे ॰ अस्त्रन्यासे॰ (१) ओंप्रमुञ्चध॰ अस्त्रं १९॥ यएतावंतश्चे-
त्यस्य परमेष्ठो॰ अनुष्टुप् वहवोरुद्रा॰ दिग्वंधने॰ (२) ओंयएतावन्त श्च॰ दिक्षुविदिक्षुच परस्प-
रन्तर्जंज्यंगुष्टाग्रस्फोटनेन दिग्वन्धः २० ॥ इतिशिखाद्यस्त्रांतो दिग्वन्धसहित एकोनविंशतिविधो-
द्वितीयः । दशाक्षरमन्त्रस्यप्रजापति॰ विराट्रुद्रो॰ न्यासे॰ । ओंनमोमूर्द्धनि । ओंनंनमः शिखा-
यां । ओंमोंनमोललाटे । ओंभंनमोमुखे॰ ओंगंनमः कण्ठे । ओंवंनमः हृदये॰ ओंतेंनमः
दक्षिणहस्ते ओंरुंनमः वामहस्ते । ओंद्रांनमः नाभौ । यन्नमः पादयोः । इति रुद्रगाय-
त्रीन्यासस्तृतीयः । संपुटाख्यः । सचमुद्रितांजलिना प्राच्यादिदिक्षु वक्ष्यमाणमन्त्रैः कार्यः ।
तद्यथा । त्रातारमित्यस्य गर्गस्त्रिष्टुप् इन्द्रःसंपुटीकरणेविनियोगः । (३) त्रातारमिन्द्र॰प्राच्यां त्वन्नो-

१, १९।८। २, १६।६३। ३, २०।५०।

अग्नइत्यस्य हिरण्यस्तुपआङ्गिरसस्त्रिष्टुप् अग्निःसं०(१) ओंत्वन्नोऽअग्ने० अग्नेयाम् । सुगन्नुपन्थामि-त्यस्य प्रजापतिस्त्रिष्टुप् यमःसं०(२)ओंसुगन्नुपन्थां०दक्षिणस्याम् । असुन्वन्तमित्यस्य प्रजापतिस्त्रिष्टु-प् निर्ऋतिःसं० (३) असुन्वन्त० नैर्ऋत्याम् । तत्वायामीत्यस्य शुनःशेपस्त्रिष्टुप् वरुणःसं० (४) ओं तत्वायामि० प्रतीच्यां । आनोनियुद्भिरित्यस्य वसिष्ठस्त्रिष्टुप् वायुःसं० (५) ओं आनोनियु०वायव्यां । वयठँ० सोमेत्यस्य वन्धुर्गायत्रीसोमः० (६ ओं वयठँ० सोम० उदीच्यां । तमीशानमित्यस्य गौतमो-जगतीईशानःसं०(७)ओंतमीशानं०ईशान्यां । अस्मे रुद्राइत्यस्यप्रगर्थस्त्रिष्टुप् ब्रह्मासं० (८) ओंअस्मे-रुद्रा० ऊर्ध्वायाम् । स्योनापृथिवीत्यस्य मेधातिथिर्गायत्रीअनन्तःसं० (९)ओंस्योनापृथिवी०इत्यधः ।

१, ३४ । १३ । २, १ । ५ गृह्यसूत्राङ्क । ३, १ । १२ । ४, ६१ । २१ । ५, २७ । ३२ । ६, ३ । ५४ । २ ।
७, २५ । ११ । ८, ३३ । ५० । ९, ३६ । १३ ।

अथ पुनस्त्रातारमिन्द्रमित्यादिभि र्मन्त्रैर्ध्यादिस्मरणपूर्वकं दिक्षुविदिक्षुच इन्द्रायनम इत्येवमि-
इ० न्द्रादीन्प्रणमेत् । इतिसंपुटाख्यश्चतुर्थः । यज्जाग्रतइतिषडृचस्य शिवसंकल्पऋ० त्रिष्टुप्० मनो०
म० हृदयन्यासे० (१) ओंयज्जाग्रतो० हृदयायनमइति मुष्टिविनिर्गतांगुष्ठौसंयुक्तौकृत्वा हृदयेन्यसेत् ।
रु० सहस्रशीर्षेतिषोडशर्चस्य पुरुषसूक्तस्यनारायणऋषिः आद्यानाम्पञ्चदशानांअनुष्टुप् यज्ञेनयज्ञमि-
प० त्यस्यत्रिष्टुप् जगद्बीजंपुरुषोदेवता शिरोन्यासे० (२) ओंसहस्रशीर्षा० शिरसेस्वाहाइति मुष्टिनिर्गतांगुष्ठौ
६२ संयुक्तौ न्यस्ततर्जनीकौकृत्वा शिरसिन्यसेत् अद्भ्यःसम्भृतइति षडृचस्योत्तरनारायणस्यनारायणपु-
रुषऋषिः आद्यानांतिसृणांत्रिष्टुप् चतुर्थपञ्चमयोरनुष्टुप् षष्ठस्यत्रिष्टुप् आदित्योदेवताशिखान्या- शिवम
से० (३) ओं अद्भ्यःसंभृ० शिखायैवषट्इति मुष्टिपुटौकरौकृत्वा अंगुष्ठावधःप्रसक्ताग्रेकनिष्ठेचोर्ध्वंतः ६२

१ ३४।१। २ ३१।१। ३ ३१।१७।

कृत्वाशिखायांन्यसेत् । आशुःशिशानइतिद्वादशानां वासप्तदशानामितिकर्काचार्यः । अप्रतिरथऋ-षिस् त्रिष्टुप्इन्द्रः कवचन्यासे० (१) आशुःशिशानो० कवचायहुं इत्यङ्गुष्ठौप्रसक्ततर्जन्यौच त्रिकोण-वत्कृत्वा मूर्द्ध्निपश्चान्मुखंक्रतोभयपार्श्वतः करौहृदयन्तंनयन् कवचंन्यसेत् । विभ्राडितिसप्तदशानां विभ्राट्ऋषिः जगती० सूर्यो० नेत्रन्यासे० (२) ओंविभ्राट्बृह० नेत्रत्रयायवौषडितिनेत्रोन्मुखंहृ-स्तङ्कृत्वा प्रसक्तमङ्गुष्ठङ्कनिष्ठिकाञ्चकृत्वा मध्यमांकिञ्चित्प्रसार्य इतराङ्गुलीर्नमयन् नेत्रेषुन्यसेत् । नमस्तेइत्यादिषोडशर्चस्य परमेष्ठीऋषिः नमस्तइत्यस्यगायत्री यातइतितिसृणां अनुष्टुप् अध्यवोच-दितित्रयाणांपङ्क्तिः नमोस्त्वितिसप्तानांअनुष्टुप् मानइतिद्वयोःकुत्सः जगती० सर्वासामेकोरुद्रो० अस्त्रन्यासे० (३) ओंनमस्ते० हवामहेइति किञ्चित्तर्जनीम्प्रसार्य मध्यमाङ्गुष्ठयोगेन अस्त्रायफ-

१, १७।३२।   २, ३३।   ३, १६।१।

डित्यर्त्तुं । इतिहृत्षडङ्गःपञ्चमः । (१) ततएषतेरुद्रभाग इतियोनिमुद्राप्रदर्शनम् । एवम्प-
न्वाङ्गन्यासान्विधाय । ऋष्यादिस्मरणपूर्वकं सावधानामहारुद्रंध्यायन्तो मृगीमुद्रयाजुहुयुः ।
तद्यथा । यज्जाग्रतइति षरणांशिवसङ्कल्प० त्रिष्टुप्० मनो० महारुद्रप्रीत्यर्थम् होमेवि० । (२)
ओं यज्जाग्रतो० इतिषडर्चेन प्रणवान्विस्वाहान्तेनै कामाहुतिम् । सहस्रशीर्षेतिषोडशर्चस्य पुरु-
षसूक्तस्य नारायणपुरुषऋषि० आद्यानांपञ्चदशानांअनुष्टुप् षोडश्यास्त्रिष्टुप् जगद्वीजंपुरुषोदेवता
महारुद्रप्री० होमे० (३) ओंसहस्रशीर्षा० इतिषोडशर्चेन प्रणवादिकेन स्वाहान्तेन पुरुषसूक्ते-
नैकामाहुतिं० । अद्भ्यःसम्भृतइति षरणांनारायणःपुरुषऋ० आद्यानान्तिसृणान्त्रिष्टुप् द्वयोरनु-
ष्टुप् अन्त्यायास्त्रिष्टुप् आदित्योदे० महारुद्रप्री० होमे० (४) ओंअद्भ्यःसंभृ० इतिषडर्चेन:

१, ३।५६। २. ३४।१। ३. ३१।१। ४, ३१।१७।

स्वाहान्तेनोत्तरनारायणेनै कामाहुतिम् । आशुःशिशानइति द्वादशानांवा सप्तदशचॅनैतिकर्वं: । अप्रतिरथऋ० त्रिष्टुप्० इन्द्रः महारुद्रप्रीत्यर्थं होमेविनियोगः (१) ओं आशुःशिशानइति द्वादश-र्चेन वासप्तदशर्चेन प्रणवादिकेन स्वाहान्तेनाप्रतिरथेनै कामाहुतिन्० । विभ्राडित्यादिसप्तदशानां विभ्राडऋ० जगती० सूर्यो० महारुद्रप्री० होमे० (१) ओंविभ्राड्० । सप्तदशर्चेन प्रणवादिकेन एकामाहुतिं० एवम्पञ्चाङ्गमन्त्रैःपञ्चाहुतीर्हुत्वा ततःप्रधानभूतेनरौद्राध्यायेन अनन्तमतमन्त्रवि-भागपक्षेण होमः । नमस्तइतिरौद्राध्यायस्य परमेष्ठीऋ० देवाऋषयः नमस्तइत्यस्य गायत्री० यातइतितिसृणां अनुष्टुप् अध्यवोचदितितिसृणांपंक्तिः नमोस्तुनीलग्रीवायेत्यादिसप्तानां अनु-ष्टुप् मानोमहान्तइति द्वयोःकुत्सऋ० जगती० सर्वासामेकोरुद्रोदे० हिरण्यबा हवइत्यादीनां

---

१ १७।२२। २ २२।३०।

श्वभ्यःश्वपतिभ्यश्चवोनमइत्यन्तानां यजुषांहिरण्यबाहुः सेनानीदिशांपतिरित्यादिमन्त्रावगतादेवता उभयतोनमस्कारा बहवोरुद्रादेवताः नमोभवायचरुद्रायचेत्यन्तानां यजुषां भवादयोमन्त्रलिङ्गावगता अन्यतरतोनमस्कारा बहवोरुद्रादेवताः नमइषुकृद्भ्योधनुष्कृद्भ्यश्चवोनमइतियजुषः उभयतोनमस्काराबहवोरुद्रादे॰ तचनमोहिरण्यबाहव इत्यादयोद्वन्द्विनोरुद्राः । नमःसभाभ्यइत्यादयोजातसंज्ञकारुद्राः नमोवःकिरिकेभ्यइत्यादीनां अग्निर्वायुःसूर्योहृदयभूतव्याहृतीनां अन्यतरतोनमस्कारा बहवोरुद्राः द्रापेइत्यस्या उपरिष्टाद्बृहती इमारुद्रायेत्यस्याः कुत्सोपिजगती । यातेरुद्रेत्यस्या अनुष्टुप् परिनोमिढुष्टमेति द्वयोस्त्रिष्टुप् विकिरिद्रसहस्राणीति द्वयोरनुष्टुप् समानामेकारुद्रादेवता असंख्यातेत्यादीनां दशानामनुष्टुप् बहवोरुद्रादेवता नमोस्तुरुद्रेभ्य इत्यादीनांत्रयाणां यजुषां धृतिश्छन्दः बहवोरुद्रादेवता महारुद्रो होमोविनियोगः इतिस्मृत्वा । अथ-

* ॐनमस्ते रुद्रमन्यवऽउतोतऽइषवेनमः । बाहुभ्यामुततेनमःस्वाहा: १ ॥ ॐ यातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी । तया-

एकषष्ठ्युत्तरशतधा मन्त्रविभागउच्यते ॥ ओंनमस्तेरुद्रमन्यव इत्यादिभिः षोडशर्ग्भिः स्वाहा-
कारान्ताभिः षोडशाहुतयः १६ ॥ ओंनमोहिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशाञ्चपतयेनमः स्वाहा
ओंनमोवृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः पशूनांपतयेनमःस्वाहा इत्येवमादिभिः उभयतोनमस्कारैः पञ्च-
चत्वारिंशद्भिर्यजुर्भिः पञ्चचत्वारिंशदाहुतयः ४५ ॥ ओंनमोभवायच रुद्रायचस्वाहाओंनमःश-
र्वायच पशुपतयेचस्वाहा इत्येवमादिभि रन्यत्तरतो नमस्कारैः पञ्चसप्तत्याहुतयः ७५ ॥ ओं
नमऽइषुकृद्भ्यो धनुष्कृद्भ्यश्चवोनमःस्वाहा इत्युभयतोनमस्कारेण यजुषाचैकाहुतिः १ ॥ ओं
नमोवःकिरिकेभ्यो देवानाᳬं हृदयेभ्यःस्वाहा ओंनमोविचिन्वत्केभ्यो देवानाᳬं हृदयेभ्यः स्वाहा

नस्तन्वाशन्तमयागिरिशन्ताभिचाकशीहिस्वाहा २ ॥ ॐ यामिषुङ्गिरिशन्तहस्तेबिभर्ष्यस्तवे । शिवाङ्गिरित्रताङ्कुरुमाहिᳬसीःपुरु-

* अथ एकषष्ठ्युत्तरशतधामन्त्रविभागक्रममाह ।

षज्जगत् स्वाहा ३ ॥ ॐ दिवेनव्वचमा। त्वागिरिशाच्छाव्वदामसि। यथान:सर्व्वमिज्जागदयक्ष्मठं०सुमनाऽअसत् स्वाहा ४ ॥

ओंनमोऽविचित्तिशान्केभ्यो देवानाठं० हृदयेभ्यः स्वाहा ॥ ओंनमऽआनिर्हतेभ्यो देवानाठं० हृद-
येभ्यः स्वाहा इत्यनयतरतोनमस्कारै श्चतुर्भिर्यजुर्भि स्नतस्त्रआहुतयः ४ ॥ द्रापेअन्धसस्पत इत्या-
दिभिर्विंशतिकण्डिकान्ताभि र्विंशत्याहुतयः २० ॥ पूर्वाभिःसहैकषष्ट्युत्तरशतमाहुत्याभवन्ति १६१ ॥
एवमेकषष्ट्युत्तरशतधामंत्रविभागेन दशकृत्वोरौद्राध्यायेनहुत्वा ॥ पुनर्यज्जाग्रत इत्यादिभिर्विभ्राडि-
त्यनुवाकान्तैः पञ्चभिरङ्गमन्त्रैः पूर्ववत्पञ्चाहुतीर्जुहुयात् । तत एकादत्या रौद्राध्यायेन पूर्वव-
त्हुत्वा । वयठं०सोमेत्यष्टकण्डिकात्मकेन महच्छिरसा एकामाहुतिं जुहुयात् । वयठं०सो-
मेत्यस्य वन्धुऋ० गायत्री० एषतदृत्यनयोः प्रतिपत्तिऋ० साम पङ्क्ति र्यजु र्जगती छन्दांसि

ऋ० म० रु० प० ६६ | शिवम् ६६

ओंअद्ध्यवोचदधिवक्ताप्रथमोदैव्योभिषक् । अहींश्चसर्व्वाञ्जम्भयन्त्सर्व्वाश्चयातुधान्योधराचीःपरासुव स्वाहा ५ ॥ ॐ असौयस्ता-

स्नात्रोऽअतण्ऽउतबभ्रुः सुमङ्गलः। येचैनठं॰रुद्राऽअभितोदिक्षुश्रिताः सहस्रशोवैषाठं॰हेडऽईमहेस्वाहा ।६। ओंअसौयोवसर्पति-

रुद्रो॰ अत्ररुद्रमित्यस्य प्रजापतिऋ॰ सामपङ्क्तिश्छं॰ रुद्रोदे॰ भेषजमित्यस्य प्रजापतिऋ॰ ककुप् छन्दः रुद्रोदे॰ त्र्यम्बकमित्यनयोःक्रमेणवसिष्ठप्रजापतिऋ॰ अनुष्टुप्छन्दः त्र्यम्बकोरुद्रोदे॰ एतत्तद्दृत्यस्यप्रजापतिऋ॰ आस्तारपंक्तिः रुद्रोदे॰ त्र्यायुषमित्यस्य नारायणऋ॰ उष्णिक् आशीदे॰ शिवोनामेत्यस्य प्रजापतिप्रजापत्याबृहती॰ रुद्रोदे॰निवर्तयामीत्यस्य प्रजापति॰ प्रजापत्यात्रिष्टुप् लिङ्गोक्तादे॰ महारुद्रप्रीतये होमेविनियोगः। (१) ओंवयठं॰ सोम॰ सुवीर्यायस्वाहा। ऋचंवाचमिति चतुर्विंशतिमन्त्राणाम् प्रजापतिऋ गायत्रीछं॰ विष्णुर्देवता शान्त्यर्थं होमे विनियोगः। (२) ओं ऋचंवाचमित्यादिभिः शान्त्यध्यायमन्त्रैः प्रतिमन्त्रञ्चतुर्विंशतिराहुती र्जुहुयात्। चमकाहुतिपक्षे तु

(१) ३।५६। (२) ३६।१।

नीलग्रीवोव्विलोहितः । उतैनङ्गोपाऽअदृश्रन्नदृश्रन्नु दहार्यः सदृष्टोमृडयातिनः स्वाहा ७ ॐ नमोस्तुनीलग्रीवायसहस्राक्षायमीढुषे ।

ह० यज्ञाग्रतइत्यादिभिः पञ्चाङ्गमन्त्रैः पञ्चाहुतीर्हुत्वा ततोरौद्राध्यायेन पूर्वोक्तप्रकारेणहुत्वा होमा-
म० न्तेच एकैकेन चमकविभागेनहुत्वा शान्त्यध्यायमन्त्रै श्चतुर्विंशतिराहुती र्जुहुयादिति । चमक-
रु० विभागस्तु । (१) वाजश्चेतिचतस्रः ४ ॥ (२) सत्यञ्चेतिचतस्रः ४ ॥ (३) ऊर्क् चेतिचतस्रः ४ ॥
प० (४) अश्माचेतिस्रः ३ ॥ (५) अग्निश्चेतितिस्रः ३ ॥ (६) अꣳशुश्चेतितिस्रः ३ ॥
६७ (७) अग्निश्चमेघर्मश्चमइति द्वे २ ॥ (८) एकाचेतित्येका १ ॥ (९) चतस्रश्चेत्येका १ ॥ शिवम्
(१०) त्र्यविश्चेतिद्वे २ ॥ (११) वाजायस्वाहेति द्वे २॥ इति चमकविभागः । एषरुद्रहोमः एवंक्रमेण ६७

---

(१) १८।१। (२) १८।५। (३) १८।९। ४, १८।१३। ५, १८।१६। (६) १८।१९।
(७) १८।२२। (८) १८।२४। (९) १८।२५। (१०) १८।२६। ११, १८।२८।

अथोयेऽअस्य सत्वानोहन्तेभ्योकरन्नमः स्वाहा । ८ । प्रमुञ्चधन्वनस्त्वमुभयोरार्त्न्योर्ज्याम् । याश्चतेहस्तऽइषवः पराताभगवो-

लघुरुद्र होमं महारुद्र मंतिरुद्र होमं वाकुर्युः । इत्येकषष्ट्युत्तरशतधा मन्त्रविभागसंख्यया होमउक्तः । एकधा त्रेधा इत्यादिमन्त्रविभागसंख्यात्वनन्तदेवकृत रुद्रकल्पद्रुमे द्रष्टव्याः । प्रधानहोमेक्रियमाणे जापकाजपेयुः । अथ द्वारपालजपा न्यभिधीयन्ते । तत्र पूर्वद्वारे श्रीसूक्तम् पावमानञ्च सोमसूक्तम् सुमङ्गलम् । शान्त्यध्यायं चेन्द्रसूक्तम् राक्षोघ्नञ्चेतिवह्वृचौ । श्रीसूक्तम् । हिरण्यवर्णांहरिणी मित्यादि पञ्चदशर्चम् । पावमानम् । स्वादिष्टयेत्यादि । सोमसूक्तम् । सोममावहयेत्यादि । सुमङ्गलम् । कनिक्रदज्जनुषमित्यादि । शान्त्यध्यायम् । शन्नइन्द्राग्नीत्यादि वर्गत्रयम् । इन्द्रसूक्तम् । योजातएवेत्यादि । राक्षोघ्नम् । कृणुष्वपाजइत्यादि । दक्षिणद्वारे ।

व्यपस्वाहा । ९ । ओं विज्यन्धनुः । कपर्दिनोविशल्योवाणवा^२ । उत । अनेशन्नस्ययोऽइषवऽआभुरस्यनिषङ्गधिः स्वाहा

दक्षिणेतु द्वारपालौ रुद्रान्पुरुषसूक्तकम् । श्लोकाध्यायं शुक्रियञ्च मण्डलाध्यायमेवच । (१) रुद्रान्नमस्तेरुद्रमन्यव इत्यध्यायः । पुरुषसूक्तम् । (२) सहस्रशीर्षेत्याषोडशर्चम् । श्लोकाध्यायम् । देवसवितःप्रसुवयज्ञमिति त्रिंशतमोध्यायः । शुक्रियम् । (३) ऋचम्वाचमित्यध्यायः । मण्डलाध्यायम् । (४) यदेतन्मण्डलन्तपतीत्यादि मण्डलब्राह्मणम् । पश्चिमद्वारे वामदेव्यम् बृहत्साम-ज्येष्ठसाम रथन्तरम् । तथापुरुषसूक्तञ्च रुद्रमूक्त मतःपरम् । आज्यदोहानिसामानि शान्तिकाध्यायमेवच । भारुण्डानिच सामानि पश्चिमेसामगौ स्मृतौ । वामदेव्यम् । कयानश्चित्रआभुवदूतीसदावृधः सखा इत्यृचिगीतम् । बृहत्साम । त्वामिद्धिहवामह इत्यस्यांगीतम । पुरुषसूक्तम् । सहस्र शीर्षापुरुष इत्येतासुगीतम् ।

---

१. १६ । १ । अध्यायपर्यन्तम् । २, ३१ । षोडशर्चम् । ३, ३६ । अध्यायपर्यन्तम्पठेत् । ४, शतपथेप्रसिद्धम् ।

। १० । ओं यातेहेतिर्म्मीढुष्टमहस्ते बभूवतेधनुः । तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मयापरिभुजस्वाहा । ११ । ओं परिते धन्वनोहेतिर-

रुद्रसूक्तम् । अथोराजानमिति वर्गद्वयम रुद्रसंहिताख्यम् । आज्यदोहानि । देवव्रतौनेत्येतानि । शान्तिकाध्यायम अथोधग्निरित्यादि भारुण्डानि । इमंस्तोममित्याद्यृत्तुगीतानि । अथवा अग्नआयाह्य यैन्द्राय सामगाय तवैजपेत् । कस्यनूनञ्चगायन्ति स्वादिष्ठयाचपश्चिमे । उत्तरद्वारे । अथर्वाङ्गिरसम् नीलरुद्रञ्चैवापराजितम् । देवीञ्च मधुसूक्तञ्च रोधसम् शान्तिकम् तथा । अथर्वाणौ द्वारपालौ जपेता मुत्तरेस्थितौ । अथर्वं । छन्दोगाय इन्द्रन्नायेत्यादि । आङ्गिरसम् । अङ्गिरसजमानीत्यादि । नीलरुद्रम् । आसुद्रयतेष्वित्यादि । अपराजितम् । देवपरिवर्त्मनीत्यादि मधुसूक्तम् । मधुव्वाताऋतायतइत्यादि । रोधसं । अभयंद्यावापृथिवीइत्यादि । शान्तिकं । शन्नइन्द्राग्नीत्यादि । एवंप्रधानहोमम्विधाय सर्वैऋत्विजः

स्मान्दृणक्तु विख्तः । अथोयऽइषुधिस्तवारेऽअस्मन्निधेहितम् स्वाहा ।१२। ओं अवतत्यधनु ष्टुंठं०सहस्राक्षशतेषुधे ।

ह० प्रागुक्तपञ्चाङ्गन्यासान्वा कुर्युः । तत आचार्यो रुद्रपीठस्थ पञ्चावर्णदेवतानाम् मूलप्रकृत्यादि
म० पीठदेवतानाम् ब्रह्मादिलिङ्गतोभद्र देवतानाञ्च नाममन्त्रैः एकैकामाज्याहुतिञ्जुहुयात् ।
रु० ओं नमोभगवते रुद्रायनमःस्वाहा । एवंसर्वत्र । नाममन्त्र लक्षणन्तु प्रागुक्तमेव । ओंसद्योजातायनमः
प० ओंवामदेवायनमः । ओंअघोरायनमः । ओंसूक्ष्मायनमः । ओंतत्पुरुषायनमः । ओंईशानायनमः
६८ ओंनन्दिनेनमः । ओंमहाकालायनमः । ओंगणेशायनमः । भृङ्गिरिटयेनमः । ओंस्कन्दायनमः । शिवम्
ओंउमायैनमः । ओंचण्डीश्वरायनमः । ओंअनन्तायनमः । ओंसूक्ष्मायनमः । ओंशिवायनमः । ओं ६८
एकपदेनमः । ओं एकरुद्रायनमः । ओं त्रिमूर्त्तयेनमः । ओं श्रीकण्ठायनमः । ओं वामदेवायनमः ।
ओं ज्येष्ठायनमः । ओं श्रेष्ठायनमः । ओं रुद्रायनमः । ओं कालायनमः । ओं कलविकरणायनमः ।

निशीर्थंगत्वा नाम्मुखाशिवोन: सुमनाभवखाहा ।१३। औं नमस्तऽआयुधायानाततायधृष्णवे । उभाभ्यामुततेनमोबाहु-

ओं वलायनमः । ओं वलविकरणायनमः। ओं वलप्रमथनामः । ओं अणिम्ने नमः। ओं महिम्ने नमः। ओं लघिम्ने नमः । ओं गरिम्णेनमः । ओं प्राप्त्यै नमः । ओं प्राकाम्यैनमः । ओं ईशित्वायनमः । ओं वशित्वायनमः । ओं ब्राह्मौनमः । ओं माहेश्वर्य्यैनमः । ओंवैष्णव्यैनमः । ओं वाराह्यै नमः । ओं ऐन्द्र्यै नमः । ओं चा मुण्डायैनमः । ओं असितांगभैरवायनमः । ओं रुरुभैरवानमः । ओं चण्डभैरवायनमः । ओं क्रोधभैरवायनमः। ओं उन्मत्तभैरवायनमः। ओं कालभैरवाय नमः। ओं भीषणभैरवायनमः । ओं संहारभैरवाय नमः । ओं भवायनमः। ओं शर्वा यनमः। ओं ईशानायनमः। ओं पशुपतयेनमः। ओं रुद्रायनमः। ओं उग्रायनमः। ओं भीमा यनमः। ओं महतेनमः। ओं अनन्तायनमः। ओं वासुकयेनमः । ओं ओं तक्षकायनमः। ओं कुलीरायनमः । ओं कर्कोटकायनमः । ओं शङ्खपालायनमः । ओं कम्वलायलमः ।

ह० ओं अश्वतरायनमः । ओं वैन्यायनमः । ओं पृथवेनमः । ओं हैहयायनमः । ओंअर्जुनायनमः ।
म० ओं शाकुन्तलेयायनमः । ओं भरतायनमः । ओंनलायनमः । ओं रामायनमः । ओंहिमवतेनमः ।
रु० ओं निषधायनमः । ओं विन्ध्यायनमः।ओं माल्यवतेनमः । ओं पारिपात्रायनमः । ओं हेमकूटायनमः
प० ओं गन्धमानायनमः।ओं इन्द्रायनमः। ओं अग्नयेनमः। ओं निर्ऋतयेनमः। ओं वरुणायनमः । ओं वायवे
७० नमः । ओंसोमायनमः । ओंईशानायनमः । ओंशच्यैनमः । ओं स्वाहायैनमः। ओं वाराह्यै नमः। ओंख-
ड्गिन्यैनमः । ओं वारुण्यैनमः । ओं वायव्यैनमः । ओं कौवेर्य्यैनमः । ओं वज्रायनमः । ओं शक्त्यैनमः ।
ओं दण्डायनमः । ओं खड्गायनमः । ओं पाशायनमः । ओं अङ्कुशायनमः । ओं गदायैनमः । ओं-
त्रिशूलायनमः । ओं ऐरावतायनमः । ओं मेषायनमः । ओं महिषायनमः । ओं प्रेतायनमः । ओं

स्मोतमातरम्मान: प्रियास्त्वोरुद्ररोरिष: स्वाहा। १५। ओं मानस्तोके। तनयेमानऽआयुषिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिष:।

मकरायनम:। ओं व्हगायनम:। ओं नरायनम:। वृषभायनम:। ऐरावतायनम:। पुंडरीकाय नम:। वामनायनम:। कुमुदायनम:। अञ्जनायनम:। पुष्पदन्तायनम:। सार्वभौमायनम:। सुप्रतीकायनम:। इंद्रायनम:। अग्नयेनम:। यमायनम:। निर्ऋतयेनम:। वरुणायनम:। वायवेनम:। कुबेरायनम:। ईशान्यायनम:। विरूपाक्षायनम:। विश्वरूपायनम:। पशुपतयेनम:। उर्ध्वलिङ्गायनम:। शेषायनम:। तक्षकायनम:। अनन्तायनम:। वासुकयेनम:। शङ्खपालायनम:। पद्मायनम:। कम्बलायनम:। कर्कोटकायनम:। इतिरुद्रपीठदेवता:। मूलप्रकृत्यैनम:। आधारशक्त्यैनम:। कूर्मायनम:। अनन्तायनम:। वाराहायनम:। पृथिव्यैनम:। रत्नमण्डपायनम:। कल्पवृक्षेभ्योनम:। सुवर्णवेदीकायैनम:। रत्नसिंहासनायनम:। धर्मायनम:। ज्ञानायनम:। वैराग्याय-

मानोवीरान्रुद्रभामिनोवधीर्हविष्मन्तः सदमित्त्वाहवामहे स्वाहा । १६ । ओं नमोहिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशाञ्चपतये-

ह० म० रु० प० ७१ नमः । ऐश्वर्य्यायनमः । अधर्मायनमः । अज्ञान.यनमः । अवैराग्यायनमः । अनैश्वर्यायनमः । तल्पाकारायानन्तायनमः । पद्मायनमः । अनन्दकन्दायनमः । संविन्नालायनमः । पत्रेभ्योनमः । कर्णिकायैनमः । सत्वायनमः । रजसेनमः । अर्कमण्डलायनमः सोममण्डलायनमः । वह्निमण्डलायनमः । ब्रह्मणेनमः । विष्णवेनमः । रुद्रायनमः । अन्तरात्मनेनमः । आत्मनेनमः । ज्ञानात्मनेनमः । परमात्मनेनमः । वामायैनमः । ज्येष्ठायैनमः । श्रेष्ठायैनमः । रौद्र्यैनमः । काल्यैनमः । कलविकरण्यैनमः । शिवम् ७१

वलविकरण्यैनमः । वलप्रमथिन्यैनमः । सर्वभूतदमिन्यैनमः । मनोन्मन्यैनमः। इत्याधारपीठदेवताः । ब्रह्मणेनमः सोमाय॰। इशान्याय॰। इन्द्राय॰। अग्नये॰। यमाय॰। निर्ऋतये॰ । वरुणा॰ । वायवे॰ । अष्टवसुभ्यो॰ । एकादशरुद्रेभ्यो॰ । द्वादशादित्येभ्यो॰ अश्विभ्यां॰ । सपैटकविश्वेभ्योदेवेभ्यो॰ ।

नमः स्वाहा। १७। ओंनमोहचेभ्योहरिकेशेभ्यः पशूनाम्पतयेनमः स्वाहा। १८। ओं नमःशष्पिञ्जरायत्विषीमतेपथीनाम्पतये-

सप्तयक्षेभ्यो०। भूतनागेभ्यो०। गन्धर्वाप्सरोभ्यो०। स्कन्दाय०। नन्दीश्वराय०। शूलाय०। महाकालाय०। दक्षादिप्रजापतिभ्यो०। दुर्गायै०। विष्णवे०। स्वधायै०। मृत्युरोगेभ्यो०। गणपतये० अद्भ्योनमः मरुद्भ्यो०। पृथिव्यै०। पञ्चनदीभ्यो०। सप्तसागरेभ्यो०। मेरवे० गदायै०। त्रिशूलाय० वज्राय० शक्तये० दण्डाय० खड्गाय० पाशाय०। अङ्कुशाय० गौतमाय० भरद्वाजाय० विश्वामित्राय० कश्यपाय० वसिष्ठाय० अत्रये० अरुन्धत्यै० ऐन्द्यै० कौमार्य्यै० ब्राह्म्यै० चामुण्डायै० वैष्णव्यै० माहेश्वर्य्यै वैनायक्यै० असितांगभैरवाय० रुरुभै० चण्डभैर० क्रोधभै० उन्मत्तभै० कालभै० भीषणभै० संहारभै० इतिलिङ्गतोभद्रदेवता० होमावसरे यद्यग्नौजीवादिपतति तद्दोषपरिहारार्थम् अनादिष्टप्रायश्चित्तसङ्कार्यम् होमेक्रियमाणे यद्धविः कुण्डाद्बहिः

नमःस्वाहा। १९। ओंनमोहरिकेशायोपवीतिनेपुष्टानाम्पतयेनमः स्वाहा। २०। ओंनमोबभ्लुशाय व्याधिनेन्नानाम्पतयेनमः

ह० पतति। तन्नद्यादौप्रक्षेपणीयं। यथा। ऋत्विजांजुह्वतांयन्तु बहिः पततियद्धविः सर्व्वोयोव-
म० रुणोभागः प्रक्षेप्योविमलेजले इति। तत्राप्युपरिमेखलायां यत्पतित त्तदग्नौप्रक्षिपेत्। कुतः
क० परिधिपरिस्तरणांतर्गतत्वेनाग्नौ प्रक्षेपार्हत्वात्। एवं होमं समाप्यायतनाद्बहि र्वायव्यांदिशि
प० २ (१) अग्नयेतिमन्त्रेण स्वाहास्वधायुतं अग्निंगन्धादिभिः पूजयेत् ततो हविः शेषोत्तरार्द्धात् द्वि-
रवदायहविरभिघार्य ओंअग्नये स्विष्टकृते स्वाहेत्युत्तरार्द्धेहोमः। इदमग्नयेस्विष्टकृते नमम श्रिवम
यद्यनेकदिनसाध्यो होमस्तदाद्युषितदोषपरिहारार्थं हविःशेषं घृतमध्ये स्थापयेत्। नष्टेदु- ७२
ष्टेवा हविषि आज्येनैववा होमः। ततोभूः स्वाहेत्यादि प्राजापत्यन्ता नवाहुती र्हुत्वा

(१) ५। ३६।

न्यायतनसमन्ता दिन्द्रादि दिक्पालेभ्यो ग्रहादिभ्यश्च तत्तन्मंत्रैः सदीपमाषभक्तवली न्दत्वा रुद्रपीठस्याग्रे अर्कपर्णे वैणवपात्रे घृतोदनन्निधाय इमारुद्रायेति मन्त्रेण सांगायेत्यादि घृतोद-नवलिं समर्पयेत्। ततोवंशपात्रादौ महावलिं दधिकुङ्कुम रक्ताक्षता दीपमाषताम्बूलदक्षिणा कूष्माण्डोदककुम्भफलयुतंक्षेत्रपालायदद्यात्। सोदकुम्भं सकूष्मांडं क्षेत्रपालवलिंहरेत्। इतिहे-माद्रिः। नहिस्पशमित्यस्य विश्वामित्रस्त्रिष्टुप् क्षेत्रपालोदेवतावलिदानेवि० (१) ओंनहिस्पश० देवाः। क्षेत्रपालाय सांगाय सपरिवाराय सायुधाय सशक्तिकाय भूतप्रेतपिशाचशाकिनीडा-

(१) ३३।६०।

त्तयेवारिवस्कृतायौषधीनाम्पतयेनमः स्वाहा । २६ । ओं नमोमन्त्रिणेव्वाणिजायकक्षाणाम्पतये नमः स्वाहा । २७ । नमऽउ-

क्षु० किनीवेतालपरिवारकूष्माण्डगणसहिताय इमंवलिं समर्पयामि० भोक्षेत्रपाल इमंवलिं गृहाण मम
म० यजमानस्यायुः कर्ता क्षेमकर्ता शांतिकर्ता पुष्टिकर्ता तुष्टिकर्ता वरदोभव इत्युक्त्वा श्लोका-
व० न्पठेत् । वलिं गृह्णंत्विमंदेवाआदित्यावसवस्तथा । मारुतश्चाश्विनौरुद्राः सुपर्णापन्नगाग्रहाः ।
प० असुरायातुधानाश्च पिशाचामातृकागणाः । शाकिन्योयक्षवेताला योगिन्यः पूतनाशिवाः
७३ जृम्भकाः सिद्धगन्धर्वा नागाविद्याधरांगनाः । दिक्पालालोकपालाश्च येचविघ्नविनायकाः । जगतः
शान्तिकर्तारो ब्रह्माद्याश्चमहर्षयः । माविघ्नंमाचमेपापं मासंतुपरिपंथिनः । सौम्याभवन्तुतृप्ताश्च शिवस्व
देवभूतगणास्तथा । अनेनं सर्वभौत्तिक वलिदानेन क्षेत्रपालः प्रियतामिति साक्षतञ्जलं ७३

क्षेर्ग्घोषायाक्रन्दयतेपत्तीनाम्पतयेनमः स्वाहा । २८ । ओं नमः कृत्स्नायतया धावतेसत्त्वनाम्पतयेनमः स्वाहा । २९ ।

ओं नमः सहमानायनिव्याधिन ऽआव्याधिनोनाम्पतये नमः स्वाहा । ३० । ओं नमो निषङ्गिणे ककुभायस्ते

भूमौप्रक्षिपेत् । अयंबलिः शूद्रेण दुर्ब्राह्मणेनवा चतुष्पथेनेयः । ततः आचार्यः समाचारा द्धिंकारायस्वाहेत्यादिमन्त्रा न्पठित्वा हस्तौपादौप्रक्षाल्या चम्याग्नेः पश्चादुपविश्य देशकालौसंकीर्त्य अमुकरुद्रस्य संपूर्णतायै पूर्णाहुतिंहोष्य इतिसंकल्प्य। निरुप्याज्यमधिश्रित्य स्रुचं संमृज्योद्वास्यो त्पूयावेक्ष्य स्रुचिद्वादशगृहीतश्चतुर्गृहीतम्वाज्यङ्गृहीत्वा तस्यांवस्त्रवेष्टितन्न।रिकेलादि फलं निधायअधोमुखंस्रुवच्छन्नांस्रुचमादाय यजमानान्वारब्ध आसीन एवपूर्णाहुतिं जुहुयात् । समुद्रा-द्रूर्मिरिति तृचस्य वामदेवऋषि स्त्रिष्टुप् छन्दः यज्ञपुरुषोदेवता मूर्द्धानन्दिवइत्यस्य भरद्वाजऋषिः त्रिष्टप् छन्द अग्निर्देवता पुनस्त्वेत्यस्य प्रजापति ऋषिस्त्रिष्टुप्छन्दः अग्निर्देवता पूर्णादर्वीत्यस्य

नानाम्पतये नमः स्वाहा । ३१ । ओं नमो निचेरवेपरिचरायारण्यानाम्पतये नमः स्वाहा । ३२ । ओं नमो व्रजते ।

परिवञ्चतेस्तायूनाम्पतये नमः स्वाहा ।३३। ओं नमो निषङ्गिण ऽइषुधिमतेतस्कराणाम्पतये नमः स्वाहा ।३४।

ऋ० ओंर्णाभ ऋषि अनुष्टुप्छन्दः इन्द्रोदेवता सप्तते अग्नइत्यस्य सप्तऋषिस्त्रिष्टुप्छन्दः अग्नि
म० देवता धामन्तइत्यस्य वामदेवऋषि र्जगती आपोदेवता सर्वेषां पूर्णाहुति होमे विनियोगः।
ऋ० (१) ओं समुद्रादूर्मिं (२) ओंमूर्द्धानन्दि० (३) ओंपुनस्त्वा० (४) पूर्णादर्वि० (५) ओं सप्ततेअग्ने०
य० (६) ओंधामन्तेविश्व० ऊर्मिम् स्वाहा इदमग्नये वैश्वानराय वसुरुद्रादित्येभ्यः शतक्रतवे सप्त-
७४ वतेग्नयेद्भ्यश्च नमेतित्यागः। अथवा सप्ततेअग्न इतिमन्त्रेणवा। इदमग्नयेसप्तवतइतित्यागः। शिवम्
मूर्द्धानन्दिव इत्यनेनवा० ३॥ इदमग्नये वैश्वानरायेतित्यागः। समुद्रादूर्मिरिति तृचेनवा ७४

ओंनमः सृकायिभ्योजिघांसद्भ्योमुष्णतांपतयेनमःस्वाहा।३५। ओंनमोसिमद्भ्योनक्तंचरद्भ्योविकृन्तानाम्पतयेनमःस्वाहा।३६।

(१) १७।८९। (२) ३३।८। (३) १२।४४। (४) ३।४८। (५) १७।७९। (६) १७।९९।

ओंनमःउष्णीषिणेगिरिचरायकुलुंचानांपतयेनमःस्वाहा। ३७। ओंनमःइषुमद्भ्योधन्वायिभ्यश्चवोनमःस्वाहा। ३८। ओंनमःआत-

पुनस्त्वेतिवा पूर्णादर्वीत्यनयावा। त्रयाणामिदमग्नय इति त्यागः। ततः फलभूयस्त्वकामो वसोर्द्धाराञ्जुहुयात्। सायथा। वन्हेरुपरि स्तम्भद्वयविधृता मौदुम्बरी स्वच्चौमकोटरां बाहु-प्रमाणा मार्द्रांस्रुचंप्रागग्रान् निधाय तदुपरिच्छिद्रकुम्भं विधृत निर्मलघृत पूरितेन ताम्रमृदादि कुम्भेना धोयव मात्रछिद्रेणाज्यविसृज्ज्वलताग्नेरुपरि वसोर्द्धारां पातयेत्। तस्यांश्च घृतधारायां स्रुक्-प्रणालिकयाग्नौपतत्यां चमकानाग्नेयादि सूक्तानिच श्रावयेत्। श्रावयेत्सूक्तमाग्नेयं वैष्णवं रौद्रमैन्दवं। महावैश्वानरञ्चैव ज्येष्टसामञ्च पाठयेत्। (१) वाजश्चमेप्र० वेट्स्वाहा।

न्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्चवोनमः स्वाहा। ३९। ओंनमः आयच्छद्भ्योस्यद्भ्यश्चवोनमः स्वाहा। ४०। ओंनमोविसृजद्भ्योव्वि-

(१) १८ अध्यायादितः २९ पर्यन्तम्पठेत्।

ध्यङ्गास्थवोनमः स्वाहा । ४१ । ओंनमः स्वपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवोनमः स्वाहा । ४२ । ओंनमः शयानेभ्यः आसीनेभ्यश्चवोनमः

ऋ० (१) समास्त्वेतिनवर्चमग्निसूक्तम् । (२) विष्णोर्नुकमिति चतुः कण्डिकात्मकं वैष्णवं सूक्तम् । (३)
म० नमस्तइतिरुद्राध्यायो रौद्रम् । (४) आप्यायस्वसमेतुतइति कण्डिकात्रयात्मक मैन्दवम् । महा-
रु० वैश्वानरसामजोष्टसामचेति । इदमग्नये वाजादिभ्योग्नये त्रिष्णवेरुद्राय सोमाय वैश्वानरायच
प० नममेति तन्त्वेणत्यागः । एवं वसोर्द्धारां विधाय यजमानस्तस्मिन्नेवाग्नौ स्रुचंप्रक्षिप्य रुद्रस्तुतिं
७५ कुर्यात् । नमः सोमाय शान्ताय सगुणायादिहेतवे । निवेदयामिचात्मानं त्वङ्गतिः परमेश्वर ।
नमामित्वां विरूपाक्षनोलग्रीव नमोस्तुते । त्रिनेत्राय नमस्तुभ्य मुमादेहार्द्धधारिणे । त्रिशूल-

स्वाहा । ४३ । ओंनमः स्तिष्ठद्भ्योधावद्भ्यश्चवोनमः स्वाहा । ४४ । ओंनमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ४५ । त्रिवम

७५

(१) २७ । १ । (२) ५ । १८ । (३) १६ । (४) १२ । ११२ ।

धारिणेतुभ्यं भूतानाम्पतयेनमः पिनाकिने नमस्तुभ्यं नमोमिढुष्टमायच। नमामि त्वां महा-
भूत पतयेत्वान्नमाम्यहं। स्वयं भिक्षान्नभोक्ताच भक्तानां राज्यदायक। सूर्य्यरूपंसमासाद्य
देहिनान्देहदायक। यतीनांमुक्तिदस्त्वञ्च भूतानांचापिमुक्तिदः राजसेन स्वयं ब्रह्मा सात्वि-
केन स्वयं हरिः। तामसेन स्वयं रुद्रस्त्रितयन् त्वम्यिसंस्थितम्। त्वम् माता त्वं पिता त्वं
वन्धु स्त्वञ्चमेसखा। त्वं विद्या द्रविणः त्वं वै त्वं चसर्वम्ममप्रभो। नमोविरञ्चिविश्वेश
भेदेन परमात्मने। निसर्गस्थिति संहारव्यापिने परमात्मने। न्यूनातिरिक्तम् यत्कर्मजप-
होमार्चनादिकम्। क्षतमज्ञानतो देव तन्मसच्चन्तु मर्हसि। अपराध सहस्राणि क्रियन्ते

पतिभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ५० । ओंनमोग्रत्सेपतिभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ५१ । ओंनमोविरूपेभ्योविश्वरूभ्यश्चवो नमः

र्निशंमया । दासोहमिति मांमत्वा क्षमस्वपरमेश्वर । अपराधसहस्राणाम् सहस्रमयुतन्तथा
अर्वुदञ्चाप्यसंख्येयम् करुणाब्धे क्षमस्वमे यश्चापराधम् कृतवानज्ञाना त्पुरुषोत्तम । भक्तस्य
ममदेवेश त्वं सर्वं क्षन्तुमर्हसि । अज्ञानादल्पशक्तित्वा दालस्या दुष्टचेतसः । यन्न्यूनमति-
रिक्तं वा तत्सर्वं क्षन्तु मर्हसि । विश्वेश्वर विरूपाक्ष विश्वरूप सदाशिव । शरणम्भवभू-
तेश करुणाकर शङ्कर । हरशम्भो महादेव विश्वेशामरवल्लभ । शिवशङ्कर सर्वात्म न्नील-
कण्ठ नमोस्तुते । मृत्युञ्जय महारुद्रसर्वेश शशिशेखर । चन्द्रचूड़ महादेव पार्वतीश
नमोस्तुते । मृत्युञ्जयाय रुद्राय नीलकण्ठायशम्भवे । अमृतेशाय सर्वाय महादेवायतेनमः ।

स्वाहा । ५२ । ओंनमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ५३ । ओंनमोरथिभ्योऽरथेभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ५४ ।

ओंनमः चत्रिभ्यः संग्रहीतृभ्यश्चवोनमः स्वाहा। ५५। ओंनमोमहद्भ्यो अर्भकेभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ५६। ओंनमः स्वच-

रुद्रहोमे जपोवापि न्यूनोवाप्यधिकोपिवा। संपूर्णस्त्वत्प्रसादेन भूयाद्भूतिविभूषण। इतिस्तुत्वा। अग्निम्प्रदक्षिणीकृत्य। अग्नेः पश्चादुपविश्य त्र्यायुषाणिकरोति भस्मनाललाटे ग्रीवायन्दक्षिणांसे-हृदिचेति त्र्यायुषमिति प्रतिमन्त्रम् ततः संस्रवप्राशनादि प्रणीताविमोकान्तं कुर्य्यात्। ततः आचार्यादय ऋत्विज उदङ्मुखयजमान हस्ते श्रेयः सम्पादनं कुर्युः तद्यथा। शिवाआपः सन्त्विति यजमान हस्ते जलं दद्यात्। सौमनस्य मस्त्विति पुष्पं अक्षतञ्चारिष्टञ्चास्त्वित्यक्षताः दीर्घमायुः। शान्तिः पुष्टिश्चास्त्विति पुनर्जलम्। मयाभवन्नियोगेन होमात्मक प्रभुरुद्राख्ये कर्मणि यत्कृतमाचार्य्यत्वं तदुत्पन्नं यच्छ्रेयस्तत्तुभ्यमहं सम्प्रददइति यजमान हस्ते फलादि

भ्योरथकारेभ्यश्चवोनमः स्वाहा । ५७। ओंनमः कुलालेभ्यः कर्मारेभ्यश्चवोनमः स्वाहा। ५८। ओंनमोनिषादेभ्यः पुञ्जि-

ष्टेभ्यश्ववोनमः स्वाहा। ५९। ओंनमः श्ववनिभ्योमृगयुभ्यश्ववोनमः स्वाहा। ६०। ओंनमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्ववोनमः

दद्यात्। यजमानः सावित्रेण मन्त्रेण प्रतिगृह्णामीति वदेत्। एवम्ब्रह्मादय ऋत्विजो यथा यथं प्रत्येकंदद्युः। इदं श्रेयः सम्पादनं निर्मूलत्वा द्यजमान प्रतारणमात्र मितिकेचनवदन्ति। तदयुक्तं विधिवाक्य श्रवणात्। तदुक्तं प्रयोगपारिजाते वामनः। आचार्य प्रभृतिभ्यश्च ग्रहार्चनफलन्ततः। समिदाज्यञ्चरूणाञ्चतिलहोमफलन्तथा। तेभ्यो जपफलं तद्वद्गृह्णीयाज्जलपूर्वकम्। ततस्तेभ्यो यथाशक्तिदातव्या दक्षिणाः पृथगिति उक्तत्वात्। ततोग्नेः पश्चिमत उपविष्टो यजमान उदङ्मुखानाचार्यादीन्पूजयित्वा तेभ्योदक्षिणां दद्यात्। दक्षिणाप्युक्ता बौधायनेन। दशगाः सवत्साः स्वर्णभूषिता वृषभैकादशास्तदभावे एकांगांदद्यादित्याह भगवा-

स्वाहा। ६१। ओंनमोभवायचरुद्रायच स्वाहा। ६२। ओंनमः शर्वायचपशुपतयेच स्वाहा। ६३। ओंनमोनी-

र्त्वाधायनः । एतदसंभवेतु । गवामभावे निष्कंस्यात् तदर्द्धं पादमेवचेतिकात्यायनः । निष्कस्तु लोकशास्त्रयो रेकवाक्यतया चत्वारिंशन्माषाः । तदर्द्धं विंशतिस्तदर्द्धं दशतदभावेरजतं । अशक्तौपादार्धमिति । द्वात्रिंशत्पणिकागोव इति अत्यशक्तविषयम् । यद्यपि ऋत्विग्दक्षिणा पृथक् नविहिता तथाप्याचार्यदक्षिणार्द्धं ऋत्विग्भ्योदेयमिति । सर्वत्रऋत्विक् दक्षिणापेक्षया आचार्यापदद्वैगुण्य विधानात् । महारुद्रस्वरूपिणे आचार्याय इदंपाद्यं इदमर्घ्यं इदंवासोयुगल मिदमलङ्करणं एवंगन्ध पुष्प धूपदीप नैवेद्य तांबूलानि दत्त्वाद्यैतत्दमुकरुद्रकर्मणः सम्प्य-र्थ्यमिमाः सवत्सागाः रुद्रदैवत्याः इमांसवत्सागां वा इदंहिरण्यमग्निदैवतं वा इदंरौप्यं चन्द्र-

स्वाहा । ६८ । ओंनमोह्रस्वायचवामनायच स्वाहा । ६९ । ओंनमोवृहतेचवर्षीयसेच स्वाहा । ७० । ओंनमोवृद्धायचसंवृ-

देवतं वा अमुकगोत्रायासुप्रवरायामुकशाखाध्यायिने आचार्याय दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं संप्रददे

इतिकुशाक्षतयुतां द्विजहस्ते दद्यान्नममेतिवदेत्। आचार्यस्तु देवस्यत्वेति प्रतिगृह्य स्वस्ती-

त्युक्ता कोदादितिकामस्तुतिं पठेत् यज्ञसाधनभूतायेति पठेत् ततोगोदान सांगताय

दक्षिणां दद्यात् एवंब्रह्मणेष्टषम्। सदस्यायाश्वम्। उपद्रष्ट्रे पूर्णपात्रम् हिरण्यंवा। एतेषामभावे

तन्मौल्यं देयं। ततोद्वारपालादिभ्यो जापकेभ्यो ऋत्विग्भ्यश्च यथाशक्तिसुवर्णान्दक्षिणान् दत्वा

नानागोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दीनानाथेभ्यश्च भूयसीं दक्षिणां दद्यात्। ततो ग्रहवेदीसमीपस्थ

कलशोदकं रुद्रकलशोदकं आचारात् द्वारकलशोदकञ्च पात्रान्तरे उद्धृत्य पञ्चपल्लवदूर्वाभि रुद्र-

धेचस्वाहा । ७१ । ओंनमोग्र्यायचप्रथमायच स्वाहा । ७२ । ओंनमआशवेचाजिरायच स्वाहा । ७३ ।

स्वाहा ६८। ओंनमोऽऋस्वायचव्वामनायचस्वाहा ६९। ओंनमोबृहतेचव्वर्षीयसेचस्वाहा ७०। ओंनमोव्वृद्धायचसव्वृधेचस्वाहा ७१।

त्वा आचार्यादयस्त्रिउन्तः भद्रासनोपविष्टम् सकुटुम्बंसपत्नीकम् यजमानमभिषिञ्चेयुः। तत्र-मन्त्राः। (१) आपोहिष्ठेतितिस्रः। (२) त्रातारमिन्द्रमित्येका। इमंमेवरुणेतिपञ्च ५॥ (३) वरुणस्योत्तम्भनमित्येका १॥ (४) भगप्रणेतरित्येका १॥ (५) समुद्रायत्वेत्येका १॥ (६) पुनन्तुमेतिनव ९॥ (७) अप्यायस्वेत्येका (८)॥ पञ्चनद्यइत्येका १॥ (९) शिरोमेश्रीरितिपञ्च ५॥ (१०) देवस्यत्वेतितिस्रः ३॥ (११) समास्त्वेत्येका॥ पालाशम्भवतीतिब्राह्मणमन्त्राः। पौराणमन्त्रास्तु। सुरास्त्वामभिषिञ्चन्तु ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः। वासुदेवोजगन्नाथ स्तथासंक-

ओंनमोऽग्र्यायचप्रथमायचस्वाहा ७२। ओंनमः आशवेचाजिरायचस्वाहा ७३। ओंनमः शीघ्र्यायचशीभ्यायच स्वाहा ७४।

(१) ११।५०। (२) २०।५०। (३) ४।३७। (४) ३४।३६। (५) ३८।७। (६) १८।३८।
(७) १२।११२। (८) ३४।११। (९) २०।४। (१०) ९।१८।२०। (११) २७।१।

ह० म० रु० प० ७९

षेणोविभुः १ ॥ प्रद्युम्नश्चानिरुद्धश्च भवन्तुविजयायते । आखण्डलोग्निर्भगवा न्यमोवैनिर्ऋतिस्तथा २ ॥ वरुणः पवनश्चैव धनाध्यक्षस्तथाशिवः । ब्रह्मणासहिताः सर्वेदिक्पालाः पान्तुतेसदा ३ ॥ कीर्तिर्लक्ष्मीर्धृतिर्मेधा पुष्टिः श्रद्धाक्रियामतिः । बुद्धिर्लज्जावपुः शान्तिस्तुष्टिःकान्तिश्चमातरः ४ ॥ एतास्त्वामभिषिञ्चन्तुदेवपत्न्यः समागता । आदित्यश्चन्द्रमाभौमो बुधजीवसितार्कजाः ५ ॥ ग्रहास्त्वामभिषिञ्चन्तुराहुः केतुश्चतर्पित्ताः । देवदानवगन्धर्वा यक्षराक्षसपन्नगाः ६ ॥ ऋषयोमनवोगावो देवमातरएवच । देवपत्न्योद्रुमानागा दैत्याश्चाप्सरसाङ्गणाः ७ ॥ अस्त्राणिसर्वसस्त्राणि राजानोवाहनानिच औषधानिच रत्नानि कालस्यावयवाश्चये ८ ॥ सरितः सागराः शैलास्तीर्था-

शिवम् ७९

ण्यायचस्वाहा ८०। ओंनमः सोभ्यायचप्रतिसर्य्यायचस्वाहा ८१। ओंनमोयाम्यायचक्षेम्यायचस्वाहा ८२। ओंनमः स्लोका-

निजलदानदाः। एतेत्वामभिषिञ्चन्तु सर्वकामार्थसिद्धये ९॥ अन्येपिमन्त्राः वेदव्यासश्चवाल्मीकी-
रामश्चापिपराशरः। देवलः पर्वतश्चैव दुर्वासाभार्गवस्तथा १॥ याज्ञवल्क्यश्चजाबालिर्जमदग्निः
शुचिश्रवाः। विश्वामित्रः स्थूलशिरा श्च्यवनोत्रिर्विदूरथः २॥ एकतश्चद्वितश्चैव त्रितोगौतमगालवौ।
शाण्डिल्यश्चभरद्वाजो मौद्गल्योवेदवाहनः ३॥ कात्यायनश्चकरवश्च वालखिल्यस्तथैव च। पृथु-
र्दिलीपोभरतो मान्धाताचपुरूरवाः ४॥ अम्बरीषः ककुत्स्थश्च मुचकुन्दोथभूभृतः श्वेतश्चश्रृङ्गवान्मे
रुर्विन्ध्याद्रिर्गन्धमादनः ५॥ माल्यवान्पारिपात्रश्च सर्वएवमहीधराः। ऋग्वेदोथयजुर्वेदः सामवेदो-
ह्यथर्वणः ६॥ शिक्षाकल्पोव्याकरणं निरुक्तंज्योतिषन्तथा। छन्दशास्त्राणिसर्वाणि पुराणैः सह-

यचावसान्यायचस्वाहा ८३। ओंनमः उर्व्वर्य्यायचखल्यायचस्वाहा ८४। ओंनमोव्वन्यायचकक्ष्यायचस्वाहा ८५। ओंनमः

ह० लेःसह ७॥ साङ्ख्यंयोगग्रन्थराजंवंशैवंपाशुपतन्तथा। गायत्री पापसमनी दुर्गादेवीमहाशिवः ८॥
म० स्थानानिचसमस्तानि पुण्यान्यायतनानिच। लवणः क्षीरतोयश्च घृतमण्डोदकस्तथा ९॥
रु० दधिमण्डः सुरोदश्च इक्षुस्वादूदकस्तथा। पुष्करञ्चप्रयागञ्च प्रभासन्नैमिषन्तथा १०॥
प० गयाशिरोब्रह्मशिर स्तथैवोत्तरमानसं। गंगाद्वारंकु शावर्तं विल्वकन्नीलपर्वतं ११॥
८० वाराहंभृगुतुंगञ्च शालिग्रामसरस्तथा पूर्पारकंपौण्डरीकंगंगासागरसंगमं १२॥ धर्मारण्यंफ-
लातीर्थं मविमुक्तंतुमोक्षदं। गंगासरस्वतीपुण्याशरयूगण्डकीतथा १३॥ कौशिकीयमुनाक्षी- शिवम् ८०
प्राचन्द्रभागाचगोमती। मंदाकिनीदशार्णांच तामसीचकुमुद्वती १४॥ वेणावेतरणीभीमा

ओंनमोदुन्दुभ्यायचाहनन्यायचस्वाहा ९२। ओंनमोधृष्णावेचप्रमृशायचस्वाहा ९३। ओंनमोनिषंगिणेचेषुधिमतेचस्वाहा ९४।

कृष्णावेण्याचवंजरा। गोदावरीभीमरथा गौतमीचाम्बुनद्यपि १५॥ तुङ्गभद्राताम्रपर्णीका-
वेरीवेत्रवत्यपि। नन्दाचालकनन्दाचङ्करतोयाचपिप्पला॥ १६॥ सर्वपापशमन्यस्त्वसर्वलोकस्य-
मातरः। स्वतोयपूर्णैः कलशै रभिभिषिञ्चन्तुसर्वदो १७॥ भूराद्याः सप्तलोकाश्च पाता-
लानितथैवच। द्वीपाजम्ब्वादिकाः सप्त तथासप्तैवसिन्धवः १८॥ ब्रह्मादिसप्तकल्पाश्च मन-
वश्चचतुर्दश॥ कृतन्त्रेताद्वापरञ्च कलिंचेतिचतुर्युगं १९॥ संवत्सराश्चऋतवो मासपक्ष-
दिनानिच एतेत्वामभिषिंचन्तु सर्वकामार्थसिद्धये २०॥ अभिषेकानन्तरम् सर्वौषधीभि रनु-
लिप्ताङ्गः सपत्नीको यजमानो महानद्यादौ गृहेवास्नात्वाभिषेक वस्त्रा ण्याचार्य्या-

ओंनमस्तीक्ष्णेषवेचायुधिनेचस्वाहा ९५। ओंनमः स्वायुधायचसुधन्वनेचस्वाहा ९६। ओंनमः स्रुत्यायचपथ्यायचस्वाहा ९७।

ओंनमः कव्यायचनीप्यायचस्वाहा ९८। ओंनमः कुल्यायचसरस्यायचस्वाहा ९९। ओंनमोनादेयायचवैशन्तायचस्वाहा १००।

यदद्यात् । अभिषेकानन्तरम् दक्षिणादानमुक्तम् । मात्स्ये । वासिष्ट्यान्तु दक्षिणादानो-
त्तरमेवाभिषेकइति । ततः शुक्लमाल्यांबरधरः सपत्नीकोयजमानो ग्रहपीठदेवतानाम् रुद्र-
पीठदेवतानाम् वास्तुदेवतानाञ्च गन्धाद्युपचारैःकृतपूजाम् विधाय पुष्पाञ्जलिंदत्वा प्रदक्षि-
णीकृत्य साष्टाङ्गंनत्वा । अपराधसहस्राणीत्यादिभिः क्षमाप्य । (१ उत्तिष्टब्रह्मणस्पते । यान्तु-
देवगणाः सर्वेंपूजामादायपार्थिवीं । इष्टकामःप्रसिद्ध्यर्थं पुनरागमनायचेति । मन्त्राभ्यां पीठ-
त्रयदेवताः पुष्पाक्षतप्रक्षेपेण विसृज्य पीठत्रयमाचार्यायदद्यात् । इदंग्रहपीठम् सोपस्करम्
वास्तुपीठञ्च सदक्षिणाकम् तुभ्यमहंसंप्रददे इतिदद्यात् । रुद्रप्रतिमा दानेमन्त्रः । ओरुद्रप्रतिमां

ओंनमः कूप्यायचावट्यायचस्वाहा १०१। ओंनमोवीध्र्यायचातप्यायचस्वाहा १०२। ओंनमोमेघ्यायचविद्युत्यायचस्वाहा १०३।

सुवर्णमयि वस्त्रयुगान्वितम। श्रीरुद्रप्रीतयेचापि सर्वानिष्टनिवृत्तये। प्रार्थिताभिष्टसंसिद्धै तुभ्यं श्रीरुद्ररूपिणे। प्रददेहंविधानेन यथोक्तफलमस्तुमे। इमांश्रीरुद्रप्रतिमां वस्त्राद्यलङ्कृतांसोपस्करपीठयुताञ्च श्रीरुद्ररूपिणे आचार्यायतुभ्यमहं संप्रददे इतिदद्यात्। यदातु रुद्रपीठेमार्कंतम् लिङ्गं-स्थापितम् तदा। इदन्तुमार्कंतम् लिङ्गम् रौप्यपीठसमन्वितम्। ददाम्यहंविधानेन यथोक्तफलस्तुमे नन्दिनाराजतेनापि श्वेतवस्त्रयुगान्वितम्। धान्यैर्द्वादशभिर्युक्त मेकादशफलान्वितम्। यदाकाश्मीर-लिङ्गन्तम् मार्कंतलिङ्गस्थाने काश्मीरलिङ्गमितियोज्यम्। द्वादशधान्यानितु। व्रीहि यव तिल माष मुद्ग खल्व गोधूम मसूर प्रियङ्गु अणु श्यामाक नीवाराः। एतेषांमानम् प्रस्थाधिकम् द्रोणावधि

ह० यथाशक्तिर्वा । उक्तधान्याभावेयथा संभवंग्राह्यम् । ततोग्निं अग्नेनयेति मन्त्रेण गन्धाद्युपचारैः
म० संपूज्य । प्रार्थयेत् । गच्छत्वम्भगवगन्नग्ने स्वस्थानकुण्डमध्यतः । हव्यमादायदेवेभ्यः शीघ्रन्देहि-
रु० प्रसिद्मे । इति । गच्छ गच्छ सुरश्रेष्ठ स्वस्थानेपरमेश्वर । यत्रब्रह्मादयो देवा स्तत्रगच्छ हुताशनेति-
प० मन्त्रेण (१) वयट्ठं हित्वा । अनुवोरैरनु । (२) यत्तयज्ञगच्छेतिचमन्त्रैस्त्वाग्निं विसृजेत् । ततोयान्तु-
८२ देवता इतिमर्शमण्डपदेवता द्वारदेवताश्च विसृज्य पीठयुतं मण्डपं आचार्यायसमाचारा त्तद-
स्थायवादद्यात् । तद्यथा । असुमण्डपं ध्वजपताकाचामरादर्शं वितानवस्त्र कलश वास्तुपीठ फल- शिवम्

८२

(१) ८।२०। (२) ८।२२।

ओंनमः शङ्कराय च मयस्कराय च स्वाहा ११६। ओंनमः शिवाय च शिवतराय च स्वाहा ११७। ओं नमः पार्य्याय चावार्य्याय च स्वाहा ११८।

पुष्पाद्युपस्कारयुतं सदक्षिणाक माचार्य्यायसदस्याय वा तुभ्यमहंसंप्रददे नममेति तद्धस्तेसाक्षतंजलं प्रक्षिपेत्। आचार्यस्तु देवस्यत्वेतिगृह्य स्वस्तीत्युक्त्वा कोदादितिकामस्तुतिं पठेत्। ततस्तस्मै यज्ञ-पात्राणि पूजोपकरणपात्राणिच दद्यात्। प्रतिपत्तिरूपत्वा न्नात्रदानवाक्यम। ततः कृत्तस्य हवना-त्मक अमुकरुद्र कर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं अमुकसङ्ख्याकान्ब्राह्मणा न्भोजयेत्। तत्र एकरूपेणएकः १॥ रुद्यान्वयःइलघुरुद्रे एकादश ११॥ महारुद्रे एकविंशत्युत्तरंशतम् १२१॥ अतिरुद्रे एतद्वै-कादशगुणम् त्रयोदशशता न्येकत्रिंशच्चेति १३३॥ ब्रह्मार्पणमब्रह्म। चतुर्भिश्च चतुर्भिश्चे त्युक्त्वामयाययथाज्ञानेन यथाकालम् यथाशक्ति यत्कृतम् होमात्मकम् रुद्रानुष्ठाकर्मतेन श्रीभगवान्-

ओं नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च स्वाहा ११९। ओं नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च स्वाहा १२०। ओनमः शष्प्याय च फेन्याय च स्वाहा १२१।

ओं नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च स्वाहा १२२। ओं नमः किं० शिलाय च क्षयणाय च स्वाहा १२३। ओं नमः कपर्दिने च पुलस्तये च

परमेश्वरः प्रियतां ओं तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु इति साक्षतञ्जलम् भूमौ निक्षिपेत्। ततः पुनर्विशेषेण चन्दन पुष्प वस्त्र ताम्बुल दक्षिणादिभि राचार्यादीनन्यांश्च ब्राह्मणान् पूजयित्वाञ्जलिम्बध्वा संपूर्णतां वाचयेत्। मयायत्कृतं होमात्मकमसुकरुद्राख्यङ्कर्मं तत्कालद्रव्यभक्तिश्रद्धाहीनम् भवद्वचनात् सम्पूर्णमस्तु॥ अस्तु संपूर्णमिति सर्वे ब्रूयुः। ततो यस्यस्मृत्येत्युक्त्वा पुण्याहं वाचयेत्। तदुक्तमाश्वलायनेन। स्वस्तिवाचनमन्वेष्टं सर्वेषाम्वृद्धिकर्मणां। आदावन्ते प्रयोक्तव्य मिति यज्ञविदांमतमिति ततस्तेषां मन्त्राशिषो गृहीत्वा सविनयं तान्विसृज्य ब्राह्मणान्भोजयित्वा दीनानाथांश्च वस्त्रादिभिः सन्तोष्य स्वयं सोत्साहः सुहृन्मित्रादियुतो हविष्यं भुंजीतेति शिवं। होमद्रव्याणि। कृष्णा

स्वाहा १२४। ओं नमः इरिण्याय च प्रपथ्याय च स्वाहा १२५। ओं नमो व्रज्याय च गोष्ठ्याय च स्वाहा १२६। ओं नमस्तल्प्याय च गे-

ह्वायचस्वाहा १२७। ओं नमो ह्रदय्यायच निवेष्प्याय च स्वाहा १२८। ओं नमः काट्यायच गह्वरेष्ठायच स्वाहा १२९। ओं नमः शुष्क्या-

स्तिलाःयवाः। सिद्धितावाब्रीहयः। समिधः आज्यंच ॥

इतिमोरेश्वरसुतखण्डदीक्षितविरचितोहोमात्मकरुद्रानुष्टानप्रयोगःसमाप्तः।

शुभम्।

अथ रुद्रयन्त्रोद्धारःस्कान्दे। प्रणम्य जगतामीश मुमादेहार्द्धधारिणम् यन्त्रोद्धारमहंवक्ष्ये रुद्रकल्पानुसारतः १। मध्येऽष्टतम् समालिख्य तन्मध्येत्र्यचदशाक्षरम्। वहिरष्टदलम्पद्म ततः

यच हरितायच स्वाहा १३०। ओं नमः पांसव्यायच रजस्यायच स्वाहा १३१। ओं नमो लोप्यायचोलप्याच स्वाहा १३२। ओं नमः

ऊर्व्यायचसूर्व्यायचस्वाहा १३३। ॐनमः गर्म्यायचपर्णशदायचस्वाहा १३४। ओंनमः उद्गुरमाणायचाभिघ्नतेचस्वाहा १३५।

षोडशयन्त्रकम् ॥ २ ॥ चतुर्विंशतिपत्राब्जम् द्वात्रिंशत्पत्रकंतथा चत्वारिंशत्पत्रकन्तु वृत्तंसूर्यसमप्रभम् ॥ ३ ॥ पञ्चपद्मात्माकंवृत्तम् चतुरस्रञ्चभूगृहं । सत्वंरजस्तमश्चेति त्रिगुणैःपरितोवृतम् ॥ ४ ॥ चतुर्द्वारम्द्वारदेशा द्वहिर्नागसमावृतम् । रुद्रपीठमितिख्यातम् देवतास्तत्रविन्यसेत् ॥ ५ ॥ चत्वारिंशच्छतञ्चैकम् देवतानामुदाहृतम् कर्णिकामध्यदेशेतु रुद्रम्मञ्चासनमालिखेत् ॥ ६ ॥ नमोभगतेरुद्रायेति तारादिकंन्यसेत् सोयंदशाक्षरोमन्त्रः सर्वकामार्थसिद्धिदः ॥ ७ ॥ प्रणवादिनमोन्तानि पञ्चास्यानिततःपरम् । सद्योजातंवामदेव मघोरन्तदनन्तरम् ॥ ८ ॥ ततस्तत्पुरुषंप्रोक्त मीशानंपञ्चमंक्रमात् । प्रधानमिदमाख्यातम प्रथमावरणेततः ॥ ९ ॥ दलेष्वष्टसुनन्द्यादी न्पूर्वादि-

ओंनमऽआखिदतेचप्रखिदतेचस्वाहा १३६ ओंनमः इषुकृद्भ्योधनुष्कृद्भ्यश्चवोनमः स्वाहा १३७। ओंनमोवः किरिकेभ्योदे-

द्रापेऽअन्धसस्पतेदरिद्रनीललोहित । आसाम्प्रजानामेषाम्पशूनाम्माभेर्मारोङ्मोचनः किञ्चनाममत् स्वाहा १४२ । इमारुद्राय । तवसे

क्रमतोन्यसेत् । पूज्यपूजकयोर्मध्ये प्राचीस्यादग्रलेखने ॥ १० ॥ आदौनन्दीमहाकालौ गणे-
शवृषभौक्रमात् । ततोभृङ्गिरिटिस्कंदौ माचण्डेश्वरसंज्ञकाः ॥ ११ ॥ षोडशारेततःपद्मे द्वितीया-
वरणेयजेत् । अनन्तञ्चतथासूक्ष्मं शिवञ्चैकपदन्तथा ॥ १२ ॥ एकरुद्रन्त्रिमूर्त्तिञ्च श्रीकण्ठवामदे-
वकम् । ज्येष्ठं श्रेष्ठं तथारुद्रङ् कालङ्कलविकारणम् ॥१३॥ बलंबलविकरणम् बलप्रथनन्तथा । तृती-
यावरणेपद्मे चतुर्विंशद्दलन्तथा ॥१४॥ अणिमामहिमार्चेति लघिमागरिमातथा । प्राप्तिःप्राकाम्यमी-
शित्वम् वशित्वम् चाष्टसिद्धयः ॥ १५॥ ततःपरंक्रमेणैव न्यसेद्ब्राह्म्यादिदेवताः । ब्राह्मीमाहेश्वरी-
चैव कौमारीवैष्णवीतथा ॥१६॥ वाराहीन्द्रीचचामुण्डा चण्डिकाचेतिताःक्रमात् । ततोष्टस्वसितां-

कपर्दिनेच्चयद्वीरायप्रभरामहेमतोः । यथाशमसद्विपदेचतुष्पदेव्विश्वम्पु ष्टङ्गामेऽअस्मिन्ननातुरम् स्वाहा:१४३ । याते । रुद्रशिवातनूः

शिवाविश्वाहाभेषजी । शिवारुतस्यभेषजीतयानोमृडजीवसे स्वाहा १४४ ।' परिनोरुद्रस्यहेतिर्वृणक्तु परित्वेषस्यदुर्मतिरघायोः ।

रु० गादौ न्भैरवान्वि न्यसेत्सुनः ॥ १७ ॥ असितांगोरुरुश्चण्डः क्रोधउन्मत्तभैरवः । कालभीषणसंहारा
म० भैरवाश्चाष्टकीर्तिताः ॥१८॥ द्वात्रिंशत्पत्रकेपूर्वम् भवाष्टकमुदाहृतम् । भवःशर्वश्चईशानः पशुपतिस्ततः
रु० परम ॥१९॥ रुद्रश्चोग्रश्चभीमश्चमहांश्चेतिततःपरम् । ततोनन्तोवासुकिश्च तक्षकश्चकुलीरकः ॥२०॥
प० ८५ कर्कोटकःशङ्खपालः कम्बलोश्वतरस्तथा । ततोष्टसुन्यसे द्वैन्यं पृथुं हैहयमर्जुनम् ॥ २१ ॥ शाकुन्त-
लेयंभरतम् नलंराममितिक्रमात् । ततःकुलाचलानष्टौ दलेष्वष्टसुविन्यसेत् ॥ २२ ॥ हिमवान्निषध- शिवक
श्चोविंध्यो माल्यवान्पारियात्रकः । मलयोहेमकूटश्च गंधमादनसंज्ञकः । चत्वार्यौवर्णान्येवं पञ्चमावर- ८५.
णेततः । चत्वारिंशद्दलेपद्मे पञ्चमावरणेन्यसेत् ॥ २३ ॥ इन्द्राद्यष्टौलोकपाला नष्टसुक्रमशोन्यसेत् ।

अवस्थिराम घवञ्चस्तनुष्वमोढ्वस्तोकायतनयायमृड स्वाहा १४५ मीढुष्टमशिवतम । शिवोनः सुमनाभव परमेवृक्षआयुधन्निधा-

यज्ञत्तिं वसानऽआचरपिनाकम्बिबभ्रदागहि स्वाहा १४६ । विकिरिद्रविलोहित । नमस्तेऽअस्तुभगवः । यास्ते सहस्त्रं हेतयो

इन्द्रमग्निंयमञ्चैव निऋतिंवरुणन्तथा ॥ २४ ॥ वायुंकुवेरमीशानम् दलेष्वष्टसु विन्यसेत् । इन्द्रादि-
लोकपालाना मष्टौशक्तिस्तुविन्यसेत् ॥२५॥ शची:स्वाहाचवाराही खड्गिनीवारुणीतथा । मृगारूढाच-
कौवेरी शूलिनीचतथाष्टमी ॥ २६ ॥ ततोष्टानामायुधानि वज्रादीनिचविन्यसेत् । वज्रं शक्तिन्दण्ड-
खड्गौ पाशाङ्कुशगदाअपि । त्रिशूलंलोकपालाना मायुधानिक्रमाल्लिखेत् । ततोष्टौवाहनान्येषा मष्ट-
सुक्रमतोन्यसेत् ॥ २९ ॥ ऐरावतन्तथामेषं महिषंप्रेतसंज्ञितम् । मकरञ्चमृगञ्चैव नरञ्चवृषभन्तथा
॥ ३० ॥ ऐरावतादयोप्यष्टौ दिग्गजास्तदनन्तरम् । ऐरावत:पुण्डरीको वामन:कुमुदोञ्जनः ॥ ३१ ॥
पुष्पदन्त:सार्वभौमः सुपतीकश्चदिग्गजाः । भूगृहान्त:पुनर्लेख्याः पञ्चपञ्चात्मकाबहिः ॥ ३२ ॥ इन्द्रं-

न्यमस्मन्निवपन्तुताः स्वाहा । १४७ । सहस्त्राणिसहस्त्रशोबाह्वोस्तवहेतय: तासामीशानोभगव: पराचीनामुखाकृधि स्वाहा । १४८ ।

क्षितिकण्ठाः । शर्वाऽअधः क्षमाचराः । तेषाᳬ० सहस्रयो० स्वाहा १५२ । येवृक्षेषु । शष्पिञ्जरानीलग्रीवाः विलोहिताः । तेषाᳬ०

चविंयंपीत वर्णं सप्तशतैःफणैः ॥ ४० ॥ युक्तमुत्तुङ्गकायञ्च नैऋत्यांदिशिविन्यसेत् । शङ्खपालंचविय-ञ्चपीतंसप्तशतैःफणैः ॥ ४१ ॥ युक्तमुत्तुङ्गकायञ्च वायव्यांदिशिपूजयेत् । कम्बलंधूम्रवर्णञ्च दृष्ट्वांवि-शत्फणैर्युतम् ॥ ४२ ॥ ईशान्यान्दिशिविन्यस्य पूजयेद्विधिवत्ततः । रुद्रपीठमिदंसर्वम् रुद्रकल्पेच-विश्रुतम् ॥४३। शंभुनस्वमाख्यातम् भक्तानुग्रहकारिणा । कुंकुमागरुकर्पूरै भूर्जपत्रेथवापुटे ।४४। लिखितम्पूजितंभक्त्या सर्वकर्मार्थसिद्धिदम् । यन्त्रंमन्त्रमयम्प्रोक्तम् मन्त्रात्मादेवतेतिच ॥४५॥ पूजनीयंप्रयत्नेन तेनेदन्देवताम्यं । नाग्निचौरभयन्तत्र नचराजभयंक्वचित् ॥ ५६ ॥ यत्रेदंलिखितं-यन्त्रंपूज्यतेविधितःसदा । इतिस्कन्दपुराणोक्तंरुद्रयन्त्रम् । अथध्यानम् । शुद्धस्फटिकसंकाशंत्रिनेत्रम्प-

सहस्रयो० स्वाहा १५३ । येभूतानामधिपतयोविशिखासः कपर्दिनः । तेषाᳬ० सहस्रयो० स्वाहा १५४ । येपथाम्पथिरक्षयऽऐल-

असङ्ख्यातासहस्राणि येरुद्राऽअधिभूम्याम् । तेषाठं॰सहस्रयोजनेवधन्वानितन्मसि स्वाहा ।१४९। अस्मिन्महत्यर्णवेन्तरिक्षेभवाऽअधि।

विन्यस्यपूर्वस्यां साग्नेय्यामग्निमेवच । दक्षिणस्यांयमञ्चैव नैर्ऋत्यांनिर्ऋतिस्तथा ॥३३॥ प्रतीच्यांवरु-
णंवायुं वायव्यांविन्यसेत्ततः । कुबेरञ्चैवकौबेर्य्यां मीशान्यामीशमालिखेत् ॥३४॥ विरूपाक्षन्तुविन्यस्ये
दाग्नेयामग्नियोगतः । नैर्ऋत्यांनिर्ऋतेयोगे विश्वरूपञ्चविन्यसेत् ॥ ३५ ॥ वायव्यांवायुयोगेच
लिखेत्पशुपतिन्तथा । ईशान्यामूर्ध्वलिङ्गन्तु न्यसेदीशानयोगतः ॥ ३६ ॥ प्रागादिक्रमतोलेख्याः शेषा-
द्याभूगृहाद्बहिः । विप्रवर्णंश्वेतवर्णम् सहस्रफणसंयुतम् ॥ ३७ ॥ शेषंविन्यस्यपूर्वस्यां पूजयेदुपचार-
कैः । तक्षकंवैश्यवर्णञ्च नीलम्पञ्चशतैःफणैः ॥ ३८ ॥ युक्तमुत्तुङ्गकायञ्च आग्नेयान्दिशिविन्यसेत् ।
अनन्तंविप्रवर्णञ्च तथाकुङ्कुमवर्णकम् ॥ ३९ ॥ सहस्रफणसंयुक्तम् दक्षिणस्यांप्रपूजयेत् । वासुकिं-

तेषाठं॰सहस्रयो॰ सिस्वाहा १५०। नीलग्रीवाः । शितिकण्ठादिवठं॰रुद्राऽउपश्रिताः । तेषाठं॰सहस्रयो॰ सिस्वाहा १५१। नीलग्रीवाः

हृदाऽआयुध्युं धः। तेषाॅं०सहस्रयो०स्वा०।१५५। येतीर्थानिप्रचरन्तिसृकाहस्तानिषङ्गिणः। तेषाॅंसहस्रयो०स्वा०।१५६। येन्न्नेषु। विविद्ध्यन्तिपात्रेषुपिबतोजनान्। तेषाॅंसहस्रयो०स्वाहा। १५७॥ यऽएतावन्तश्चभूयाॅंसश्च दिशोरुद्राव्वित स्थिरे। तेषाॅं०सह स्रयोस्वा०॥१५८॥ नमोस्तु। रुद्रेभ्योयेदिवियेषांव्वर्षमिषवः। तेभ्योदशप्राचीर्द्दशदक्षिणादशप्रतोचीर्द्दशोदीचीर्द्दशोर्द्ध्वा। तेभ्योन-

---

ञ्चवक्त्रकङ्गाधरन्दशभुजं सर्वाभरणभूषितम्। नीलग्रीवंशशाङ्काङ्कंनागयज्ञोपवीतिनम्। व्याघ्रच-र्मोत्तरीयञ्चवरेण्यमभयप्रदम्। कमण्डल्वक्षसूत्राभ्यामन्वितम् शूलपाणिनम्। ज्वलन्तंपिङ्गलजटाजू-टमुद्योतकारिणम्। अमृतेनाप्लुतम् हृष्टमुमादेहार्द्धधारिणम्। दिव्यसिंहासनासीनम् दिव्यभोगसम-न्वितम्। दिग्देवतासमायुक्तंसुरासुरनमस्कृतम्। नित्यञ्चशाश्वतंशुद्धंध्रुवमक्षरमव्ययं। सर्वव्यापिनमी शानंरुद्रंवैविश्वरूपिणम्। एवन्ध्यात्वाद्विजः सम्यक्ततोयजनमाचरेत् ॥ १ ॥

मोऽअस्तुतेनोवन्तु तेनोमृडयन्तु तेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भे दध्मःस्वाहा ॥१५९॥ नमोस्तु। रुद्रेभ्योयेन्तरिक्षेयेषांव्वातइषवः। तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतोचीर्दशोदीचीर्दशोर्द्ध्वाः। तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तुतेनोमृडन्तु तेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भे दध्मस्वाहा॥१६०॥ नमोस्तु। रुद्रेभ्योयेपृथिव्यांयेषामन्नमिषवः तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतोचीर्दशोदीचीर्दशोर्द्ध्वाः। तेभ्यो-नमोऽअस्तुतेनोवन्तुतेनोमृडयन्तु तेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः स्वाहा ॥१६१॥ इतिएकषष्ठ्युत्तरशतधाविभागपञ्चमगमत्

॥ इति हवनात्मकमहारुद्रपद्धतिः ॥

संवत् १९५०।